Vig, P. S.

Danske i Amerika.

Af samme Forfatter er tidligere udkommen og faaes i undertegnedes Forlagsboghandel:

De tre økumeniske Symboler,

deres Oprindelse, Indhold og Betydning.

Et Foredrag.

Pris .10

Bibelen,

Guds Bog og hans Børns Bog.

Pris .05

Om Troens Vished.

Et Foredrag.

Pris .05

Sand og falsk Lutherdom.

Pris .05

Danish Luth. Publ. House,
Blair, Nebr.

Perler.

Samlede af

Sigurd Anker.

Smukt udstyret, med Guldsnit og i pænt Bind .... .60

Danish Luth. Publ. House,
Blair, Nebr.

Danske i Amerika.

Nogle Blade af den danske Udvandrings
Historie, særlig den ældre,

samt en

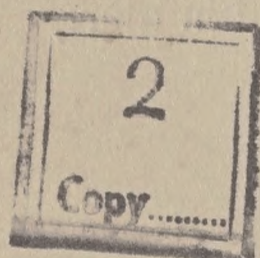
Oversigt over Danskernes Antal og Udbredelse i
De Forenede Stater.

Af

P. S. Vig.

Blair, Nebr.
DANISH LUTH. PUBL. HOUSE.
1899.

2
Copy.........

Danskerne i Amerika! Har man egentlig Ret til at tale saaledes? Ere vi i Amerika, saa ere vi jo ikke i Danmark, — og ere vi saa Danskere? Ja, sige nogle, naturligvis ere vi Danskere, hvor vi end komme hen i Verden; det ere vi fødte til at være, og det blive vi ved at være, det ere vi glade ved at være.

Ja, sige andre, vi ere Danskere desværre og kunne vel ikke helt undgaa at være noget af det, saa længe vi leve; men det er vor Lyst og vor Stræben at være saa lidt danske, som muligt, og blive saa meget Amerikanere, som det efter bedste Evne kan lade sig gøre; og naas det end ikke helt for os, saa bliver det saa meget bedre, hvad vore Børn angaar: det, vi tragte efter, ville de naa! — Men altsaa indrømmes det dog fra begge Sider, at der ere Danskere i Amerika. — Det indrømmes af Danskerne og det indrømmes af Amerikanerne, som kende en Smule til Forholdene her i Landet. Ja, selv i Danmark har Spørgsmaalet om Danskerne i Amerika vakt ikke liden Interesse i forskellige Kredse og paa forskellige Maader.

Efter Sigende har den danske Rigsdag paa Finantsloven for dette Aar bevilget en Sum Penge til en af de nyere Forfattere, som tænker at rejse til Amerika for at studere „Danskerne i Amerika.

Det kunde vist være rigtigt, om dette Blad, som jo opholdes af og kommer rundt til Danskerne i Amerika paa de forskellige Pladser, ogsaa bragte nogle Oplysninger om Danskerne i Amerika, baade i Fortid og Nutid, deres Antal,

Udbredelse, den danske Emigrations Alder osv. osv. For os har disse Ting meget stor Interesse.

I.

„Danskerne i Amerika“ er, som bekendt, noget andet og mere end Danskerne i de Forenede Stater i Nordamerika, om man end vistnok sædvanlig ved „Amerika“ forstaar de Forenede Stater. Der var Danske i Amerika længe før der eksisterede noget saadant som Stater eller Forenede Stater i Nordamerika. Det er bekendt, at man i Geografien taler om „dansk Amerika,“ som omfatter Island og Grønland. Det er ogsaa en historisk Kendsgerning, at dansk Amerika er tidligere kendt end nogen anden Del af det, man nu kalder Amerika, og at derfra blev Vejen funden til Amerika, længe, længe før Kolumbus sejlede ud for at naa til Asien ved at sejle mod Vest. Baade Island og Grønland vare før Aar 1000 beboede af Nordboer, som talte „den danske Tunge,“ og disse Nordboer vare omkring ved Aar 1000 kendte med et Land, som de kaldte „Vinland det gode,“ men som i vor Tid sædvanlig benævnes Ny England.

Hvor meget dansk Blod der var i de Englændere, som i 1620 grundede New England, skal jeg ikke forsøge at udregne. Kun skal jeg bemærke, at Grundstammen af de saakaldte Pilgrimsfædre kom fra den Del af Gammel-England, som i sin Tid var næsten udelukkende dansk, hvilket endnu kan ses baade af Person- og Stednavne paa disse Egne.

Det er bevislig, at der meget tidlig var Danskere i det nuværende New York, som oprindelig hed New Amsterdam, fordi det blev grundlagt af Hollændere i 1614. Allerede 1624 fandtes der Danske og Norske i New Amsterdam.

Ogsaa til en anden Egn af Amerika, nemlig Vestindien, kom der meget tidlig Danske. Siden ca. 1650 er der danske Kolonier paa de vestindiske Øer, og ikke helt faa Danske have derfra fundet Vejen til de engelske Kolonier,

som nu udgøre de Forenede Stater i Nordamerika. Blandt saadanne, som kom fra Vestindien og tog Bolig i de engelske Kolonier for længere Tid, maa især nævnes vor udmærkede Landsmand, Stadshauptmand Jockum Melchior Magens, født 4. Marts 1715 paa St. Thomas; han opholdt sig i New York fra 1749 til henimod 1760, da han rejste tilbage til Vestindien, hvor han døde den 18. August 1783. Om denne udmærkede Mand, der var en god Ven af den bekendte Pastor H. M. Mühlenberg, og har gjort sig meget fortjent af Missionen i Vestindien, kan man finde Underretning i R. Andersens: Den lutherske Kirkes Historie i Amerika, Side 412—17. Det kan bevises, at der blandt de tyske Lutheranere i Pennsylvania vare flere danskfødte Præster, som have virket til Velsignelse. Blandt disse nævne vi Peter Brunholtz, der kom til Philadelphia i 1745. Han virkede som Præst i Germantown og Philadelphia til sin Død i 1758. Brunholtz var født i Nybøl i Slesvig. Blandt Danske, der have virket som Præster blandt tyske og hollandske Lutheranere i Staten New York, kan nævnes Dansteren Johan Christian Leps, der en Tid var Præst i Loouenburg (nu Athens) i N. Y. Leps, om hvem vi ved, at han var danskfødt, maa tillige nævnes som den, der har været Lærer ved den første højere Skole, som Tyskerne oprettede i Pennsylvania, i Philadelphia, 1773. Denne Skole var oprettet af J. C. Kunze, og havde til Hensigt at forberede unge Mennnesker til at studere Teologi. Den bestod imidlertid kun til 1776. I denne Skole underviste, som sagt, J. C. Leps en Tid. I 1782, ser det ud til, trak han sig tilbage fra Præstegerningen og boede paa en lille Farm i Nærheden af Macungie, Pa.

Saaledes kunde vistnok findes flere enkelte Danske, som i tidligere Tider have levet og virket her i Landet. Men nogen egentlig Udvandring til Danmark, og nogen dansk Koloni i Amerika, kan der, mig bekendt, ikke være Tale om, før henved Midten af det 19de Aarhundrede.

II.

Idet vi nu kortelig skulle tale om den danske Emigration til de Forenede Stater i Nordamerika, maa det beklages, at man først fra senere Tider har nogenlunde nøjagtige Oplysninger om, hvor mange Danske, der ere komne hertil. Dernæst maa man, naar Talen er om Danskernes nuværende Antal, huske paa, at fra 1864 regnes Slesvigerne ikke for Danske, men for Tyske, medens de baade tale Dansk og regne sig selv for Danske, Altsaa: Danskernes Antal i Amerika er betydelig større end Antallet af dem, som ere udvandrede fra Danmark. Hertil kommer, at Indvandrernes Børn og Børnebørn endnu med Rette kunne regnes for Danske, medens de vistnok paa Tællingslisterne regnes for Amerikanere.

Gaa vi nu til Listerne over Indvandrere, saa finde vi, at i 1820 var der kun 120 Danske i de Forenede Stater, i 1830 var der 187, i 1840 var der 1252, i 1850 var der 1791, i 1860 var der 5540.

Det er først fra 1860, at Udvandringen fra Danmark antager større Dimensioner. Vi anse det derfor rigtigt her at standse ved 1860 og se os en Smule tilbage. Før 1850 var der altsaa kun grumme faa Danske her i Landet, og de samme faa fandtes mest i de store Byer, særlig i de østlige Stater. Kun enkelte naaede længer mod Vest.

Af disse sidste kunne vi her nævne Niels Christian Boye, som var født i 1786 paa Lolland, og som døde af Kolera i St. Louis i 1849. Boye kom her til Landet i 1837 for at hæve en Arv efter en Broder, som var død herovre. Han var først bosat i Philadelphia, men gik i 1837 derfra til Muscatine Co., Iowa. I 1842 kom han til Iowa City, hvor han havde en Købmandsforretning. Det var paa en Rejse til St. Louis for at købe Gods til sin Forretning, at han døde. Boye var den første Skandinav, som satte sin Fod i Iowa.

Boye var Fader til 13 Børn, af hvilke vi især nævne

den bekendte Læge Claudius Julius Boye (død 1879), der blev i Danmark, da hans Forældre udvandrede til Amerika. Doktor Boye var i sin Tid berømt over hele Danmark for sine heldige Operationer. Han var tillige Ejer af Gaarden Haughus ved Jellinge, Han ligger begravet paa Jellinge Kirkegaard, hvor hans fordums Patienter i 1880 satte et smukt Mindesmærke paa hans Grav. Dersom nogen kan give Oplysninger om Niels Christian Boyes øvrige Børn, modtages saadanne med Taknemmelighed af disse Lin'ers Forfatter.

Som en af de tidligste Danske i Amerika — efter ny Regning — nævne vi Charles William Borup, født 1806 i København, død i St. Paul, Minn., i 1859. Borup, der var uddannet til Læge, kom til New York i 1827, men blev der kun henved et Aar, da han kom i Tjeneste hos The American Fur Company, der ansatte ham som Agent ved Lake Superior. I 1848 kom Borup til St. Paul, hvor han sammen med en Svoger oprettede den første Bank i Minnesota. Borup skal være en af de første, om ikke den første, Dansker, som satte sin Fod i Wisconsin. Han roses som en dygtig og paalidelig Forretningsmand og en alvorlig Kristen. Han var gift med en Halvindianer, med hvem han havde mange Børn. En Søn af ham blev Officer i de Forenede Staters Arme. — Oplysninger om Borups Efterkommere modtages ligeledes med Taknemmelighed.

Af Danske i Amerika før 1850 maa ogsaa regnes John Hansen, der var en af de tidligste Settlere i Chicago, hvor han indtil for faa Aar siden levede som en ældgammel Mand, der blandt andet flere Gange har haft Embedet som Coroner af Chicago. Efterretninger om ham modtages med Taknemmelighed.

Endnu kan nævnes en P, O. Hansen, der før 1850 opholdt sig iblandt Mormonerne i Nauvoo, Ill., hvor han

oversatte Mormons Bog. Efter 1850 optraaadte han som Mormonernes Tolk i Danmark.

Af Danske, som kom her til Landet før 1850 maatte tillige nævnes Claus L. Clausen, der kom her i 1843 for at være Præst blandt Norske; men vi opsætte vor nærmere Omtale af ham til en anden Gang.

Ved Grundloven af 1849 var der indført Religionsfrihed i Danmark. Dette gav Mormonerne Vind i Sejlene. Stigningen i den danske Udvandring fra 1850 til 1860 skyldes desværre ikke mindst Mormonerne, som i tidligere Tid har haft en forholdsvis rig Høst i vort lille Fædreland.

I. Mormonismen i Danmark.

Det er allerede i det foregaaende nævnet, at af de Udvandrere fra Danmark, som kom til Amerika i 1850—60, var en ikke lille Del Mormoner. Det kan have sin Interesse at se, hvorledes dette gik til. Vi komme da til at gaa noget tilbage i Tiden. En dansk Jøde, Julius Købner, Søn af en Rabbiner i Odense, var i 1826 bleven døbt som Kristen, efter Sigende for at kunne opnaa et rigt Giftermaal. Dette skete i Hamborg. I 1834 blev i denne By en ung Mand, Johan Georg Oncken, af en Amerikaner, Professor Barnes Sears, døbt til Baptist tillige med syv andre. Dette blev Begyndelsen til den nyere Baptisme i Tyskland. Oncken blev en meget ivrig Talsmand for Baptismen. Blandt andre fik han Indflydelse paa Julius Købner, der i 1836 lod sig omdøbe af Oncken. Købner rejste siden til Danmark, hvor han omgikkes med de vakte Forsamlingsfolk, navnlig paa Fyen, talte i deres Forsamlinger osv., men uden at lade nogen forstaa, at han var Baptist. Dette skulde gemmes til siden! Der fortælles, at Købner en Gang i Samtale med den bekendte Lægpræ-

dikant, Peder Larsen Skræppenborg, udtalte sine Tvivl om Barnedaabens Berettigelse. Skræppenborg skal da have sagt til ham, at med sin Snak om Barnedaabens Forkastelse kunde han gaa til Mønster i København.

Købner var ikke sen med at benytte sig af den Oplysning, han saaledes havde faaet. Gravør Peder Christian Mønster havde, mens han boede i Slagelse og Skelskør, taget ivrig Del i Forsamlingslivet og var ikke saa lidt begavet til at prædike. Da han kom til København sluttede han sig til Grnndtvig, men faldt snart i Tvivl om Barnedaaben. Det var til denne Mand, at Julius Købner nu kom og fandt en frugtbar Jordbund for sit Gendøberi. Mønster tillige med 10 andre bleve i 1839 døbte i Lundehussøen, og i samme Aar blev han ordineret til Præst. Dette var Begyndelsen til Baptismen i Danmark. Før 1849 maatte Baptisterne — og ikke mindst deres Leder, Mønster — lide meget, fordi der ikke var Religionsfrihed i Danmark. Men da Grundloven af 5. Juni 1849 tilstod alle Landets Borgere Religionsfrihed, kom der i den Henseende lysere Tider for Baptisterne. Dette vedkommer os dog ikke her.

Men efter 1849 kom der en ganske ny Sekt til Danmark med de saakaldte Mormoner, Tilhængere af den Kødets Religion, som skylder Amerika sin Oprindelse, „Jesu Kristi Kirkes sidste Dages hellige,“ som de behage at kalde sig selv. I Sommeren 1850 sendte Mormonerne fire Missionærer til Danmark, en af det ny Zions 12 Apostle, Erastus Snow, G. P. Dykes, som begge vare Amerikanere, Dansken P. O. Hansen, Oversætteren af Mormons Bog, der fungerede som Tolk, samt en Svensker.

Disse Udsendinge gik stadig i Kirke hos Baptisterne, blandt hvilke de snart vandt Indgang ved deres fromme Væsen og store Iver for Religionen. Paa Baptistpræsten P. C. Mønster fik de saadan Indflydelse, at det til en Tid saa ud til, at han med hele sin Menighed vilde gaa over til

denne ny, som de mente, himmelsendte Lære. Dette skete dog ikke, men vist er det, at Mormonerne fandt deres første Proselytter i Danmark blandt Baptisterne. I Gendøberiet fandtes Tilknytningspunktet mellem disse Sekter. Det har mer end en Gang vist sig at være en Rod, fra hvilken alt muligt Sværmeri kan skyde frem, baade paa religiøs og sædelig Omraade. Mormonismen har været en Faldgrube for mangfoldige vakte og fromme Mennesker i Danmark, der følte sig grebne af den Længsel efter at „gaa hjem til Zion," som Apostlene for denne Kødets Religion forstod at holde frem i deres Taler. — Hvor skammeligt følte ikke de arme Stakler sig bedragne, som efter næsten uoverkommelige Besværligheder naaede frem til Saltsøstaden i Utah, ventende at finde det ny Jerusalem — og fandt — en Horekoloni! De mange Stakler, som døde paa Rejsen — og det var mange — kunde prise sig lykkelige i Sammenligning med dem, som naaede Maalet, der for mange blev Frafald fra alt, som smager af Tro og Kristendom, noget, som mange frafaldne Mormoner, ogsaa blandt Danske, bære sørgeligt Vidnesbyrd om indtil denne Dag. Man kan ikke undres herover, naar man betænker, at de arme Mennesker forlode Danmark i den Tro, at Mormonismen var den eneste sande Religion. Idet den da viste sig at være Løgn og Bedrag, maatte de naturligvis anse alle andre Religioner for det samme. I denne sørgelige Galskab er der desværre god Logik.

Ved denne Lejlighed skulle vi kun behandle Mormonismen, for saa vidt som den staar i Forbindelse med den danske Udvandring til Amerika, i hvilken den udgør et stort og meget mørkt Kapitel.

Det er Mormonismen, som først har draget Danske til Amerika i større Flokke.

I sin Bog „Vor Tids Muhamed" (Omaha 1876) har en dansk Mand og forhenværende Mormon, John

Ahmanson, skildret, hvorledes danske Mormoner rejste fra København til Salt Lake City.

Han forlod København den 23. April 1856 som Fører for 162 Mormoner, og først den 9. December samme Aar naaede, de, som endnu levede, Salt Lake City.

Den 30. April naaede Dampskibet Liverpool. D. 4. Maj forlod de Liverpool, og den 14. Juni landede de i New York. Herfra og til Jowa City, Jowa, rejste de med Jernbane under Ledelse af Mormonapostelen John Taylor. Vest for Jowa City var der den Gang ingen Jernbane, og de ca. 1300 Mil til Salt Lake City maatte derfor tilbagelægges enten pr. Vogn, om hvilket der kun kunde være Tale for saadanne, som havde Penge, eller til Fods. De fattige — og det vare de fleste Danske, maatte gøre Rejsen til Fods — og tilmed trække en Haandkarre, som vejede 60 Pund!

Denne Brigham Youngs Opfindelse har pint Livet ud af mange stakkels Danske paa Rejsen over de endeløse Prærier i den glødende Solhede. En Haandkarre var beregnet til fem Personer, hver med 17 Pund Bagage.

Mr. Ahmanson blev Fører for den skandinaviske Afdeling af et Haandkarretog paa 500 Personer — fra Jowa City, som de forlod den 26. Juni 1856, og til Salt Lake City, som naaedes 9. December s. A.

Rejsen gik over Prærien fra Jowa City til Missourifloden, som man blev færget over ved den lille By Florence, nord for Omaha, som den Gang dannede Grænsen mellem den hvide Mand og Rødhuderne. — Rejsen fra Jowa City til Missouri gik langs med et Vandløb i det nuværende Elk Horn Settlement i Jowa, hvor man endnu taler om „Mormon track“ fra hin Tid. Der var gerne en Del Mormoner, som havde faaet nok af Rejsen til Zion, naar de havde naaet Florence, og trak sig tilbage. Nogle faldt saa helt fra, medens andre bosatte sig f. E. i Council Bluffs

og andre Steder i det vestlige Jowa og østlige Nebraska, men vedbleve at være Mormoner.

Vi ville nu følge ovennævnte Vogntog videre.

Fra Florence gik Rejsen til Fort Kearney i Nebraska, som man naaede den 29. August. Her laa Omaha-Indianerne i Lejr; de tog meget venligt imod de stakkels Emigranter.

Men Resten af Rejsen fortsattes under Sult, Kulde, Overfald af Indianerne, stampede af Trækdyrene, Dødsfald paa Grund af Sygdom og Udmattelse blandt Emigranterne.

En Morgen fandtes saaledes syv af Emigranterne frosne ihjel!

Endelig naaedes Zion, men en meget betydelig Del af den Begejstring, hvormed man satte ud fra Danmark, var kølnet paa Vejen. Saadanne Tog kom undertiden daglig til det ny Zion, — desværre særlig fra England og de skandinaviske Lande!

Den, som interesserer sig for at læse om et lignende Tog henved 10 Aar senere, henviser jeg til den bekendte Fritænker (?) Chr. Michelsens Levnedsskildring (Los Angelos 1886), hvor man fra Side 24—59 vil finde, hvad man søger.

II. Danske Mormoner i Amerika.

Ifølge Statistikken fandtes der i Danmark i 1860 — 2657 Mormoner i Danmark, i 1870 — 2128, i 1880 — 1722 og i 1990 — 941. — Der kunde altsaa synes at være Tilbagegang. Men det er vistnok kun tilsyneladende, idet Nedgangen skyldes Udvandring til Amerika. — De fleste Mormoner findes i Jylland, i Aalborg og Aarhus Stifter. I Aarene 1875—1883 udvandrede der i alt 975 Mormoner fra Danmark, altsaa noget over 100 hvert Aar. I samme Tidsrum udvandrede der i alt 21,725 Personer fra

Danmark. Med andre Ord vil det sige, at noget mere end hver 22. Udvandrer fra Danmark i Aarene 1875—83 var Mormon! — Denne kødelige Sekts Mission er altsaa meget langt fra at være standset i Danmark. — Lad os nu se, hvor mange danske Mormoner der findes i Amerika.

Mig bekendt findes de danske Mormoner, med Undtagelse af nogle faa og smaa Menigheder af de saakaldte „Josefitter," i Pottawotamie Co., Iowa, hovedsagelig i Staten Utah. Fremdeles tør jeg vist gaa ud fra som givet, at de allerfleste Danske, som findes i Utah, ere Mormoner.

Ifølge de Forenede Staters Census af 1890 fandtes der i Utah 9023 Personer, som vare fødte i Danmark, og 16,858 Personer, fødte i Danmark og Amerika. Den sidste Angivelse vil sige, at de 16,858 vare dels fødte i Danmark og dels i Amerika af danske Forældre. Men Folk, som mene at forstaa sig paa den Ting, paastaa, at man for at komme til et rigtigt Resultat angaaende Danskernes Antal i Amerika, maa multiplicere Tallet paa de fødte i Danmark med 2½. Anvendes denne Regel, som vistnok uden Resiko kan følges, for Utahs Vedkommende, saa finder man, at Danskernes Antal der er 9023 x 2½ = 22,557, i Sandhed, ikke noget lille Tal. Lægges hertil de 975, som findes i Danmark, saa findes der altsaa 23,532 danske Mormoner i Verden, hvilket er 23,532 for mange.

Angaaende de Danskes Fordeling i Utah hidsættes følgende:

I St. Pete County findes	2101	fødte i Danmark.
I Salt Lake — —	1593	— —
I Cache — —	1027	— —
I Utah — —	956	— —
I Sevier — —	886	— —
I Boxelder — —	726	— —
I Weber — —	603	— —
I Emery — —	239	— —

I Millard County findes 209 fødte i Danmark.
I Juab — — 220 — —
I Pinte — — 82 — —
I Summit — — 76 — —

I Resten af Countierne i Utah findes ogsaa Danske, men under 50 Personer, hvorfor de ikke nævnes her. De for hvert County anførte Tal maa multipliceres med 2½ for at komme til det rigtige Resultat. — Disse Tal raabe til den danske Kirke om Pligtforsømmelse overfor det betroede, Pligtforsømmelse overfor de forførte og faldne. Gid denne Røst maatte blive hørt baade i Danmark og her i Landet. Der er kun et, som kan frelse Verden fra Fortabelsen, ogsaa fra Fortabelsen i Mormonismen, og dette ene er Evangeliet om Guds Naade i Kristus Jesus, vor Herre. Maatte dette Evangelium blive bragt til Utah — og det snart.

Naturligvis er Missionen der vanskelig i høj Grad, fordi den har været forsømt saa længe, fordi Mormonismen har en mægtig Forbundsfælle i det naturlige Menneskehjerte, og ikke mindst i den kødelige danske Natur, — og fordi Vildfarelsen er en aandelig Magt, hvis Modstandsværdi ingenlunde bør agtes ringe. Og især vil Missionen nu være vanskelig, fordi der i de senere Aar er gaaet ligesom en ny satanisk Vækkelse gennem Mormonfolket, siden Utah blev ophøjet til Stat i Unionen. Missionen i Utah er vanskelig, men at den skulde være umulig, kan kun den mene, som ikke tror, at vor Tro er den Sejr, som overvinder Verden. Skulle vi ikke være med til at udviske noget af dette mørke Kapitel i den danske Udvandrings Historie? Utah er en bestandig Trudsel mod den amerikanske Mission, og den danske Mormonisme er en Skamplet i den danske Kirkes Historie.

Kunne vi ikke gøre noget til at viske denne Skamplet af? Jeg lader dette Spørgsmaal gaa videre — og skal dermed slutte denne Oversigt over den danske Mormonisme.

Danske Pionerer.

1. Claus Laurids Clausen.

Den, som er noget kendt med den danske Kirkes Historie i det 19de Aarhundrede, vil vide, at den ikke mindst interessante Del af denne samler sig om det gudelige Forsamlingsliv, hvor fromme Lægfolk samledes for at læse de gamle Postiller, særlig Luthers, Jesper Brochmands, Henrik Møllers o. a., samt synge i Kingos, men særlig Brorsons Salmer, — formane hinanden til at leve et helligt Liv og ikke stille sig lige med Verden. Saadanne gudelige Forsamlinger kendes paa de forskellige Egne i Danmark fra Begyndelsen af dette Aarhundrede. Det er fra saadanne Forsamlinger, at de omrejsende Lægprædikanter ere fremgaaede, og det er i disse Forsamlinger, at den fri kirkelige Bevægelse i Danmark har haft sit Arnested. — Dette gudelige Forsamlingsliv af ældre Datum er en ikke ubetydelig Faktor i Danmarks indre Historie i det 19de Aarhundrede. Man vil støde paa dette Forsamlingsliv, naar man studerer Danmarks politiske Historie, idet de første Bondepolitikere i Danmark fandtes blandt de gamle Lægprædikanter.

Studerer man de danske Sekters Historie, vil man atter finde, at den staar i Forbindelse med det gudelige Forsamlingsliv. Det samme vil være Tilfældet med den danske Hedningemissions Historie — og, hvad vi særlig her have med at gøre, den danske Udvandrings Historie, idet ikke faa af Lederne i denne have været mere eller mindre knyttede til det gudelige Forsamlingsliv.

Det vil ogsaa fremgaa af den Mands Levnet, som vi her skulle dvæle ved.

Man vil finde, at de smaa danske Øer have givet et forholdsvis stort Tilskud til den danske Emigration, noget, der naturligt hænger sammen med, at disse frugtbare Øer høre til de mest folkerige Steder i Danmark. Af danske Udvandrere ere overmaade mange komne fra M ø e n og Æ r ø.

Ærøboerne høre vistnok til de Danske, som ere komne videst omkring i Verden, især i nyere Tid. Der er vel ikke den Del af Verden, hvor de ikke findes. Bekendt er det danske Ord, som siger, at Ærøboer og Graaspurve kan man finde overalt. Det kan derfor ikke findes underligt, at en af de ældste og mærkeligste Danske i Amerika i dette Aarhundrede ogsaa var fra denne mærkelige lille Ø.

Claus Laurids Clausen er født paa Ærø, i Bregninge Sogn, den 3. November 1820. Hans Fader, Erik Clausen, der var Købmand paa Landet, ønskede, at Sønnen skulde være Jurist, og satte ham derfor paa et Kontor. Den unge Clausen havde derimod Lyst til at være Sømand, saa de juridiske Studier smagte ham ikke. Imidlertid holdt han ud i 3 Aar; men da han i denne Tid gennemgik en meget alvorlig Opvækkelse, fik han Lyst til at studere Teologi og blive Missionær. Hans Vækkelse skyldes vistnok den bekendte Peter L. Skræppenborg, den Gang bosat i Tommerup Sogn ved Odense, i hvis Tjeneste den unge Clausen en Tid skal have været. Der fortælles, at Clausen i sin Opvækkelsestid var meget stærkt i Tvivl om Barnedaaben, og at han stod lige paa Nippet til at lade sig omdøbe, men blev reddet derved, at kristne Venner fra Fyen kom ham til Hjælp. Han gav sig nu til at studere Teologi under Vejledning af den bekendte Provst Hans Christian Christensen i Bregninge (født 1796, død 4. April 1864), Forfatter til Salmen Nr. 278 i Roskilde Konvents Salmebog. — Hos Provsten studerede Clausen Dogmatik, Kirkehistorie og Exegese med megen Iver i 3 Aar, dog saaledes, at han til en Tid maatte tage Plads som Huslærer, først paa Fyen og siden paa Langeland, hvor han blev kendt med den Kvinde, som senere blev hans Hustru.

Det var Clausens Hensigt at blive Hedningemissionær. Heri blev han styrket ved en Rejse til Norge i Sommeren

1851, hvor han gjorde Bekendtskab med den bekendte Past. W. A. Wexels samt en Købmand T. O. Bache i Drammen.

I 1842, da den norske teologiske Kandidat, den senere bekendte Missionsbiskop H. P. S. Schreuder vilde rejse til Afrika som Missionær, fik Clausen Tilbud om at rejse med som hans Medhjælper. Han drog til Kristiania for at forhandle herom, men havde ikke faa Betænkeligheder ved at drage ud som uordineret Missionær. Imidlertid var der kommet Brev fra norske Udvandrere i Amerika, at de savnede baade Præster for dem selv og Lærere for deres Børn.

Den tidligere nævnte Købmand T. O. Bache, som selv havde en Søn i Amerika, raadede Clausen til at gaa til Amerika, idet han mente, at det var Pligt at komme sine betrængte Medkristne til Hjælp fremfor Hedningerne, og Clausen besluttede sig til at tage imod dette Kald og Raad. For at nævne et noget lignende Eksempel fra tidligere Dage, kan det anføres, at den bekendte H. M. Mühlenberg, som den lutherske Kirke i Amerika nu ærer som sin Patriark, ogsaa tænkte paa at rejse ud som Hedningemissionær, men lod sig af Dr. A. G. Francke i Halle bevæge til at rejse til sine i aandelig Henseende forkomne Landsmænd i Amerika i Stedet. Inden Clausen i Aaret 1843 drog til Amerika, holdt han Bryllup med sin Forlovede, Martha Rasmussen, en Gaardmandsdatter fra Rifbjerg paa Langeland. Denne første danske Præstekone i Amerika var født i Rifbjerg, Simmerbølle Sogn paa Langeland i 1815. Hun har forfattet den lille, skønne Afskedssalme: „Saa vil vi nu sige hverandre Farvel," der tidlig vandt stor Udbredelse i de gudelige Forsamlinger i Danmark og er nu kendt næsten af alle Danske. Martha Clausen døde allerede 1845, saa hendes Tid i Amerika blev ikke lang. I sit Ægteskab blev hun Moder til Martin Nikolaj Clausen.

C. L. Clausen var altsaa, da han den 18. Oktober 1843 kom til Amerika, en hel ung Mand, kun noget over

23 Aar gammel. Der kan ikke være Tvivl om, at han fra Danmark var noget paavirket i grundtvigsk Retning. Senere erkendte han dette og afstod fra sin Vildfarelse.

Clausen var kaldet til Præst for det norske Settlement i Muskego, Racine Co., Wisconsin, men han kom til Amerika uordineret. — Han henvendte sig om Ordination til to tyske Præster, L. Krause og Kindermann — af den tyske Buffalo-Synode. Disse eksaminerede Clausen, fandt ham moden til at være luthersk Præst, og den 18. Oktober 1843 blev han af Krause ordineret i Milwaukee. Da der siden blev ytret Tvivl, om hans Ordination var gyldig, eftersom den ikke var foretaget af en Biskop, henvendte man sig med denne Sag til det teologiske Fakultet ved Universitet i Kristiania. Dets Afgørelse gik ud paa, „at den Omstændighed, at en Ordination er udført af en Præst, og ikke af en Biskop, kan ikke i og for sig gøre Ordinationen ugyldig."

Man plejer at sige, at Clausen er den første skandinaviske Præst i nyere Tid, som er ordineret i og for den lutherske Kirke i Amerika. Herimod er senere gjort den Indvending, at den bekendte norske Lægmand Elling Ejelsen, som var her i Landet før Clausen, var bleven ordineret til Præst 9 Dage før denne. — I hvert Tilfælde er Clausen den første danske Præst i Amerika efter ny Regning, og denne første danske Præst blev Præst for en norsk Menighed, hans Virksomhed var næsten udelukkende indskrænket til Norske. Clausen prædikede omkring i Husene hos de norske Settlere omkring Muskego og Yorkville, dels i de smaa Skolehuse, man havde opført. Om Vinteren 1843—44 læste han med 12—13 Konfirmander, og anden Søndag efter Paaske 1844 holdt han Konfirmation, vistnok den første blandt Norske i Amerika.

I Efteraaret 1844 blev det besluttet at bygge Kirke i Muskego. Even Hegg, som var kommen til Amerika i

1840, skænkede Byggegrund til Kirken, Købmand T. O. Bache skænkede 400 Dollars som sit Bidrag til dens Opførelse. Om Sommeren 1845 blev Kirken færdig.

Næste Aar, 1846, forlod Clausen Muskego og antog Kald fra norske Menigheder paa Rock Prairie og Jefferson Prairie, Wis. Her var han, til han i 1852 drog til St. Ansgar, Ja.

I 1844 kom Pastor J. W. C. Dietrichson til Amerika fra Norge. Han var en udpræget Grundtvigianer, og man mener, at han i saa Henseende fik ikke saa lidt Indflydelse paa Clausen, der dog vist allerede fra Hjemmet af var noget paavirket i grundtvigsk Retning. I 1848 kom Pastor H. A. Stub til Amerika og blev Præst i Muskego, Clausens gamle Menighed.

Disse tre Præster, Clausen, Dietrichson og Stub tænkte paa at danne en fælles Organisation for det kirkelige Arbejde blandt Norske i Amerika — og i den Henseende holde et Kirkemøde paa Koshkonong i Juni 1849. Dette blev dog ikke til noget, idet Clausen paa Grund af Sygdom var hindret i at være til Stede og lige saa Stub. Derimod holdt Præsterne A. C. Preus, H. A. Stub og C. L. Clausen den 6. Jan. og følgende Dage, 1851, et Kirkemøde paa Rock Prairie, hvor de organiserede et Samfund under Navnet: „Den norsk evangelisk lutherske Kirke i Amerika.“ Begyndelsen til den norske Synode. De vedtog en Forfatning, hvortil J. W. C. Dietrickson, som var rejst til Norge i 1850, havde gjort Udkast, og som var — grundtvigiansk. Clausen blev valgt til Formand for det saaledes stiftede Kirkesamfund. Ved Samfundets Aarsmøde i 1852 i Muskego, foreslog H. A. Preus, at man skulde udrense den grundtvigianske Surdejg af Forfatningen. Dette Forslag blev vedtaget, — men Clausen stemte imod. — Angaaende Clausens Grundtvigianisme hidsættes følgende Erklæring, som han afgav ved Synodemødet paa Rock Prairie i 1851: „Han bekendte, at han gennem in-

dre Kampe og ved sine Medbrødres Hjælp, men fremfor alt ved Guds Naade, havde lært at indse, at den saakaldte kirkelige Anskuelse, han før havde haft, og som betragter de tre apostoliske Trosartikler som Guds Ord ved Siden af Skriften, var falsk og en farlig Vildfarelse, som han maatte fordømme baade hos sig selv og andre, skønt han troede, at der ogsaa blandt dem, som vare hildede i denne Vildfarelse, kunde være oprigtige Kristne. Men han ansaa sin Vildfarelse i dette Stykke som en stor Synd, som han hjertelig angrede og bad Gud og Mennesker tilgive ham."

Angaaende Clausens Virksomhed i Wisconsin skal endnu kun bemærkes, at da „Emigranten," den første norske Avis i dette Land, begyndte at udkomme i 1851, var Clausen dens Redaktør, Men hans Helbred var daarligt, han led af daarlige Lunger, havde Blodopspytninger, hvorfor han i 1852 forlod Wisconsin for at gaa længere Vest og finde en god Plads for et norsk Settlement. Han kom da til St. Ansgar, Mitchell Co., Jowa. Her genvandt han sit Helbred og arbejdede utrætteligt som Pionerpræst blandt Norske i det nordlige Jowa og sydlige Minnesota, ligesom han ogsaa besøgte de faa Danske, som senere bosatte sig i Jowa. Han maatte køre lange Ture over daarlige Veje, tit hvor ingen Veje fandtes, ofte prædike hver Dag osv.

I 1856—57 valgtes han af Winneshiek, Howard, Mitchell, Worth og Winnebago Counties til deres Repræsentant i Staten Jowas lovgivende Forsamling, hvor han var den første og hidtil, saa vidt mig bekendt, eneste Dansker, som har haft Sæde. I flere Aar var han Skolesuperintendent i Mitchell County. Da den amerikanske Borgerkrig udbrød i 1861, og Skandinaverne dannede det bekendte 15de Wisconsin Regiment, blev Clausen af Wisconsins Guvernør udnævnt til Feltpræst ved nævnte Regiment. I denne Tjeneste var han kun til 1862, da han paa Grund af daarligt Helbred maatte tage sin Afsked.

Der fortælles, at en Gang gik en Kanon uformodet af ganske nær ved, hvor Clausen stod, og havde nær dræbt ham. Heraf fik han en saadan Rystelse, at han gennem sit senere Liv havde Mindelse deraf og var udsat for apoplektiske Anfald. Han genoptog nu sin præstelige Virksomhed i St. Ansgar. I 1867 blev Clausen udnævnt til Staten Iowas Commissionær ved Verdensudstillingen i Paris. Ved samme Lejlighed besøgte han Norge og Danmark. Det var paa denne Rejse, at han havde lovet, om jeg ikke tager fejl, Pastor Johannes Clausen i Ryslinge, at hvis man vilde sende danske Missionære til Amerika, skulde han nok skaffe dem Ordination, noget, som ogsaa siden skete.

I 1868 udmeldte Clausen sig af den norske Synode, navnlig paa Grund af hans Uenighed med denne i Slavérispørgsmaalet.

Da Clausen var udtraadt af den norske Synode, var der flere norske Præster, som den Gang tilhørte Augustanasynoden, som arbejdede for at faa en Forening i Stand med ham. Blandt disse maa nævnes Pastor J. Møller-Eggen og Professor A. Weenaas. Dette gav Anledning til Afholdelsen af et Møde i St. Ansgar, Iowa, i August 1870, hvor „Den norsk-danske Konferense“ blev stiftet. Clausen havde skrevet det ny Samfunds Konstitution, og han blev valgt til dets Formand, ligesom han i sin Tid blev den norske Synodes. Han var Konferensens Formand i to Aar, da han resignerede. I Aaret 1872, da han havde været Præst i St. Ansgar i 19 Aar, nedlagde han sit Embede paa Grund af daarligt Helbred. Han drog til Virginia, hvor han nok var indviklet i et Kolonisations-foretagende, som Bankøren Winsløv i Chicago stod i Spidsen for, men som endte med Tab for alle.

Senere kom Clausen til Pennsylvania, hvor han et Aars Tid var Præst for en skandinavisk Menighed.

I 1878 modtog han Kald fra den norsk lutherske Me-

nighed i Austin, Minnesota. Denne Menighed betjente han til 1885, da han paa Grund af Svaghed maatte resignere. Han tilbragte nu nogle Aar i Austin, hvor han levede af en Pension, som de Forenede Stater tilstod ham. Siden rejste han til sin Søn, M, N. Clausen, i Paulsbo, Washington, hvor han døde i 1892, efterat han havde virket i Amerika i omtrent 50 Aar. Hans Lig blev ført til Austin, Minn., og der begravet. — Efter sin første Hustrus Død i 1845 (eller 1846), havde han giftet sig med Enken Birgitte J. Pedersen. Han efterlod sig Børn, men hvor mange, kan jeg ikke oplyse.

Med Clausens Død afsluttedes en lang, rig og bevæget Arbejdsdag. Clausens Navn er lige fra først af sammenknyttet med de vigtigste Begivenheder i den norsk lutherske Kirkes Historie her i Landet.

Da „Den forenede norsk evang. luth. Kirke i Amerika" blev stiftet i Minneapolis, Minn., i Juni 1890, skrev den gamle Clausen fra Austin følgende Brev til Pastor O. Glassøe, som oplæste det ved Mødet:

„Jeg vilde meget have ønsket at bivaane Møderne i Minneapolis, som foregaa i disse Dage, da det naturligvis har stor Interesse for mig som saa mangeaarig Præst af den norsk evang. luth. Kirke her i Landet, og som den, der har været levende interesseret i det i de senere Aars paagaaende Arbejde gennem de forskellige Møder til Samling af Forening af de forskellige Samfund, i hvilke den norsk lutherske Kirke hidtil har været delt, at se Kronen sat paa Værket af en saadan Forening; men min daarlige Helbredstilstand gør det desværre umuligt for mig at være til Stede. Mit Ønske og min Bøn til Herren er dog, at det maa lykkes vel til Guds Ære og hans Kirkes Fremvækst og Befæstelse paa Sandhedens Grund. Min Alder er jo nu meget fremskredet, og paa Grund af min Legemssvaghed maa jeg helst betragte mit Livs Dagværk afsluttet. Mit Ønske er nu kun at skilles herfra i Fred med Gud og med

alle Mennesker, især alle mine Embedsbrødre, som paa en eller anden Maade maa have følt sig krænket eller forurettet af mig. — Jeg skulde ønske, om du havde Lejlighed dertil, at du vilde udtale dette paa mine Vegne og i mit Sted, til den højærværdige Forsamling af Præster og Delegater. Med broderlig Kærlighed

Din hengivne

C. L. Clausen.

Austin, Minn., Juni 13. 1890."

Ikke blot fordi han var dansk, fortjener Clausen at omtales af os Danske, men ogsaa som den, der levende interesserede sig for sine Landsmænd. Gennem sine Breve til Danmark opfordrede han til at sende Arbejdere til den danske Mission i Amerika. „Send blot Præster herover, der er Plads nok," sagde han, da Pastor A. L. C. Grove-Rasmussen i Aaret 1871 besøgte ham i St. Ansgar, Ia.

Han vidste god Besked om de danske Settlementer her i Landet. Han stiftede selv danske Menigheder. Blandt disse maa nævnes Menigheden i Cedar Falls, Iawa, som han stiftede i 1871. Den 17. November 1871 ordinerede han i St. Ansgar, Iowa, A. S. Nielsen, som var udsendt af Udvalget for den dansk-amerikanske Mission. Nielsen blev Clausens Eftermand som Præst for Menigheden i Cedar Falls.

Som et andet Bevis paa Clausens Interesse for sine Landsmænd kan anføres, at han bestemte, at et Eksemplar af Luthers samlede Skrifter (Erlanger-Udgaven), som han ejede, skulde efter hans Død skænkes til en dansk luthersk Præst i Amerika. Dette skete ogsaa; de nævnte Skrifter tilhører nu den forenede danske Kirkes Formand, Pastor G. B. Christiansen i Omaha.

Af Skrifter har C. L. Clausen, mig bekendt, kun efterladt sig saadanne, som ere Indlæg i Striden i den norske

Kirke her i Landet. Som saadanne nævne vi „G e n m æ l e t,“ hvor han gør Rede for sit Standpunkt i Slaveristriden. Fra 1881 have vi „Prof. Georg Sverdrups Angreb“ osv., der angaar Striden mellem de to Retninger indenfor Konferensen.

Det maa beklages, at der kun har været saa faa dygtige og virksomme Mænd blandt Danskerne i Amerika, særlig indenfor Kirken. Og det maa beklages, at denne dygtige Mands Virksomhed i Kirkens Tjeneste næsten udelukkende tilhører den norske Kirke. C. L. Clausens Navn vil blive nævnet, saa længe den lutherske Kirke i Amerika har en Historie. Bidrag til C. L. Clausens Levnet modtages med Taknemmelighed af den, som skriver disse Linier.

II. Rasmus Sørensen.

Med denne begavede, dygtige, livlige, men tillige meget indbildske Mand, som er født i Jelling den 8. Marts 1799, og som med Rette fortjener at nævnes blandt Lederne i den danske Udvandringsbevægelse, — komme vi atter tilbage til det gudelige Forsamlingsliv i Danmark, som han baade selv tog Del i og forsvarede baade med Mund og Pen. I sin Selvbiografi, som han afsluttede den 14. Januar 1848, da han stod paa Falderebet for at gaa til Amerika, har han givet en meget livfuld Skildring, navnlig af Skolelivet og Skolebevægelsen i Danmark i den første Halvdel af dette Aarhundrede. I Aaret 1816 kom han paa Vesterborg Seminarium paa Lolland, hvor den bekendte Biskop P. O. Boisen var Forstander. Det var den senere Biskop, Rasmus Møller, efter hvem Rasmus Sørensen var nævnt, som vilde have den begavede Bondekrøs fra Jelling paa Seminariet i Vesterborg. — Paa dette Sted kunne vi ikke indlade os paa at skrive Sørensens Biografi. Alligevel har det sin Interesse at se, hvorledes hans Virksomhed i Danmark efterhaanden driver ham til at søge

til Amerika. — Da han i 1818 blev Seminarist, blev han først ansat som Lærer ved en Borgerskole i Aarhus, men allerede i 1821 blev han af Grev C. D. F. Reventlov til Christianssæde paa Lolland kaldet til Skolelærer i Brandstrup. Her blev han til 1827. Han kan ikke finde Ord stærke nok til at udtrykke Grev Reventlovs Interesse for Skolevæsenet. — I 1827 blev Sørensen Skolelærer i Venslev paa Holstejnborgs Gods paa Sjælland. Sørensen havde udgivet et lille Skrift om Ansgar, som var i Hænderne paa Grev F. A. Holstejn og havde henledet dennes Opmærksomhed paa ham. Grev Holstejn hørte til de opvakte, og naar han ansatte Rasmus Sørensen som Lærer paa sit Gods, var det i den Hensigt, at han vilde være med til at fremme det gudelige Forsamlingsliv. Sørensen tog ogsaa Del i dette, især da han mærkede, at hans Sognepræst, Licenciat J. Holm, ikke havde faa Betænkeligheder ved gudelige Forsamlinger. — Sørensen udgav i 1832 et lille Skrift; „Et Ord om gudelige Forsamlinger,“ hvori han forsvarede disse. — Siden blev Sørensen en ivrig Deltager i den saakaldte „vestsjællandske Krig“, som førtes mellem Rationalisterne med Pastor H. Bastholm i Spidsen — og de troende Præster og Lægmænd paa den anden Side. Krigen tog sin Begyndelse med en Prædiken, som Præsten P. A. Fenger fra Slotsbjergby holdt i Slagelse i 1833 under en Vakance. Denne Prædiken kritiserede Bastholm i sit Blad „Den vestsjællandske Avis“.

Sørensen skrev: „Vor kristne Tros Ansvar imod Pastor Bastholms Angreb, med Bevis for, at hans Ytringer i disse — ere ukristelige, ugudelige og løgnagtige“ (1833). Dette Skrift skaffede Sørensen en Proces paa Halsen, der endte med, at han dømtes til at betale en Mulkt paa 100 Rigsdaler — samt sattes under Censur. Under nævnte Proces ragede Sørensen uklar med Sjællands mægtige Biskop, J. P. Mynster, idet Sørensen forlangte, at denne skulde give ham Ret i, at Bastholms Lære var falsk.

Sørensen, som til en Tid var en begejstret Tilhænger af Grundtvig, arbejdede meget ivrigt for Sognebaandsløsning. Ja, det var ham ikke nok, at Sognebaandet blev løst, men han vilde have Stat og Kirke bestemt adskilte.

Senere kom Sørensen i Strid med Grundtvig om Spørgsmaalet: Er Troen en Skolesag? Grundtvig sagde nej, men Sørensen sagde ja.

Men Sørensen vedblev at tage ivrig Del i de gudelige Forsamlinger. Da saaledes den senere saa bekendte norske Lægmand Elling Ejelsen i 1838 var paa Besøg i Danmark, holdt han og Rasmus Sørensen Forsamlinger flere Steder paa Sjælland, saaledes paa selve Holstejnborg, hvor Ejelsen blev arresteret og sat i Arrest i Slagelse, hvorfra dog Kronprinsesse Karoline Amalie og Grevinde Holstejn hjalp ham ud, idet de gik i Kaution for ham. Samme Aar, 1838, besøgte Rasmus Sørensen tillige med P. L. Skræppenborg de opvakte næsten over hele Danmark, en Rejse, af hvilken R. Sørensen senere udgav en Beskrivelse. Overhovedet er det næsten utroligt, hvilken travl Virksomhed Sørensen udfoldede i disse Aar. Han holdt Aftenskole for Bønderkarlene, Møder for Bønderne, skrev Bøger, gjorde Rejser osv., osv., bekæmpede Grundtvigs „forfløjne Paastand om den apostoliske Trosbekendelse,“ som han siger. — Gennem alt dette mærker man en urolig Aand, som har Lyst til at indlade sig paa alt.

Til en Tid havde baptistiske Anskuelser ikke saa lidt Indflydelse paa ham. Han nægtede saaledes, at Barnedaaben er genfødende. Han er en af de første, der i Danmark har arbejdet for Maadeholdsforeninger. I 1842 begyndte han Udgivelsen af Bladet „Almuevennen,“ som senere redigeredes af den bekendte Politiker J. A. Hansen, en af Rasmus Sørensens meget gode Venner — til en Tid. I 1843 arbejdede han ivrigt for Oprettelsen af „en Undervisningsanstalt for voksne Bønderkarle“ — altsaa for, hvad man nu vilde kalde en Højskole, uden at det dog lykke-

des for ham. I Begyndelsen af 1844 nedlagde han sit Embede som Skolelærer i Venslev. Med sin talrige Familie drog han nu til København, hvorfra han gjorde Rejser over hele Landet — og arbejdede i Politikens Tjeneste, for Bondens Frigørelse, Fæstevæsenets Afskaffelse osv.

I 1844 rejste hans ældste Søn, Martin Frederik Sørensen, der var født i 1823, til Amerika. Martin Sørensen var bleven Student i 1843 for at føje sin Fader, men hans Hu stod til Amerika. I New York kom han i Tømrerlære og arbejdede ved dette Haandværk i henved to Aar. Saa blev han optaget paa et episkopal teologisk Seminarium i Nosbotah, Wisconsin, hvorfra han gik ud som Præst. Som saadan ville vi siden møde ham i Waupaca, Wis. Ved Breve fra denne sin Søn henledede den gamle Sørensens Tanker mer og mer paa Amerika, og det saa meget mere, som han ikke ret havde Lykke med at gennemføre nogen af sine Planer i Danmark. Hertil bidrog, at en dansk Mand, Laurits Jakob Fribert (f. 1808), som var juridisk Kandidat, i 1842 Udgiver af Bladet „Dagen," var udvandret til Amerika, hvor han nedsatte sig som Købmand i Watertown, Wisconsin, havde udgivet et Skrift: „Haandbog for Emigranter til Amerikas Vest med Anvisning for Overrejsen samt Beskrivelse af Livet og Agerdyrkningsmaaden, nærmest i Wisconsin." Christiania 1848—96 Sider. Dette Skrift modnede hos Sørensen Beslutningen om at udvandre til Amerika. Han udgav selv tre smaa Hefter om Tilstanden i Wisconsin og om Gavnligheden for den danske Almue i at udvandre til denne Stat. Disse Sørensens Smaaskrifter vare nærmest Uddrag af Friberts ovennævnte Bog og Breve fra Nordmænd i Amerika. Rasmus Sørensen er altsaa en af de første, som gennem Skrifter har virket for Udvandring fra Danmark til Amerika.

Da Sørensen afsluttede sin Biografi i Januar 1848, siger han, at det var hans Agt at rejse til Amerika „med

det første Skib, der fra Hamborg afsejler til New York efter Marts Maaneds Begyndelse næstkommende."

Det blev dog ikke til noget. I 1848 rejste hans næstældste Søn, Carl Sørensen, født 1827, til Amerika, og i 1850 rejste den yngste af hans Sønner, Adolf Sørensen (født 1833) samt den næstældste Datter, Mine Sørensen (født 1836), men de gamle bleve endnu i Danmark. Jeg skulde tage meget fejl, om ikke de store Omvæltninger i Danmark i 1848—49 fik Sørensen til at haabe paa en Fremtid i sit Fædreland. Ligeledes mener jeg at have forstaaet, at Sørensen til en Tid havde Sæde paa den danske Rigsdag. I hvert Tilfælde blev han i Danmark til Krigen var forbi. Men i 1852 rejste han til Amerika med sin Hustru og seks Børn samt et lille Selskab af Mænd og Kvinder, i alt vare de henved 20 Personer.

I New York opholdt Sørensen og Hustru sig hos P. Nikolajsen, en Skrædder fra København, som var kommen til Amerika i 1851. Sørensens Børn opholdt sig hos Peder Andreas Mosbøl, en dansk Mand, som havde været bosat i New York siden 1836. Men Sørensens Hu stod til Wisconsin. Saa vidt mig bekendt, nedsatte han sig i Waupaca, hvor hans Søn Martin var Præst i den episkopale Kirke. Her levede Sørensen til 1861. I den Tid skrev han ofte Breve til Danmark, hvori han opmuntrede de arbejdende Klasser til at udvandre. Disse Breve bleve offentliggjorte i „Fædrelandet" og andre Blade i Danmark. I 1861 gjorde han en Rejse til Danmark, hvor han rejste omkring og holdt Møder og talte om Tilstanden i Amerika. Han skrev ogsaa Smaabøger om Amerika. Resultatet af denne hans Virksomhed var, at han i 1862 kom tilbage til Amerika med et Par Hundrede Emigranter, gifte og ugifte. De fleste af de ugifte Karle skaffede han Arbejde, før han kom til Wisconsin. De fleste gifte Folk kom til Waupaca County, hvor de settlede. I 1863 rejste Sørensen atter til Danmark — og fik endnu flere Emigranter med sig end

første Gang. Da dette sidste Selskab var settlet, de fleste vistnok i Wisconsin, rejste Sørensen atter til Danmark, hvor han blev syg og døde i København den 23. Maj 1865.

Han har altsaa ogsaa været i sit Fædreland under dets sidste ulykkelige Krig.

Det skyldes navnlig Sørensens Skrifter, Foredrag og Rejser, at Udvandring af den danske Landbefolkning til Amerika har taget sin Begyndelse og siden har fortsat sig fra Aar til Aar. Før hans Tid var det mest Haandværkere, Søfolk, Mormoner og Eventyrere, der vare komne til Amerika fra Danmark.

Rasmus Sørensen var gift med Caroline Christine Johnsen. De bleve forlovede, da hun var 15 Aar, og gifte i 1822, da hun var 16 Aar! — Angaaende denne Affære skriver Sørensen i sin Biografi: „Det er et underligt godt og dejligt Pigebarn, som Sørensen der har udkaaret sig, sagde hans Venner, men hvorledes det kan stemme med hans Filosofi at forlove sig med et Barn, kunne vi dog ikke ret forstaa, men Sørensen forstod, at hans Hjerte fuldelig elskede dette Pigebarn, og at hun fuldelig elskede ham igen — og anden Filosofi brugte han ikke i denne Sag — og hverken han eller hun har noget eneste Øjeblik i deres hele efterfølgende Samliv fundet andet, end at det saaledes skulde være, og aldrig følt eller kendt til andet end fuld Harmoni i deres Etlivs Fremgang, under Byrder som Glæder.“ — Deres Ægteskab velsignedes med 12 Børn, 7 Sønner og 5 Døtre. De 3 Sønner døde i Danmark før Forældrene udvandrede, Resten af Børnene kom til Amerika, dels før, dels med Forældrene. Da han i 1848 var bestemt paa at udvandre, skrev han om sig og sin Familie: „Hidtil led hverken han eller deres Moder og de nogen Mangel paa det fornødne til Livets gode Ophold, og han med hende og dem frygte ejheller for nogen Mangel

for Fremtiden. For de Byrder og Besværligheder, der end bie paa ham og dem i Amerika, frygte han og de ejheller, ja frygte end ikke selv for Død og Undergang; thi de vide, at deres Frelser, paa hvem de tro, lever og er oven over baade Død og Undergang."

Angaaende Rasmus Sørensens Børn kan oplyses følgende.

Hans ældste Søn, Martin Frederik Sørensen, som er nævnt ovenfor, blev efter sin Uddannelse Episkopalpræst i Waupaca, Wis. Han prædikede tillige for Danskerne, som hans Fader havde ført dertil. Af sin Biskop fik han Tilladelse til at holde Gudstjeneste for Danskerne efter den danske Alterbog. Han blev i Waupaca til 1869, da han rejste til Colorado, hvor han var i 1876. Hvor han siden kom hen, kan jeg ikke oplyse. Ifølge Rygtet skal han, som flere af sine Søskende, selv have endt sine Dage.

Adolf Sørensen, som ogsaa er nævnt ovenfor, var med i den amerikanske Borgerkrig 1861—65 fra Waupaca Co., Wis. Han gjorde Tjeneste som Kaptajn ved Kompagni D af 47. Regiment. Om hans senere Liv er mig intet bekendt.

En Datter — hendes Navn kender jeg ikke — var gift med en Amerikaner i Weyauwega, Waupaca Co., Wis. Ogsaa hun skal have taget sit eget Liv.

Nogle af Rasmus Sørensens Børn skal være kommen til Carver Co., Minn., men om dem savner jeg Oplysninger.

Jeg har her i Landet talt med flere, som have hørt Sørensen holde Foredrag i Danmark om amerikanske Forhold. Naar han f. Eks. fortalte dem, hvorledes Farmerne i Wisconsin pløjede, saaede og høstede mellem Træstubbene og avlede udmærket, grinte Bønderkarlene af ham, det kunde efter deres Mening aldrig have Rimelighed. Men da blev

Rasmus Sørensen vred for Alvor og kaldte dem Grønskollinger, som aldrig havde set Verden udenfor deres egen Sognegrænse, som i deres Dumhed grinte af det, som de aldrig havde set. „Men“ — tilføjede min Hjemmelsmand, — „da jeg siden selv kom til Wisconsin, maatte jeg give den gamle Sørensen Ret i, hvad han havde sagt.“

Der maa endnu her i Landet leve saadanne, som kende Rasmus Sørensen. Til saadanne henvender jeg mig og beder dem give mig alle de Oplysninger om ham, hans Børn, hans og deres Virksomhed, som de maatte være i Stand til. Selv de mindste Bidrag i den Henseende modtages med Taknemmelighed. Dersom nogen har Skrifter af R. Sørensen og vil enten sælge, laane eller forære mig dem, vil jeg være dem meget taknemmelig.

Efterskrift. Af E. Norelius's „De svenske Forsamlingernas Historia i Amerika,“ Side 703—705 ser jeg, at da Menigheden i Götaholm, Carver Co, Minn., blev stiftet i 1858, var Carl Sørensen fra Danmark Medlem. Der har vi altsaa den tredje af Rasmus Sørensens Sønner.

III. Mogens Abraham Sommer.

Det hører til det meget sørgelige, at en stor Del af de danske Udvandrere, som efter 1860 ere komne til Amerika, have været under Indflydelse af den vilde og urolige Aand, hvis Navn er sat som Overskrift over dette Stykke. Han er en af de mange, som i dette Aarhundrede have været med til at nedbryde den religiøse og sædelige Bevidsthed i det danske Folk, baade i Danmark og i Amerika. Hans Navn fortjente derfor at forbigaas med Tavshed, hvis det ikke var altfor vitterligt, at han har haft ikke liden Indflydelse paa de danske Emigranter baade i Michigan, Illinois, Wisconsin, Iowa og Nebraska. Hertil maa dog føjes, at han ganske vist selv har haft og endnu om han lever, har

den modsatte Mening: at han har været med til at løfte det danske Folk op af Trældom og udbrede sand Religiøsitet og Moral, ja været ikke mindre end en Reformator.

Han tilhører en oprindelig jødisk Slægt, som i Aaret 1641 udvandrede til Bergen i Norge. Oprindelig hed Slægten Schomer, men da den for at kunne leve i Norge maatte lade sig døbe, blev Navnet ændret til Sommer.

Mogens Abraham Sommer er født i Ribe den 4. Juni 1829, var en Tid efter sin Konfirmation i Snedkerlære i Haderslev, blev da Skrædder en Tid, saa ansattes han ved Toldvæsenet i Nyborg, hvor han var i noget over to Aar. Som Skræddersvend og Toldbetjent havde han forberedt sig selv til Skolelærereksamen, som han bestod i 1852. Han blev ansat som Hjælpelærer i Rørvig ved Holbæk, men kom siden til Borgerskolen i Haderslev som Lærer. Her gjorde han Bekendtskab med Søren Kierkegaards Skrifter, og blev paa sin Maade en meget ivrig Discipel af denne. Hvad der hos Kierkegaard var Teori og Spekulation, søgte Sommer paa meget energisk Maade at udføre i Virkeligheden: talte imod Præster som Folkebedragere, imod Sakramenterne som tomme Ceromonier osv. osv. I de tre Aar han var i Haderslev, fra 1853—1856, holdt han saaledes efter hans egen Beregning henved 1500 Forsamlinger, skrev Bøger, kolporterede Bøger og samtidig forsøgte han sig som Læge, altsammen ved Siden af hans Gerning som Lærer!

Det varede naturligvis ikke længe, inden Sommer, som synes at have været begavet med den Slags Veltalenhed, der aldrig vil savne Tilhørere, saa længe Materialismen er en Magt i Verden, — fik Kamp med Præsterne i Haderslev. Navnlig kæmpede Pastor H. Fr. Helveg, nuværende Stiftsprovst over Lollands og Falsters Stift, imod ham. I 1836 nedlagde Sommer sit Embede.

Nu begyndte hans Gerning som rejsende Missionær og religiøs-social Agitator rundt omkring i Danmark.

Særlig arbejdede han i Byerne langs Jyllands Østkyst og i København og holdt stærkt besøgte Forsamlinger. I 1858 kom han i Forbindelse med den bekendte norske Fripræst G. A. Lammers, som han besøgte i Norge og som vilde have ham til sin Medarbejder i Danmark. Dette Kompagniskab fik dog snart Ende; thi Sommer vilde helst raade sig selv. I 1859 udgav Sommer et Ugeblad, som han kaldte „Pilegrimmen;“ men maatte opgive det, da der var udkommen 40 Numre. Derimod havde han bedre Held med at sælge homøopatisk Medicin. I 1861 rejste Sommer første Gang til Amerika. Han kom til New York, hvor han besøgte en Onkel, Niels Sommer, som han kalder „den egentlige Grunder og Stifter af Baptistkirken i New York“ — og som var meget rig. Ved Sommers Ankomst til New York var Borgerkrigen lige begyndt, og da den aldeles optog Sindene, saa der var intet at gøre i Amerika uden at springe Soldat, hvortil Sommer ingen Lyst havde, rejste han straks tilbage til Danmark igen. Her var det hans Agt at fortsætte sit tidligere Agitationsarbejde; men det vilde ikke mere trække.

Herom siger han selv: „Det gaar med Vækkelsestider i Religionen, som det gaar med frugtbare og ufrugtbare Aar i Naturen. Fra 1853 til 1861 var det Vækkelsesaar og hvor jeg kom for at holde Forsamling, bleve Sjælene vakte til Live. Fra Tiden, at Krigen udbrød i Amerika og til Krigen var endt i 1864 i Danmark, var det spildt Arbejde at tale til Folket, og det var ikke alene i Danmark, det var alt over.“

Selvfølgelig maatte Sommer da slaa ind paa noget andet.

Han fik Arbejde hos en Hoffotograf. Han glemmer ikke at meddele, at han i den Tid var med til at arbejde paa Prinsesse Alexandras Billede. Rent opgive at holde Forsamlinger kunde han dog ikke; men disse endte gerne med at Prædikanten fik Prygl. Intet Under, at han un-

der saadanne Omstændigheder saa sig om efter anden Lejlighed. I 1862 rejste Sommer til Amerika som — Skibslæge. Paa denne sin anden Amerikarejse besøgte Sommer Chicago, af hvilken Storstad han giver følgende Beskrivelse: „Den Gang var Chicago en meget smudsig Plads. Man æltede i Morads til Knæerne, naar det var Regnvejr. Der var blot en Sporvogn paa Clark Street med en Hest for og ingen Konduktør, man gav Kusken de 5 Cents for at køre med og det var ikke ret langt." Meningen heraf maa vel være, at der den Gang kun fandtes een Sporvogn i Chicago, nemlig paa Clark Street.

Sommer forsøgte sig som Doktor paa flere Pladser, men det vilde ikke rigtig skære. Ved gode Venners Hjælp kom han først til Pittsburgh og saa til Philadelphia. Her, siger han, mødte han „en meget gemytlig gammel dansk Doktor Brandstrup, som havde været i Amerika siden 1831."

„Ligeledes var jeg ved Dr. Bournonvilles Dødsleje; Hans Broder Balletmesteren, havde jeg kendt i København i mange Aar."

I Philadelphia tog han Del i Kvækernes Forsamlinger.

Paa Hjemrejsen optraadte han i Liverpool som Gadeprædikant, og da han kom til Danmark, prædikede han for Soldaterne, baade de danske og tyske.

Hjemkommen til Danmark begyndte Sommer meget ivrigt at arbejde for Emigration til Amerika, oprettede et Udvandringskontor i Kjøbenhavn, udgav flere Skrifter om Amerika, startede i 1865 et Blad „Emigranten," som blev spredt ud over Landet i mange Tusinde Eksemplarer. Flere Gange ledede han store Skarer af Emigranter til Amerika, saaledes i 1866, da han tog 166 Emigranter til Chicago.

Da han efter denne Rejse kom tilbage til Danmark, maatte han i Fængsel, fordi han i et Skrift havde fornærmet den danske Konge. Han kom ud af Fængslet efter en

Maaneds Forløb, men maatte ind igen, saa han i 1866 sad fængslet i seks Maaneder.

Tiden fra 1866 til 1870 gik nu med at sidde fængslet, følge Udvandrere paa Vej og saa doktorere. Som en Afbrydelse heri maa det betragtes, at Sommer i 1868 stillede sig som Rigsdagsmand i Aalborg Amts 3die Valgkreds, men blev besejret af S. P. Back.

I 1870—71 tog Sommer Del i Arbejdet for Socialismen sammen med Pio, Brix og Geleff. Han siger om dette Arbejde: „Der var dog en Hage ved dette Arbejde, og det var, at man slet ikke vilde have Gud med. Man vilde arbejde uden for Loven, man vilde anvende Magt for at komme til sine Rettigheder."

I disse Aar udgav han et Blad „Morgenrøden," som han foreslog Regeringen at tvinge hver Mand i Danmark fra 15 til 50 Aars Alderen at holde. Dette skulde gaa i fem Aar, og saa skulde Fattigskatten ophæves!

Mere Held havde han med at faa Folk til at rejse til Amerika. Han rejste med en stor Skare af Udvandrere fra Danmark i 1872, ligesaa i 1876. Fra 1876 til 1880 opholdt han sig i Amerika og talte for Danskerne i Illinois, Wisconsin, Michigan, Iowa og Nebraska, samt udspredte sine Skrifter. I 1880 og 1881 var han atter i Danmark, hvor han igen kom i Fængsel. 1882 rejste han for 13de Gang over Atlanterhavet til Amerika. Fra 1882 til 1886 opholdt han sig som Prædikant og Doktor i Kearney Co., Nebraska, hvor hans Venner havde bygget et Hus til ham. I Længden bleve Indtægterne dog for sløje, og han maatte bort. I 1887 fik han Diplom som homøopatisk Læge fra Staten Illinois, og nedsatte sig saa som Læge og Prædikant i Plano, Ill., hvor der den Gang var ikke faa Danske. I 1889 nedsatte han sig i Chicago, ligeledes som Læge og Bladudgiver. Her udgav han i 1891 for anden Gang sit Levnetsløb: „Stadier paa Livets Vej," en lille Bog paa 100 Sider. Men han beklager, at den kun fik 72 Subskri-

denter, ganske vist et mindre glimrende Resultat for en Samfundsreformator. Samme Bog er imidlertid nok saa interessant og mærkelig. — Efter den skulle vi til Slutning fremsætte Hovedpunkterne af Sommers religiøse Anskuelse og med det samme de Tanker, han har prædiket ind i de Folk, han fik Indflydelse paa.

Han siger: „Gud er en, og ingen Gud foruden ham. Han har sendt sin Søn, vor førstefødte Broder Jesus Kristus til Verden, for at vise Verden, hvorledes et Guds Barn skal leve og opofre sig for Guds Sag og Næstens Frelse. Al hans Gerning var frivillig Opofrelse i Kærlighed og dertil var han et Eksempel til Efterfølgelse. Hans Lære var indbefattet i de Ord: Elsk Gud af dit ganske Hjerte og din Næste som dig selv. Hvad du vil, at andre skulle gøre mod dig, gør du ligesaa mod dem. Forligelse og Forsoning finder kun Sted, hvis vi have det samme Sind og ledes af den samme kærlige Aand.“

„Guds Indflydelse paa Hjertet til Omvendelse, Tro, Retfærdiggørelse og Salighed er den eneste Vej, hvorved et Menneske bliver Kristum lig.“

„De, som have annammet den store Naade, at komme i Besiddelse af Kristendommens aandelige Tilbedelse af Gud i Aand og Sandhed, de have ikke det mindste Samfund med Kirken, Præster, Ceremonier eller Former at bestille. Deres stille Gang gennem Livet er at holde fast ved Kronen, de have annammet i Naade, at ingen skal tage den fra dem.“

Og saaledes videre paa Unitar og Kvækermaner.

Underligt er det at læse, hvad han skriver om sin Opvækkelse: „I flere Aar havde jeg sukket under Lovens Forbandelse, men da jeg Langfredag 1849 hørte Birkedal prædike om Golgata: „Har du funden Golgata?“ — da oplodes mine Øjne og jeg kom til Fred med Gud og fra den Tid var ogsaa min Mund opladt til at forkynde hans Dyder, som drog os fra Mørket til sit beundringsværdige Lys.

Da jeg kom hjem fra Forsamlingen, var mit Hjerte fyldt med Tak og Lov og Pris, at jeg ikke kunde komme til Hvile. I Bøn paa mine Knæ laa jeg foran min Seng, og da Klokken slog 2, blev det saa lyst i mit Værelse som den klareste Dag, og Kristus stod som korsfæstet for mit Blik."

Hvor ofte og med hvem Sommer har været gift, kan jeg ikke oplyse. Angaaende hans Lære om Indgaaelse af Ægteskab skal jeg kun hidsætte følgende:

„Hvor Kristendommen tager Sjælen ind til et nyt Liv, et Liv i Gud — — der er Hjerterne sammensmeltede til eet i Guds Kærlighed, saa der er ikke Forskel paa Mand eller Kvinde, de ere eet i Kristo Jesu og trænge hverken til Præst eller Prokurator for at blive Mand og Hustru."

Der have vi altsaa Antinomismen og Frileveriet, hvilket stemmer vel overens med Bestormelsen af det bestaaende, som han ansaa for sin Mission.

Men vist er det, at det er af ikke ringe Interesse at lægge Mærke til, at denne Mand har baade ført mange Danske til Amerika, og været en af de tidligste danske Prædikanter blandt vore Landsmænd her i Landet. — Dette er Grunden, hvorfor vi her have dvælet saa udførligt ved ham.

IV. Danske Gesandter i Amerika før 1860.

Vistnok gaar det ikke an at regne de danske Gesandter, Generalkonsuler eller Ministerresidenter til de danske Udvandrere. Men vel maa de omtales, naar Talen er om Danske i Amerika, ligesom flere af dem have haft Indflydelse baade paa Emigrationen og paa det venlige Forhold mellem Danmark og de Forenede Stater. Vi anse det derfor i sin gode Orden, at vi her nævne nogle af de første af de danske Ministerresidenter i Amerika.

I. Peder Blicher Olsen.

Denne Mand, der, saa vidt jeg ved, er den første, som har repræsenteret Danmark i Amerika, er født paa Lolland den 21. Juli 1759, og var en Søn af Rasmus Olsen, Forpagter paa Ulriksdal. I 1777 blev han Student. I 1782 kom han i Tjeneste hos Stiftamtmanden, Levetzau, i Kristiania. I 1784 udnævntes han til Sekretær ved det danske Konsulat i Marokko. Siden havde han Ansættelse ved det danske Gesandtskab i Berlin, blev saa Sekretær i Udenrigsministeriet. I 1800 sendtes Olsen som Ministerresident og Generalkonsul til de Forenede Stater. I Amerika blev han temmelig haardt angrebet af den gule Feber, saa han allerede i 1803 maatte opgive sin Stilling. Lige til sin Død i 1832 led han af Følgerne af den Sygdom, han havde paadraget sig i Amerika. Olsen roses som en dygtig og paalidelig Embedsmand. Han forsøgte sig desuden baade som Oversætter og Digter.

II. Peder Pedersen

er født i Sorø den 19. Novbr. 1774, blev Student i 1793 og i 1796 juridisk Kandidat. I sidstanførte Aar blev Pedersen Huslærer hos Konsul Blicher Olsen i Tanger i Marokko. Dette gav Anledning til, at han kom ind paa den diplomatiske Løbebane. I 1799 udbrød der nemlig en voldsom Pest, saa Konsulen og en stor Del af Byens Beboere rejste bort; men Pedersen blev og varetog som fungerende Konsul sit Fædrelands Interesser. Til Belønning herfor blev han ansat som Sekretær ved Konsulatet. I 1802 sendtes han med Titel af Konsul og fungerende Gesandt til de Forenede Stater. Her blev han, til han i 1831 tog sin Afsked af Statstjenesten. Ogsaa i Amerika afløste han altsaa P. B. Olsen. Pedersen opholdt sig mest i Philadelphia, men var altid til Stede i Forbundshovedstaden, naar hans Lands Interesser krævede det. Gennem Peder-

sen sluttede Danmark i 1826 en Handelskontrakt med de Forenede Stater

Beviser paa, at den danske Regering var vel tilfreds med Pedersen, er, foruden det, at han blev saa lang Tid paa den samme Post, at han blev rigelig forsynet baade med Titler og Ordener.

Pedersen var to Gange gift, begge hans Hustruer vare Amerikanerinder: Maria Litchfield Scott og Ame Caroline Loughton Smith. Den sidste var en Datter af en Plantageejer i Syd Carolina.

Pedersen døde i København i 1851. En Datter af ham er gift med Højesteretsadvokat C. C. V. Liebe i Kjøbenhavn.

III. Steen Andersen Bille,

som blev Pedersens Efterfølger som Ministerresident og Generalkonsul i de Forenede Stater, er født i Stege paa Møen den 7. September 1781. Efterat han i 1799 var bleven Student, blev han ansat som Skriver paa et Regeringskontor paa St. Thomas i dansk Vestindien. Som saadan arbejdede han under Forhandlingerne mellem Danmark og England angaaende Tilbageleveringen af de vestindiske Øer, som England havde taget i Besiddelse under Fjendtligheder med Danmark i Begyndelsen af dette Aarhundrede.

Efterat Bille i 1806 havde taget juridisk Embedseksamen, blev han udnævnt til Advokat og Auditør paa St. Croix; men paa Grund af Krigen med England kunde han ikke tiltræde Posten. Han var saa Sagfører i Kjøbenhavn til han i 1814 udnævntes til Byskriver i Christianssted paa St Croix, hvilket Embede han dog opgav, fordi Udgifterne vare større end Indtægterne. Han virkede saa som Plantageejer paa St. Croix og Proprietær paa Sjælland. I denne Tid gjorde han sig fortjent af sit Fædreland derved, at han fik Dampskibsfart sat i Gang paa de danske Far=

vande. I 1819 købte han i England Dampskibet „Caledonia“ og satte det i Gang imellem Kjøbenhavn og Kiel.

I 1822 opnaaede han at blive Auditør paa St. Croix, hvor han blev til 1825 og indlagde sig Fortjeneste af Øens Opkomst i material Henseende. I 1826 udnævntes Bille til Stedfortræder for Ministerresidenten i Amerika, ovennævnte P. Pedersen, der havde faaet Orlov.

I 1828 udnævntes Bille til Generalkonsul i Brasilien, og i 1830, da Konferentsraad P. Pedersen nedlagde sit Embede, udnævntes Bille til hans Eftermand som Ministerresident og Generalkonsul. — Han fik den amerikanske Regerings Samtykke til at bo i Philadelphia.

Han blev i Amerika til 1857. Under Treaarskrigen 1848–50, gjorde han sig Flid for at oplyse Amerikanerne om det sande Forhold mellem Danmark og Hertugdømmerne. I et Skrift, som han i den Hensigt oversatte paa Engelsk, viste han, at Slesvig fra gammel Tid af var en Del af Danmarks Rige. Stemningen i de Forenede Stater var den Gang bitter mod Danmark paa Grund af Øresundstolden, som Amerikanerne paa ingen Maade vilde finde sig i. Des større Fortjeneste indlagde Bille sig ved sin Virksomhed. I 18›4 blev han afløst i sit Embede af sin Søn, som skal nævnes nedenfor. Han blev, som sagt, boende i Amerika til 1857, da han tog Ophold i Bryssel, hvor han døde i 1860. Bille var gift med en Købmandsdatter fra St. Croix, Christiane Arnette Hage.

IV. Torben Bille,

som var en Søn af Steen A. Bille, blev født i Kjøbenhavn 25. December 1819. I 1830 rejste han med sin Moder og sine Søskende til Philadelphia, hvor han fik sin første Skolegang og Uddannelse. I 1841—44 studerede han ved Universiteterne i Berlin og Hejdelberg. I 1844 tog han i Hejdelberg Doktorgraden i Lovkyndighed, og i 1845 fik han Ansættelse som sin Faders Medhjælper i Amerika.

Da Treaarskrigen udbrød i 1848, rejste han til Danmark og tilbød sin Tjeneste som Frivillig, men et alvorligt Sygdomsanfald hindrede ham i at gaa i Krigen. Fra 1848 til 1852 blev han af den danske Regering brugt i flere vigtige Sendelser. I sidstnævnte Aar blev han atter ansat som sin Faders Medhjælper og i 1854 blev han hans Efterfølger som dansk Gesandt i Washington. I dette Embede blev han til 1857. Torben Bille har gjort sig fortjent af sit Fædreland derved, at det lykkedes ham ved Forhandlinger med de Forenede Staters Statssekretær, Lewis Cass, at faa Amerika til at gaa ind paa at betale Danmark en Sum af 393,000 Dollars for Ophævelsen af Øresundstolden.

Denne Overenskomst stadfæstedes med Traktaten af 11. April 1857.

Kort efter blev Bille forflyttet som Gesandt til Nederlandene og Belgien og i 1860 til London. Her er hans Navn knyttet til Ægteskabspagten mellem den danske Prinsesse Alexandra og Prinsen af Wales. I det ulykkelige 1864 tog han sin Afsked som Gesandt, men vedblev at leve i England. Han var gift med en engelsk Dame, Louise E. Domville. Han døde i Cannes den 13. Maj 1883.

Det skal lige nævnes, at endnu to Mænd af Billeslægten har været danske Gesandter i Washington, nemlig Frantz Ernst Bille fra 1867 til 1870, og Carl Steen Andersen Bille fra 1880 til 1884.

V. Bekendte Danske i Amerika før 1860.

Det er naturligvis umuligt for mig at nævne enten alle Danskerne, eller endog blot de bekendteste af dem, som ere komne til eller have været i Amerika før 1860. Jeg kan kun nævne nogle faa.

1. Blandt disse nævne vi først Georg Johan

Bernhard Carstensen. Denne paa sin Maade mærkelige Mand er født i Algier, hvor hans Fader var Konsul, i 1812. Som ung kom han med sine Forældre til København, hvor han blev Student og siden Officer. Han havde Lyst til at se sig om i Verden, og rejste derfor i 1835 til Marokko, hvor hans Fader i 1833 var bleven Generalkonsul. I 1837—38 opholdt han sig i de Forenede Stater, hvorfra han rejste til England og Frankrig.

Da han i 1841 kom hjem til Danmark, forsøgte han sig som Bladudgiver. I 1842 fik han Privilegium paa at anlægge et stort Forlystelsessted i Kjøbenhavn eller en af Forstæderne. I 1843 aabnede han det senere saa berømte „Tivoli" paa Kjøbenhavns Vesterbro. Han rostes for sit Anlæg, men han var ikke nogen god Økonom, hvorfor han snart fratraadte Posten som Leder.

I 1847 anlagde han Kasino, der fra først af var et Forlystelsessted, men gik snart over til at blive det første Privatteater i København. I Krigen 1848—50 gjorde Carstensen Tjeneste som Officer. I 1852 fik han sin Afsked med Kaptajns Rang. Samme Aar drog han paa ny til Nordamerika, hvor han bl. a. har udkastet Planen til Udstillingsbygningen i New York. Efter at have opholdt sig i Amerika i fire Aar, drog han atter til Danmark, hvor han grundede endnu et Forlystelsessted, Alhambra, der dog først aabnedes efter hans Død i 1857. Hans Buste staar i Tivoli, som skylder ham sin Tilblivelse.

2. Lauritz Brandt.

Lauritz Brandt er født i Svendborg i 1807 og lærte Klejnsmedhaandværket af sin Fader. I 1829 tog han som Smedesvend Ranselen paa Ryggen for at gaa ud og se sig om i Verden. Han opholdt sig først et Par Aar i St. Petersborg, kom siden til Prag, Wien, München, Berlin, osv. Efterhaanden havde han opgivet Smedeprofessionen og gav sig af med at udføre alle Slags mekaniske Arbejder,

matematiske Instrumenter osv. I 1840 kom han til New York, hvor han fik Arbejde hos Skriftstøberfirmaet David Bruce, jun Her opfandt han en Skriftstøbermaskine. Med denne sin Opfindelse drog Brandt tilbage til Europa, hvor den hurtig blev bekendt, uden at dog Opfinderen altid fik Æren for den.

I 1848 kom Brandt igen til New York, hvor han nu nedsatte sig som Mekaniker. Han boede nu stadig i New York til 1881, med Undtagelse af et enkelt Besøg i Europa. I 1881 tog han Bolig i Kjøbenhavn, hvor han endnu levede i 1889. Han var gift med en tysk Dame.

3. Adolf Ludvig Køppen

er Søn af en Mægler og født i København i 1804. Efter at være bleven voksen fik han Ansættelse som Skriver paa Toldkammeret, blev siden Lærer ved Borgerdydsskolen paa Kristianshavn. Siden drog han til Bajern og levede som Lærer i München. I 1834 drog han til Grækenland, hvor Kong Otto ansatte ham som Lærer ved den militære Højskole paa Ægina og siden i Piræus. Men da det græske Folk under Urolighederne i 1843 forlangte, at alle tyske Embedsmænd skulde afsættes, mistede Køppen sin Post. Han gjorde saa en Rejse til Syrien og det hellige Land, hvorefter han kom til Kjøbenhavn. Men da han ikke der kunde finde noget at gøre, drog han til Amerika. Paa Indbydelse af det historiske Selskab i Philadelphia holdt han i denne By Foredrag over det gamle og ny Athen og Grækenland. Disse Foredrag holdt han siden i Boston, Washington og flere Steder. Ligeledes holdt han Foredrag over Middelalderens Historie og udgav i 1854 en historisk Geografi under Titlen: "The world in the middle ages" (New York 1854 — 2 Bind med Kort).

Han var ansat som Lærer i Historie og tysk Litteratur ved Franklin og Marshall College i Lancaster, Pennsylvania til 1863.

Da den danske Prins Vilhelm blev kaldet til den græske Trone, som han besteg under Navnet Georg I., blev Køppen kaldet til at være hans Lærer i Græsk. Samtidig blev han Privatsekretær hos Grev Sponneck. Senere fik han Posten som Kongens Privatsekretær, til sidst blev han dennes (Georg den Førstes) Bibliotekar. Køppen døde i Athen i 1873. — Efter Sigende blev han født paa en Kanetur, noget, som han selv fandt var symbolsk for hans Livs omflakkende Karakter.

I Lancaster har Køppen været Lærer sammen med den berømte Kirkehistoriker Philip Schaff — tillige med flere andre berømte Mænd i den tysk-reformerte Kirke, som ejer Franklin og Marshall College.

4. Gen. Christian Thomsen Christensen

er født i Kjøbenhavn den 26. Januar 1832. Efter sin Konfirmation kom han i Handelslære, men besluttede i 1850 at forsøge sin Lykke i den ny Verden. Den 18aarige unge Mand havde, da han naaede sin Bestemmelse, kun nogle faa Dollars i Lommen; men han var i Karakter og Udvikling forud for sin Alder. I New York, som for Fremtiden skulde blive hans Hjem, var der ved hans Ankomst kun faa Danske, men de faa, som vare der, sluttede sig til hverandre og søgte at vedligeholde Forbindelsen med Moderlandet. I denne lille Kreds af Landsmænd fandt den unge Christensen god Modtagelse og Støtte. I den fandt han sin Hustru, Emmy Laura Schøtt, med hvem han giftede sig i 1853, da hun var 18 Aar og han 21! I 1855 fik Christensen Ansættelse i en større Bank og Vekselforretning.

Med Liv og Sjæl sluttede Christensen sig til det republikanske Parti, og var en begejstret Tilhænger af Henry Ward Beecher og Modstander af Slaveriet. Da Lincolns Valg i 1861 til Præsident gav Stødet til Slavestaternes

Oprør, dannede der sig i New York et frivilligt skandinavisk Korps, hvis Chef blev den norske Maler O. P. Hansen Balling, medens Christensen blev første Løjtnant. Dette skandinaviske Korps sluttede sig til Staten New Yorks første Regiment og sendtes til Fort Monroe i Virginia, hvor det den 10. Juni deltog i Kampen ved Big Bethel med Hæder. Løjtnant Christensen fik snart Ansættelse i Stabstjenesten, hvor han blev Provost Marshall under General Wool. Han beklædte samme Stilling under General McClellans mislykkede Felttog mod Richmond i 1862. I dette Aar avancerede han til Major. I 1863 var han til Stede i New York under Pøbeloptøjerne, som underkuedes med yderste Strenghed, og Aaret efter blev han knyttet til General Canby, med hvem han fulgte, først til Krigsministeriet i Washington, dernæst til Vest Mississippi Divisionen som Stabschef og Generaladjudant, og endelig i 1865 til Mobile i Alabama, som kapitulerede til General Canley.

Ved Krigens Slutning var Christensen Oberst med Titel af Brigadegeneral og modtog en Æressabel af sine Kammerater. Han modtog flere Opfordringer til at blive i den militære Tjeneste; men da den gode Sag, for hvilken han var gaaet i Krigen, havde sejret, følte han sig ikke længere kaldet til denne Virksomhed og vendte derfor tilbage til Forretningslivet.

I dette har han som faa haft Lykken med sig og har i mange Aar været den første Tillidsmand i det store Bankierfirma Drexel, Morgan & Co. i New York. Det er naturligt, at General Christensen er knyttet med stærke Baand til sit ny Fædreland, i hvilket han indtager en høj og indflydelsesrig Stilling. Men han har tillige bevaret en stærk Kærlighed til sit gamle Fædreland. Dette viste han, da han i 1869—73 var dansk Konsul i New York og tillige — under Ministerresident Fr. Billes Fraværelse som Guvernør i dansk Vestindien — fungerende Generalkonsul.

Og han har vist det samme ved sin Imødekommenhed overfor Landsmænd i Amerika. Da han derfor i 1870 var paa Besøg i Danmark, blev han i Kjøbenhavn hædret med et Festmaaltid. — I fire Aar kommanderede han som General en Brigade af Brooklyns Borgervæbning — og fra 1884 hele Divisionen.

Christensen har af alle udvandrede Danske i Amerika opnaaet den mest ansete Stilling. Til hans Hæder skal det siges, at kun faa ere blevne mere tro mod Danmark.

5. Hans Borchsenius.

Borchsenius, der hører til en temmelig gammel Præsteslægt i Danmark, er født i Næstved den 19. September 1832 og er Søn af en Købmand. En af hans Fættere er den bekendte Digter og Forfatter O. F. C. W. Borchsenius i Kjøbenhavn, der er en Købmandssøn fra Ringsted.

Hans Borchsenius var uddannet til Handelsmand. Han udvandrede til Amerika i 1856 og kom til Madison, Wisconsin, hvor han fik Arbejde i en Købmandsforretning. Snart kom han i Arbejde ved Bladet „Den norske Amerikaner," hvor han blev Typograf. I 1858 blev han Ejer og Udgiver af „Nordstjernen" og var det til 1860, i hvilken Tid han forlagte flere religiøse Bøger. Hans Blad var demokratisk, hvilket medførte, at Borchsenins blev nomineret af det demokratiske Parti til Clerk of Board of Supervisers for Dane County, Wisconsin, men han opnaaede ikke Valg, idet det republikanske Parti gik af med Sejren. Han købte saa en Farm i Christiana, Dane Co. Da Krigen udbrød i 1861, gik Borchsenius med og blev Adjutant ved 15. Wisconsin Regiment, der hovedsagelig bestod af Skandinaver. Til en Tid blev han hindret i at gøre Tjeneste ved en heftig Tyfussygdom. Da han atter kom til sit Regiment, gjorde han Tjeneste som Major paa Marchen til Louisville, Kentucky. I 1864 blev han ansat

som Clerk i State School Land Department for Wisconsin — og havde denne Stilling til 1869.

I 1868 blev han valgt som Clerk of Board of Supervisors for Dane Co. — denne Gang som Republikaner. Da hans Tid var udløben, blev han genvalgt, og havde dette Embede til 1874. Paa samme Tid studerede han Jura og opnaaede at blive Advokat i 1872.

I 1874—75 forsøgte han sig som Hotelvært og Maaler i de Forenede Staters Tjeneste. Under Valgkampen i 1876 udgav han et republikansk Blad. — I 1877 flyttede han med sin Familie til Baldwin, Wis. hvor han fremdeles har sit Hjem. Han tjente nu i fem Aar som Agent for Regeringens Skovland langs med Chippewa og Menomonie Floderne. — Paa samme Tid var han Agent for Cushing Land Kompagni, og som saadan førte han en Del Landsmænd til Polk Co., Wisconsin, hvor de endnu bor i Lake Town, omkring Cushing Postoffice. Muligvis var det dog allerede tidligere.

I 1891 kom han atter i de Forenede Staters Tjeneste, denne Gang som Chef for en Afdeling af Internal Revenue Department i Washington, hvilken Stilling han havde to Aar. Borchsenius har haft en Masse forskellige Embeder, har saaledes tre Gange været valgt til Borgmester i Baldwin. I 18 6 blev han valgt til Medlem af Wisconsins lovgivende Forsamling. Siden 1882 har han drevet en Real Estate og Loan Forretning i Baldwin. Han er gift med en norsk Dame, med hvem han har tre Børn. En Broder til ham, J ns B. Borchsenius, lever i Chicago. Han har udgivet en Digtsamling under Titel: „Fra Øresund og Mississippi," der vidner om poetisk Begavelse. Den bekendte danske Lyriker, Christian Winther, er beslægtet med disse Brødre, idet hans Moder, som senere blev gift med Biskop Rasmus Møller, var en Borchsenius. En Broder til Hans og Jens Borch-

senius, Peter C. Borchsenius, er teologisk Kandidat og Førstelærer ved Borgerskolen i Sæby.

6. Paul Christian Sinding.

Sinding er født 20. Januar 1813 i Alsted ved Sorø, hvor hans Fader, som var en Præstesøn fra Bjerregaard ved Viborg, var Degn. Hans Moder, Johanne Thornam, var en Præstedatter fra Sandby ved Præstø. Den unge Sinding var først i Gartnerlære i Sorø, blev siden Student og i 1848 teologisk Kandidat med første Karakter.

I 1848 fik han Ansættelse som Kateket i Nysted paa Lolland og blev samme Aar gift med Agathe F. W. Theil. I 1853, da han truedes med en Justitssag, tog han sin Afsked og rejste til Amerika, efterladende Hustru og Børn i Danmark.

I New York, hvor han opholdt sig, gjorde han i 1855 og 56 Forsøg paa at samle Skandinaverne, særlig Danskerne, til en Menighed, hvilket dog ikke lykkedes ham. Derimod lykkedes det ham at faa Ansættelse som Professor i de skandinaviske Sprog og skandinavisk Litteratur, ved Universitetet i New York. Han er bekendt som Forfatter af "History of Scandinavia from the early times of the Northmen and Vikings to the present day," en Bog paa 471 Sider med Portræt af Dronning Margrethe, "the Semiramis of the North" og et temmelig godt Kort over de skandinaviske Lande. Den er tilegnet James Lenox, Stifteren af det bekendte Lenox Library i New York, som Bogens Forfatter kalder "The Man of Letters, the Christian Gentleman and the Strangers Friend." Den har en indledende Anbefaling af Howard Crosby. Den er skreven af en Mand, som er begejstret for sit Emne, og maa have fundet stor Udbredelse, eftersom den i 1867 udkom i 10de Oplag. — Angaaende dens Forfatter savner jeg videre Oplysninger. I 1867 kalder han sig "formerly Professor." Men han fortjener at nævnes som den, der

efter Evne har søgt at sætte Amerikanerne ind i de nordiske Landes Historie.

7. Dr. theol. Anton R. Rude

er født i Danmark den 5. Oktober 1813 og døde i Syd Carolina den 21. Maj 1883. Han kom til Amerika i sin tidlige Ungdom. Han studerede i Andover, Massachusetts, og siden i Gettysburg, Penn., og blev i 1842 ordineret til luthersk Præst, hvilket han var til sin Død. Han roses meget af dem, som kendte ham, for hans Fromhed, Visdom og Lærdom. Han var en af de mest fremtrædende Mænd i Syd Carolina Synoden, var med til at udarbejde dens Agende, redigerede til en Tid Synodens Organ "Lutheran Visitor" og var i flere Aar Lærer ved Synodens teologiske Seminarium. — Desværre ved man ikke, hvor i Danmark denne udmærkede Mand er født, naar han kom til Amerika osv.

8. Dr. theol. Edmund Belfour.

Skønt denne Mands Virksomhed, ligesom Dr. Rudes bestandig har været blandt de engelsktalende, fortjener han dog at nævnes blandt Danskerne, som han baade tilhører ifølge sin Fødsel og sin Kærlighed til dansk Sprog og Historie.

Han er født i Alsted paa Sjælland — vistnok sammesteds som P. C. Sinding — den 9. August 1833. Hans Fader, som var en veloplyst Mand, udvandrede til Amerika i 1839. To Aar senere, i 1841, fulgte hans Hustru og syv Børn efter. Edmund var den yngste af Børnene, men maatte tage fat paa at arbejde for at kunne give sit Bidrag til den store Families Underhold. Han var 16 Aar gammel, inden han kom i Skole. Det var hans Hensigt at blive Maskinist, men Pastor C. Martin i New York, af hvem han blev konfirmeret, tilskyndede ham til at blive

Præst. Ved at læse Dag og Nat drev han det i Løbet af et Aar saa vidt, at han kunde bestaa den Eksamen, som krævedes for at kunne blive optaget i College of the City of New York. Da han i 1854 tog Afgangseksamen fra denne Skole, fik han Præmie for sin Dygtighed, navnlig i Etik og Veltalenhed. I Efteraaret 1854 blev han Student ved det teologiske Seminarium i Gettysburg, Penn. Efter at have taget teologisk Afgangseksamen blev han i 1857 Præst for de lutherske Menigheder i Schoharie og Central Bridge, N. Y., hvilket Embede han beklædte 11 Aar. Siden var han Præst i Easton, Penn., i 6 Aar, men blev saa kaldet af General Council til at gaa til Chicago og arbejde for den engelsk lutherske Kirke. Her var han i 6 Aar, fra 1874 til 1880, og grundede i den Tid to engelsk lutherske Menigheder, nemlig Trinity Church paa Nordsiden og Wicker Park paa Vestsiden. Hans Helbred og Chicagos Klima passede ikke godt sammen, hvorfor han i 1880 tog imod Kald fra den første engelsk lutherske Menighed i Pittsburgh, Pa., og i dette Embede er han endnu, altsaa paa 19de Aar, og har arbejdet med stor Fremgang. Dr. Belfour er en tro konservativ Lutheraner, levende interesseret for den lutherske Kirke i Fortid og Nutid.

I 1877 oversatte han E. Pontoppidans Katekismusforklaring paa Engelsk. Til 1897 er der trykt 26,000 Eksemplarer af denne Bog, hvilket formentlig viser dens Brugbarhed. Han er desuden Forfatter til flere mindre Skrifter. I "Lutheran Encyclopedia," som nu er under Udgivelse, stammer alle Artikler angaaende den danske Kirkes Historie fra hans Haand.

Dr. Belfour er en af den engelsk-lutherske Kirkes betydeligste Mænd.

VI. Danske Eventyrere i Amerika før 1860.

I sin Tid var den Tankegang almindelig i Danmark — og den er vistnok ikke forsvunden endnu —, at det var

kun Forbrydere, Eventyrere og tvivlsomme Personer, som rejste til Amerika. Hvor urigtig en saadan Tankegang end er i det Store og Hele, saa kan det dog ikke nægtes, at der var mange af de danske Udvandrere, som havde Lyst til Eventyr, ligesom de langtfra altid vare af Moders bedste Børn. Hertil maa vistnok endnu føjes, at det er langtfra, at de alle udvandrede, fordi de selv havde Lyst dertil.

Der kunde vistnok fortælles en lang Historie om Stakler, Subjecter osv., som bleve „sendte" til Amerika, for at de kunde være af Vejen. Amerika er jo stort, saa meget kan gemmes herovre. Og særlig i tidligere Dage bleve mange sendte herover for at blive gemte og glemte. Blandt saadanne fandtes Børn baade af Grever, Baroner, Professorer og Præster; thi, som sagt, Amerika er stort — og det er langt, langt fra Danmark.

Men er der Fart i en Strøm, dannes der gerne Skum, og meget af alle Slags føres med i Farten. Den store Udvandringsstrøm fra Europa til Amerika danner ingen Undtagelse fra denne Regel, heller ikke for Danmarks Vedkommende. — Jeg anser det for at være i sin Orden, at jeg i denne Oversigt over den tidligere Udvandring fra Danmark, ogsaa nævner et Par Eventyrere, som blandt mange andre Steder ogsaa kom til de Forenede Stater.

1. Karro Paul Harring.

Denne paa sin Maade begavede Eventyrer er født 1798 paa Gaarden Ibenhof i Halsted Sogn, Husum Amt, og er Søn af en Gaardejer. Meget ung kom han til Toldvæsenet, men kom snart til København, hvor han indskreves ved Kunstakademiet for at uddannes til Maler. Dette skete i 1818; i 1819 drog han til Dresden i samme Hensigt, og i 1820 var han i Wien og Würzburg, og kom saa tilbage til Danmark. Men da den græske Frihedskrig udbrød i 1821, følte Harring en uimodstaaelig Lyst til at være med i den, efter hans Mening hellige Kamp. Virkeligheden

svarede dog ikke til hans store Forventninger. Han drog derfor til Rom, hvor han boede et Aar, saa til Wien, Schweitz, München, Prag — og virkede som Kunstner og Digter. I 1828 møde vi ham i Warschau i Polen, som Kornet i en russisk Garde — Lansenerregiment. Da Julirevolutionen i 1830 kastede sine Bølger over Europa, drog Harring til Tyskland. Han opholdt sig i Brunsvig, Sachsen, hvorfra han blev forvist som demokratisk Agitator, kom dernæst til Strassburg, hvor han en Tid udgav et Blad, men maatte saa flygte til Frankrig, hvor han opholdt sig i 1834. Senere kom han atter til Schweitz og tyede da til London. Her levede han en Tid stille; men i 1837 blev han saaret i en Duel og rejste saa til den lille Ø Helgoland. Her kom han i Strid med Guvernøren, der lod ham transportere ombord paa et Orlogsskib, der tog ham bort fra Øen. I 1838 opholdt han sig paa den lille Ø Jersey i den engelske Kanal; i 1839 var han igen paa Helgoland, dernæst i Frankrig og England. I 1841 havnede han i Brasilien, hvor han var til 1843, da han fra Rio Janeiro drog til de Forenede Stater, hvor han opholdt sig til 1848 som Skribent og Maler. I Revolutionsaaret 1848 blev det ham altfor stille at være i Amerika; han rejste nu til Hamborg, hvor han udgav Bladet „Das Volk.“ I 1849 blev han udvist fra Hamborg og rejste nu en Tur til Norge, hvor hans Moders Slægt havde hjemme.

Heller ikke her kunde han være rolig, men udgav et politisk Ugeblad „Folkets Røst,“ samt udgav et Skuespil „Testamentet fra Amerika, hvori han drog stærkt til Felts mod den bestaaende Regeringsform, som han erklærede som uforenelig med Menneskets Ret og Værdighed. Ifølge en kongelig Resolution blev Harring af den Grund fængslet og sendt som Arrestant til Kjøbenhavn.

Denne Handling fremkaldte en Demonstration mod den norske Regering, hvori de senere saa bekendte Digtere: Henrik Ibsen, Bj. Bjørnson og A. O. Vinie deltoge.

Fra København blev Harring sendt i et engelsk Fartøj til Hull, hvor han udstødte en „Protest og Report" i Anledning af den Medfart, han havde faaet. Fra Hull drog han til London, hvor det til en Tid kneb saa haardt for ham, at han maatte tigge i Aviserne for ikke at dø af Sult. Da han aflagde et Besøg i Hamborg, blev han straks arresteret, men ved den amerikanske Konsuls Mellemkomst lykkedes det ham at slippe bort og rejse til Rio Janeiro. Her blev han til 1856, da han vendte tilbage til England. Fra Øen Jersey sendte han en Ansøgning til den danske Regering om Tilladelse til at opholde sig i sit Fædreland, om det saa skulde være i Statsfængslet. Han fik ikke Afslag paa sin Ansøgning, men da det kom til Stykket, syntes han ikke om at benytte sig af Tilladelsen. Han levede i meget fattige Kaar, snart paa Jersey, snart i London. Til sidst blev han vanvittig, mente, at han bestandig var forfulgt af franske og russiske Agenter, gik til Øvrigheden og fik Attest for sin gode Opførsel osv. osv. Den 21. Maj 1870 om Morgenen fandt man ham død paa Gulvet i sit Værelse. Han havde taget sit eget Liv ved Fosfor, som han havde skrabet af Svovlstikker.

Paa denne sørgelige Maade endte dette urolige og fantastiske Liv. Harring var en meget frugtbar Forfatter. De fleste af hans Bøger, der ere ligesaa urolige som han selv, ere skrevne paa Tysk.

2. Hans Peder Christian Hansen

er født i København den 25. Oktober 1817 og er Søn af en Instrumentmager. Han fik i sin Ungdom videnskabelig Uddannelse, men allerede 1835 forlod han Danmark, idet han fik Ansættelse paa et Handelskontor i Christiania. Handelen smagte ham imidlertid ikke, hvorfor han efter et Par Aars Forløb rejste tilbage til Kjøbenhavn for at lægge sig efter Æstetik. I 1840 var han med til at redigere

„Dagen," samme Blad, som Fribert, der er nævnt i det foregaaende, ogsaa havde med at gøre, før han kom til Amerika. Fremdeles arbejdede Hansen en kort Tid ved „Dansk Ugeskrift for alle Stænder;" men allerede i 1842 rejste han igen til Norge, hvor han opholdt sig paa forskellige Steder og syslede med litterære Sager. Under Forfatternavnet Chr. Comet udgav han saaledes i 1844 i Christiania „En Blyantskitse fra Norge" og nogle Digte. Efter at have besøgt flere europæiske Lande, kom Hansen i 1846 til de Forenede Stater. Ogsaa her fortsatte han sin litterære Virksomhed, og udgav i 1847 en Tid et Ugeblad, som bar Navnet „Skandinavia," saa vidt jeg ved, i New York.

I 1852 rejste Hansen til Danmark, hvor han en Tid virkede i Frederik den 7des Frilles, Grevinde Danners Tjeneste. I Længden kunde han dog ikke komme ud af det med denne Dame; han blev hende saa fjendsk, at han skrev en Bog om hende, som hun dog fik undertrykt paa den Maade, at hun selv købte Manuskriptet til den!

Hansen førte fremdeles et omflakkende Liv, var snart i Europa og snart i Amerika.

I New York levede han en udsvævende Dagdrivers Liv, var altid rede til at hjælpe andre, men ogsaa til at lade sig hjælpe af dem, var altid glad og fuld af Planer. Paa Rejsen fra New York til Danmark døde han i stor Nød paa et Hospital i Brussels, i Marts 1865.

Hans Venner i Danmark havde samlet nogle Penge til ham, som først kom, hvor han var, efter at han var død. Hansen har efterladt sig ikke faa Skrifter, der dog siges at være temmelig værdiløse.

Men samme Hansen har vistnok den Ære at være den første Skandinav, som har udgivet et Blad i Amerika. Navnet, han gav det, er siden gaaet i Arv til andre, saaledes til „Skandinaven" i Chicago og det engelske Ugeblad

"Scandinavia", som Prof. N. C. Frederiksen udgav i Chicago fra 1883—86.

VII. Danske Sekterere i Amerika før og efter 1860.

Det er ikke saa let at finde Rede i de danske Sekters Historie eller Størrelse, navnlig da for Amerikas Vedkommende. Jeg har hørt fortælle, at da en Baptistprædikant blev opfordret til at undersøge Historien, om han kunde finde en Kirke, der havde forplantet sig fra Apostlenes Dage til nu — og haft samme Daabsform og Daabslære som Baptisterne, at han da skal have svaret: „Vi bryde os ikke om Historien, som mange Steder er forfalsket; vi holde os til Aanden!"

Men vist er det, at det vilde have stor Interesse at finde ud, hvorledes det hænger sammen med de danske Baptister, Methodister, Adventister baade i Danmark og Amerika, deres Alder, Antal, Udbredelse o. s. v.

Hvad Danmark angaar, da ved man saa temmelig god Besked. For Amerikas Vedkommende ved jeg kun meget lidt at sige. Dog anser jeg det for rigtigt, i denne Oversigt, at fremkomme med den Smule, jeg ved.

1. De danske Baptister i Amerika.

Vi have tidligere set, at Baptisterne i Danmark fik deres første Proselytter blandt de opvakte Lægfolk, ligesom at Mormonerne vandt deres første Proselytter blandt Baptisterne. Saavidt mig bekendt blev en af den oprindelige danske indre Missions ivrigste Talsmænd, een af de første, om ikke den første, Baptistprædikant blandt Danske i Amerika.

Da den „indre Missions Forening" stiftedes i Ordrup, Taastrup Sogn ved Ringsted, den 17de og 18de September 1853 — ved et Møde hos Fæstebonden Peder Clausen,

blev Peder Pedersen (Nyerup) fra Uggerløse Sogn ved Holbæk valgt til Formand, Smed Jens Larsen fra Kirke-Valsø blev valgt til rejsende Missionær, og Bomuldsvæver Peder Sørensen i Ordrup blev valgt til Redaktør af „Indre-Missions Tidende“, som udkom med sit første Nummer i Januar 1854. Til nævnte Stiftelsesmøde i Ordrup havde P. Sørensen skrevet en Sang, som han kalder: „Sang i Anledning af nogle kristelige Mænds Bestræbelser for sand Kristendoms Udbredelse i Danmark“. I denne Sang hedder det blandt andet:

„Tør vi det Pund nedgrave,
Hvormed der aagres maa?
Tør vi med Aandens Gave
Paa Torvet ledig staa?
Hvis Jordens Salt vi ere,
Maa Kraften vise sig,
Vort Lys vi maa frembære
Paa Stagen offentlig.“

Desværre var der kun faa af de, baade varmhjertede og dygtige Lægmænd, som fra først af dannede „Indre-Mission“, som bleve ved den lutherske Kirke. Formanden, P. P. Nyerup dannede en Frimenighed, den første Indre-Missionær, Jens Larsen, blev Irvingianer, og „Indre-Missions Tidendes“ første Redaktør, Peder Sørensen, blev Gendøber. Hvor og naar det skete, kan jeg ikke oplyse. Men vist er det, at han siden kom til Amerika og er optraadt som Gendøberprædikant, navnlig i Wisconsin, i Union Grove, Racine Co, samt i Byen Racine. Han har her i Landet blandt andet udgivet en Samling af gudelige Sange. Jeg skulde tage meget fejl, om han ikke for nogle Aar siden var Forfatter til flere Artikler i „Folkebladet“, som udkommer i Chicago. Han er vistnok, som saa mange andre Gendøbere, bleven træt af Gendøberiet og er slaaet ind paa det saakaldte frie evangeliske.

Jeg maa endnu tilføje, at P. Sørensen vistnok ikke kom til Amerika før 1860.

En anden Prædikant, som har virket ganske meget for Gendøberiet blandt Danske i Amerika, er H. A. Reichenbach, som har været ansat baade i Chicago, Racine, Council Bluffs og vistnok Omaha.

I 1890 fandtes der ifølge Statistikken 4556 Baptister i Danmark. De danske Baptisters Organ er „Evangelisten“ som udkommer hver 14de Dag.

I Amerika findes der henimod 4000 danske og norske Baptister. I de vestlige Stater findes deres største Menigheder i Cuppys Grove, Shelby Co., Jowa (ca. 150 Medlemmer), og i Clarks Grove, Freeborn Co., Minnesota (ca. 250 Medlemmer). Deres Organer ere „Vægteren“ som udgives af S. C. Nielsen i Harlan, Jowa, og „Oliebladet“, som vistnok udkommer i Chicago. Der maa endnu tilføjes, at de danske Baptister, baade i Danmark og Amerika, faa Hjælp af deres amerikanske Trosbrødre.

I 1894 bevilgede de amerikanske Baptister saaledes $1500 til Missionen i Danmark, $1600 til Missionen i Norge og $3626 til Missionen i Sverrig. (se A. H. Newman i A History of the Baptists in the United States 1894 Side 470—71.) Det er ogsaa bekendt, at de amerikanske Baptister baade lønner skandinaviske Lærere ved Morgan Park Seminarium ved Chicago, saavelsom Baptistmissionærer blandt Danske og Norske omkring i Landet. Ligeledes støtte Amerikanerne de danske Baptistblade med aarlige Tilskud. I 1894 gav American Baptist Home Mission Society saaledes følgende Summer til Arbejdet blandt the foreign populations of this country:

Blandt Tyskerne..................	$20,404.
„ Skandinaverne..............	26,296.
„ Franske.....................	6,618.

Blandt Kineserne.................... 5,680.
" Bøhmerne................. 700.
" Polakkerne................. 300.
" Finnerne.................... 187.50
(se Newman a. S. Side 474).

Disse Tal ere tilstrækkelige til at vise, at Baptisternes Mission er af en saa skammelig Karakter, som vel tænkelig, idet den udgiver 5 Gange saa meget til Skandinaverne som til de hedenske Kinesere!

Ikke desto mindre ere disse Tal bevisende paa en anden Maade; De bevise, at Gendøberiet er en Plante, som kun kan trives blandt Skandinaverne, naar den vandes med amerikanske Penge. Man kommer uvilkaarligt til at tænke paa Adventisternes bekendte Slagord: „Figures always tell, figures never lie!“

II. De danske Metodister.

Methodismen er kommen til Danmark fra Amerika. Dette gik saaledes til. En Svensker, Olaf Gustav Hedström, født 11. Maj 1803, kom til New York i 1825 med et Skib, som egentlig var bestemt til Sydamerika. Hedström, som i Sverrig havde lært Skrædderhaandværket, blev nødt til at blive i New York, idet han blev frastjaalet alt, hvad han ejede. I 1829 blev han omvendt af en Methodist i New York og blev, kort sagt, Fader til Methodismen blandt Svenskerne i Amerika. I 1845 begyndte han en Mission blandt Emigranterne i New York, særlig blandt Skandinaverne. Hans Kirke var et Bethel-Skib, som bar Navnet „John Wesley,“ som nogle amerikanske Methodister havde faaet bygget. Han vedblev denne sin Virksomhed til 1857, da han maatte have et nyt „John Wesley,“ som saa var hans Kirke til 1875. Paa det første „John Wesley“ er den danske Methodisme født. Blandt Hedströms Tilhørere var der nemlig en dansk Mand, C. B. Willerup, som blev omvendt og natur-

ligvis ogsaa Methodist. Hans Omvendelse fandt Sted før 1850; thi i 1850 prædikede han Methodisme for den dansk-norske Befolkning i Amerika, særlig i Wisconsin, og vedblev dermed til 1855. Christian B. Willerup er den dansk-norske Methodismes Apostel.

Altsaa, ogsaa med Hensyn til Methodistpræster staar Nordmændene i Amerika tilbage for Danskerne.

Desværre er jeg ude af Stand til at oplyse, hvor i Danmark og naar Chr. B. Willerup er født. — Som alle nyomvendte var han ivrig. Han henvendte sig til de amerikanske Methodister med Bøn om, at de vilde støtte Metodistmissionen i de skandinaviske Lande, og denne Begæring fandt Bifald. I 1855 sendtes Willerup som Methodisternes Missionssuperintendent til Norden. Han begyndte sit Arbejde i Norge og kom noget senere til Danmark. — Det ser dog ikke ud til, at Methodisterne fandt nogen frugtbar Jordbund i Danmark; thi i 1860 — efter henved 4 Aars Arbejde — fandtes der kun 42 Methodister i Landet. I 1891 var deres Antal steget til 2,042. Der er mer end dobbelt saa mange Methodister i Norge, og mer end 6 Gange saa mange i Sverrig som i Danmark. Den methodistiske Mission i Danmark er drevet hovedsagelig ved amerikanske Penge. I „Indre Missionstidende" 1865, Nr. 11, beretter Pastor Rud. Frimodt, at han ved en Samtale med Hr, Willerup, som den Gang var Præst i Kjøbenhavn ved Methodistkirken, havde fundet ud, at Methodisterne i Amerika den Gang i Løbet af 8 Aar havde ydet 180,000 Rigsdaler til Missionen i Danmark, til Lønning af Missionærer, Rejser, Leje af Lokaler, Fattighjælp osv. osv. — Mellem 40 og 50,000 Kroner om Aaret er ikke just nogen ganske lille Sum. — I 1865, da Methodisterne opnaaede Anerkendelse som Trossamfund i Danmark, opførte de en Kirke i Kjøbenhavn, som kostede 160,000 Kroner, af hvilken Sum Amerikanerne ydede en stor Del foruden ovennævnte aarlige Understøttelse. — Blandt dem, som især

have bidraget til Kirken i Kjøbenhavn og i det hele til Methodisternes Mission i Danmark, maa nævnes Danskeren Harald Dollner (vistnok Döllner). Om denne Mand oplyser J. M. Buckley i hans "History of Methodists in the United States," Side 656—57, at han oprindelig var bestemt til at skulle være luthersk Præst, men at han havde mere Lyst til at være Sømand. Som saadan kom han efter mange Aars Genvordigheder til Boston, hvor han kom ind paa et Bethel-Skib og blev omvendt ved at høre Father Taylor og ved Hjælp af nogle Danske, som vidnede om Guds Kraft til Frelse. Siden kom Döllner i Forretning i New York, hvor han tjente sig en Formue. Han var, siger Buckley, i mange Aar dansk Generalkonsul i de Forenede Stater og flere Gange fungerende Gesandt. I mange Aar gav Döllner aarlig 1000 Dollars til Missionen. Han var Bestyrer af "Missionary Society" (methodistisk), som han testamenterede 100,000 Dollars af sin Formue.

„Den store (Methodist)-Kirke i Kjøbenhavn," siger Buckley — blev hovedsagelig bygget ved Bidrag fra ham. Han gjorde hyppige Besøg i Danmark, og hans Nærværelse opflammede altid Missionærerne til større Iver." Döllner maa være død før 1888. I 1883 levede han; men nærmere kan jeg ikke angive hans Dødsaar. Metodistkirken i Odense er bygget til Minde om ham, og kaldes i amerikanske Beretninger "The Dollner Memorial Church."

Angaaende Methodisterne i Danmark, da havde de i 1890 10 ordinerede og 7 uordinerede Prædikanter. Deres største Menigheder findes i Kjøbenhavn, Frederikshavn, Odense, Vejle og Svendborg. De udgive et Par Blade: „Den kristelige Talsmand" og „Søndagsskolen." De have en theologisk Skole i Kjøbenhavn.

I 1890 gav Methodisterne i Amerika 8362 Dollars til den danske Mission, altsaa 30,000 Kroner, henved 15 Kroner for hver Metodist i Danmark.

Ogsaa her i Amerika findes en Del danske Methodister, der have dannet nogle Menigheder. Andre have sluttet sig til amerikanske Methodistmenigheder, og det hele drives mest ved Hjælp af amerikanske Penge. De Danske og Norske have gerne sluttet sig sammen. Der er i det hele kun faa dansk-norske Methodister. En af de største Menigheder findes i Racine, Wis. Methodisternes Organ er „Den kristelige Talsmand," som udkommer i Chicago. Ser man ud over det hele, saa maa man sige, at Methodismen er en Plante, som ikke kan trives blandt de udvandrede Danske i Amerika.

* * *

Angaaende Danskernes Forbindelse med den amerikanske Adventisme, da hænger den sammen med et af de ældste danske Settlementer i Amerika, nemlig i New Denmark, Brown Co., Wisconsin. Men da denne Forbindelse først finder Sted efter 1860, skulle vi ikke her indlade os nærmere paa den. Adventismens mest nidkære Talsmand blandt Danskerne var Johan Gotlieb Mathiesen — John G. Matheson —, som kom fra Langeland til Wisconsin mellem 1850—60.

Dansk Indflydelse i Amerika.

1. C. C. Rafn og det nordiske Oldskriftselskab.

Det kunde paa Forhaand ikke ventes, at et saa lille Land som Danmark, der tilmed ligger saa langt borte fra Amerika, kunde faa stor Indflydelse herovre. Kendskabet til Danmark og danske Forhold er derfor heller ikke stort blandt Amerikanerne i det store og hele taget. Af danske Digtere og Videnskabsmænd er der kun faa, som ere kendte af Amerikanerne. Den mest bekendte er naturligvis H. C. Andersen, eller „Hans Andersen," som Amerikanerne kalde ham. —

Der er dog en anden dansk Mand, som, skønt han aldrig har været i Amerika, alligevel i sin Tid var meget vel kendt herovre, og i sin Tid gav Stødet til en Bevægelse, som af sin Art var nok saa mærkelig, og som, om den end nu er blegnet noget, alligevel ikke helt har tabt sig og vil det vistnok aldrig. Der var i sin Tid her i Amerika ikke faa af Nationens bedste og varmeste Mænd, som med vaagent Øje saa til Danmark, og navnlig til en bestemt Mand i Danmark, som de ventede skulde løse Gaader, som mange forgæves havde grundet paa.

Hermed hænger det saaledes sammen.

Den 16. Januar 1795 fødtes paa Brohesberg paa Fyen Carl Christian Rafn, død 1864, der, da han voksede til Mand, bragte det danske Navn og dansk Videnskab til Ære saa viden om i Verden, som kun meget faa af hans Landsmænd. Hans Valgsprog var følgende Ord, tagne af et af hans Digte:

„At gavne min Lyst er til Gravens Rand, Fædrenes Land.“

Der er faa, der har elsket Danmark, ja Norden, dets Fortid og Nutid, som Carl Christian Rafn.

Der er endnu færre, hvis Kærlighed har givet sig skønnere Udtryk og været parret med større Flid og Nidkærhed. Det var hans Lyst at følge Nordboerne paa deres vide Færd i Øst og Vest, Syd og Nord, saaledes som det kan lade sig gøre ved Studiet af den rige og mærkelige oldnordiske Litteratur, som er gemt, navnlig paa Island. Allerede som ung Mand var Rafn vel bevandret i denne Litteratur og det var hans Lyst at gøre Samtid og Eftertid bekendt med dens Indhold, dels ved Oversættelser og dels ved Udgivelsen af de gamle Skrifter paa Grundsproget. — Ved hans Tilskyndelse stiftedes i 1825 „det nordiske Oldskriftselskab,“ som har gjort sig fortjent ved Udgivelsen af en Masse Skrifter paa oldnordisk. Rafn forstod at skaffe dette Selskab en Masse Medlemmer fra

næsten alle Lande — og da navnlig, hvilket interesserer os her, ogsaa i de Forenede Stater.

Ligeledes voksede hans Interesse for Studiet af Nordens Oldtid ved Udgivelsen af flere Tidsskrifter, som særlig behandlede dette rige Emne, saasom „Tidsskrift for Nordisk Oldkyndighed,“ „Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed,“ „Annaler for Nordisk Oldkyndighed og Historie“ osv. osv.

Disse Tidsskrifter, som Rafn stadig var en kyndig og frugtbar Bidragyder til, spredtes rundt i den ganske Verden — og læstes med en Interesse, som maa forbavse.

Men særlig blev Rafn kendt og elsket i Amerika, da han i 1837 udgav det berømte Værk ‘‘Antiquitates Americanæ‘‘, en Samling af alle de Steder i de islandske Sagaer, som handle om de gamle Nordboeres Opdagelse af og Bosættelse i Amerika eller „Vinland det gode,“ som de kaldte det. — Den Bevægelse, som dette Værk af Rafn vakte i de forskellige Lande, og da særlig i Amerika, er bleven lignet med den, som i det 14de Aarhundrede vaktes, da Dante udgav sin berømte „guddommelige Komedie.“ Det fremkaldte i Amerika en Masse Skrifter, større og mindre, og Rafn blev overlæsset med saa mange Breve herfra, saa man regner, at om de skulde trykkes, vilde de fylde en Bog paa 30 til 40 Ark. En Mængde Amerikanere gav sig til at studere Islandsk, ja flere af dem studerede Dansk med en saadan Iver, at de skrev danske Breve til Rafn! En enkelt af disse Mænd skulle vi nedenfor omtale nærmere. Det kan vist uden Overdrivelse siges, at ‘‘Antiquitates Americanæ‘‘ — er Rafns berømteste Værk, og at ingen i Danmark udgiven Bog har vakt en saa stor Opsigt som denne.

Rafn var ogsaa levende interesseret i Samlingen og Opbevaringen af Oldsager, og en Masse saadanne blev ham sendte her fra Amerika, som opstilledes for sig og udgjorde det saakaldte „amerikanske Kabinet“ i Sel-

skabets Samlinger. Denne Samling satte Rafn meget stor Pris paa.

Ligeledes blev Rafn udnævnt til Medlem af en Masse historiske og litterære Selskaber i Amerika. I en derom udgiven Fortegnelse finder jeg ham anført som Medlem af ikke mindre end 12 saadanne Selskaber i Amerika, og blandt disse nævnes "State Historical Society of Wisconsin" — 1854.

Rafn var begejstret for Oldtiden, Nordens Oldtid, og Begejstringen gør klartseende der, hvor man ellers intet kunde se. Men den begejstrede kan ogsaa se fejl, hvilket da gerne sker paa den Maade, at han mener at se mere, end Virkeligheden giver ham Ret til. Saaledes gik det ogsaa i enkelte Stykker med Rafn og de Mænd, som vare paavirkede af ham. Rafn godtgjorde, at de gamle Nordboer havde fundet Amerika Aarhundreder før Kolumbus, samt at de havde opholdt sig i længere Tid i det nuværende New England, nærmere bestemt Massachusetts. Hvor naturligt var det dog, at Rafn og hans Mænd ventede at finde Oldtidsminder efter dem. Og atter: hvor naturligt, om de i saa Henseende dømte fejl i enkelte Tilfælde. Den kloge Nutid mener at have Ret til at paastaa, at Rafn tog fejl. — Vi sigte hermed til det bekendte saakaldte „Dighton Rock,“ ogsaa kaldet „Assonett Rock“ og „Inscription Rock,“ en mærkelig beskreven Sten, som findes paa Bredden af Tarmton River, Berkeley Co., Mass. Indskriften paa denne Sten erklærede Rafn i 1837 at være Runer, samt at den handlede om Tharfiun Karlsefnes Ekspedition.

Den 23. Juni 1860 skænkede Niels Arntzen, Borger i Fall River, Mass., det Land, hvorpaa Dighton Rock findes, tilligemed denne — til Rafn ved lovligt Skøde. Rafn overlod igen Gaven til det nordiske Oldskriftselskab.

I nyere Tid mener man, at Dighton Rocks Inscription stammer fra Algonquin Indianerne, skønt nogle mene, at en Del af Inskriptionen er nordisk Runeskrift.

Endnu værre er det gaaet med et Taarn i Newport, Rhode Island, som man bestemt mente stammede fra de gamle Nordboers Tid.

Nutiden har bevist, at det nævnte Stentaarn er Ruinerne af en gammel Vejrmølle, som blev bygget ca. 1675 af Benedict Arnold, Rhode Islands Guvernør. — —

*   *   *

Af de Amerikanere, som vare levende interesserede for Rafns Arbejde for Oldnorden, skulle vi her nævne nogle faa, og blandt disse da først Thomas H. Webb, Sekretær for det historiske Selskab i Rhode Island. Denne Mand gav Rafn meget omhyggelige Oplysninger om Dighton Rock og andre Oldtidsminder i New England. Flere af hans udførlige Breve ere trykte i Antiquitates Americanæ.

Vi nævne dernæst den bekendte Digter Henry W. Longfellow, som ogsaa korresponderede med Rafn, navnlig angaaende Indianerne i Nordamerika. Brevvekslingen med Rafn gav Stødet til, at Longfellow besøgte Danmark i Aarene før 1810. I et af sine Breve til ham siger Rafn: "If it were by any means possible for you to pay us another visit before you return to America, I need not assure you of the pleasure it would afford many individuals here to see you once more." — Det er bekendt, at Longfellow oversatte flere danske Digte og Sange paa Engelsk, saaledes f. Eks. Ewalds „Kong Kristian stod ved højen Mast" — og Kæmpevisen: „Hr. Peter kasted Runer over Spange" — osv.

Den bekendte Historiker George Bancroft (død 1891) var ogsaa en af Rafns amerikanske Korrespondenter og Medlem af det Nordiske Oldskriftsselskab. I et af sine Breve til Rafn siger Bancroft: "It will give me the greatest satisfaction to do all in my power towards making known to my countrymen the result of your inquiries: still more so, if in this way, we can in

some measure get a bond of historical association between America and Denmark.“

Bancroft sendte sin berømte Amerikas Historie til Selskabet i Kjøbenhavn, efterhaanden som den udkom. Denne hans Amerikas Historie, de første 6 Bind, blev i 1853 og 1854 oversat paa Dansk af Chr. Wulff, — en Frugt af Rafns Virksomhed og store Indflydelse i Amerika. Her er ikke Stedet at nævne alle de begejstrede Amerikanere, som korresponderede med vor berømte Landsmand i Kjøbenhavn. Men vi maa dog endnu nævne en Mand, som blev saa interesseret i Rafns Undersøgelser, at han studerede det danske Sprog og skrev til Rafn paa Dansk.

Denne Mand hed George P. Marsh, født i Vermont i 1801 og død 1882. Han var Medlem af de Forenede Staters Kongres fra 1843 til 1849, Gesandt i Konstantinopel fra 1849 til 1853 og i Italien fra 1861 til 1882. Allerede i 1833 skriver han til Rafn og udtaler Ønsket om at studere det nordiske Sprog, men omtaler de store Vanskeligheder derved, idet han ikke kunde finde en skandinavisk Bog i Amerika. Rafn kom ham til Hjælp, skaffede ham Hjælpemidler, og da særlig Rasks Grammatik. — Siden skrev Marsh Dansk til Rafn. Jeg kan ikke nægte mig Fornøjelsen, at afskrive følgende Brev som Prøve paa denne Amerikaners Færdighed i det danske Sprog:

„Constantinopel, den 5. Decbr. 1851.

Gode og længe forsømte Ven!

Ved min Tilbagekomst til Kairo i Maj, fra Overægypten og Nubien, hvor jeg havde tilbragt flere Maaneder, modtog jeg Deres venlige og velkomne Brev af den 31. December 1850, men da jeg straks derefter tiltraadte en anden lang Rejse i Arabien og Palæstine, havde jeg den Gang ikke Tid til at svare derpaa. De vil vist undskylde mine mange Bommerter i Dansken, hvis jeg nu vover at tiltale Dem paa Deres Modersmaal, især da jeg nu i nogle Aar ikke har haft nogen Lejlighed til at øve mig i

dette mig saa kære Sprog, thi i vore Dage høres kun meget sjældent Væringernes Tungemaal i den (!) gamle Miklagaard. Saa vidt jeg ved, er der her i Constantinopel kun en eneste Mand (Hr. Dr. Peters, en Slesviger, Broder til den berømte Astronom og afrikanske Rejsende af dette Navn, og selv en meget duelig Mathematiker og Astronom) som kan udtrykke sig "å Danskri tungu" og da han taler Engelsk meget bedre end jeg Dansk, saa samtale vi stedse paa forrige Sprog.

Vi havde en meget fornøjelig og lærerig Rejse i Ægypten, Nubien, den arabiske Ørken og den(!) sydlige Palæstina, men ved Søen af (!) Galilee (!) bleve vi, min Kone og jeg, samt flere Tjenere, angrebne af Feberen, og da vi i mange Dage ikke kunde faa nogen Læge, saa vare vi alle snart (!) bragte til Gravens Bred. Men ved Hjælp af gode Venner og Læger, som endelig kom til vor Redning, kom vi i Løbet af nogle Uger saa meget til Kræfter, at vi kunde fortsætte Rejsen, og saa ved Begyndelsen af September ankom vi lykkelig til Constantinopel. Men min stakkels Kone, som, endskønt hun nu i mange Aar ikke har kunnet staa paa Fødderne, endsige gaa, havde gjort ikke alene den behagelige Fart paa Nilen indtil den anden Kataract, men ogsaa den farlige og besværlige Rejse gennem Arabia Petræa og havde endogsaa haft Modet til at lade sig bære paa Skuldrene af (!) Soldaterne til Toppen af Bjerget Horeb, — var saa aldeles udmattet af Rejsens Besværligheder, at straks efter vor Ankomst sank hun i et Tilbagefald af samme farlige Sygdom, og jeg vovede i lang Tid ikke at nære noget Haab om hendes Helbredelse. Men hun er nu, Gud ske Lov, nogenlunde kommen til Kræfter, og vi begynde allerede at drømme om ny Udflugter til Ørkenen.

Vi besøgte Bjerget Sinai, Akaba, den døde Sø (!), Jerusalem og næsten alle de andre saakaldte hellige Steder, men vor Sygdom hindrede os i at fortsætte Rejsen indtil

Damaskus og Baalliak, som vi havde foresat os, og nu haabe vi at gøre i Løbet af Vinteren og Foraaret en Rejse gennem det nordlige Syrien, og hvis (!) muligt at trænge ned til Tadmor i Ørkenen, og maaske endog til Mesopotamien.

Det glæder mig af Deres Breve, at den ulykkelige Krig, hvori Deres Fædreland er indviklet, ikke har kunnet standse aldeles Deres og Deres Venners Bestræbelser for at oplyse Skandinaviens herlige gamle Litteratur og Historie, og jeg haaber, at Freden snart vil komme og oplive igen en almindelig Deltagelse i disse interessante Forskninger.

Hvis jeg kan gøre dem nogen Tjeneste i Constantinopel, saa vær forsikret min gode Ven, at jeg skal være stedse beredvillig dertil, og i Fremtiden lover jeg ikke at være saa forsømmelig i at besvare Deres Breve.

Jeg skal snart skrive til min unge Landsmand Fisk, og min gode Ven Hr. Kapt. Schädtler.

Lad mig høre fra Dem snart og ofte og imidlertid er jeg med inderligste Venskab

Deres hengivne

George P. Marsh."

Dette Brev taler baade for sig selv og dets begavede Forfatter. Lad mig tilføje, at ogsaa Fru Marsh interesserede sig for nordisk Litteratur. Hun har saaledes oversat Tegner's „Aksel" paa Engelsk. Denne Oversættelse roses af Rafn som „sukcesfuld." Hun har desuden skrevet et længere Digt, hvis Handling er henlagt til Øen Amrum paa Slesvigs Vestkyst. Digtets Navn er "Wolfe of the Knoll"

Den Mand, som Marsh refererer til som „min unge Landsmand Fisk," maa vistnok, saavidt jeg kan se, være den senere saa berømte Daniel Willard Fiske, Professor i de skandinaviske Sprog ved Cornell Universitet.

Han har opholdt sig i flere Aar i de skandinaviske Lande og været paa Island.

* * *

Hermed afsluttes saa dette Kapitel, som jeg mente fortjente at tages med, naar Talen er om Danskerne i Amerika. Angaaende Kilderne for dets Indhold henvises til „Breve fra og til Carl Christian Rafn“ af B. Grøndal, Kjøbenhavn 1869.

Angaaende Dighton Rock Inskriptionen henvises til R. B. Anderson: "America not discovered by Columbus," Chicago 1877.

II. Hans Christian Andersen.

Hvad vi have at sige om denne vor berømte Landsmands Indflydelse i Amerika, kan passende indledes med følgende Notitser om en Ven og Veninde af ham, som begge have opholdt sig her i Amerika. Et af de Huse, som aabnede sig for den fattige Ungersvend, Hans Christian Andersen fra Odense, da han kom til Kjøbenhavn, var Admiral Peter Frederik Wulffs. Denne Mand, der er bekendt som Shakespeares danske Oversætter, havde flere Børn, som vare knyttede til H. C. Andersen med inderligt Venskab, hvorom hans efterladte Breve nokjom bære Vidne.

Af disse Børn nævne vi her Løjtnant i Søetaten, Christian Wulff. Han er allerede nævnt ovenfor som Oversætter af G. Bancrofts "History of the United States." Christian Wulff var især knyttet til sin noget sygelige Søster Henrietta, som skal omtales nedenfor.

Med denne sin syge Søster gjorde han flere Rejser til Vestindien og de Forenede Stater. Paa den sidste af disse Rejser fik han den gule Feber og døde i Beanfort i Syd Carolina den 7. Juni 1856, og her ligger han begravet. Han skulde altsaa finde sin Grav i det Land, hvis Historie og Litteratur havde interesseret ham. Den syge Søster,

hvis Trøst og Støtte han havde været, mens han levede, stod nu ene tilbage i et for hende fremmed Land.

Den letbevægelige H. C. Andersen satte sin i det fjerne Vesten jordede Ven følgende Minde:

Christian Wulff.

Den vide Verden faa kun nævne kan,
der var opofrende og god som han;
den skønne Guds Natur han havde kær,
og paa hans Bryst faldt Dødens Draabe der;
een Smerte kun ham fulgte stor og hel:
forladt og i en anden Verdensdel
sin stakkels syge Søster han forlod.
Et Suk — hans Hjerte brast — hos Gud han stod.

Det danske Flag man ham om Kisten gav,
hans Kærlighed ham fulgte i hans Grav;
et Egetræ strør gyldent Løv paa den;
sov sødt, sov vel, du tro, du kære Ven!
Flyv, lille Svale, Vindens Vej derhen,
bring Hilsen ham, som kommer ej igen,
hvis blaa og milde Øjne vi tørst se
der, hvor ej mer er Død og Hjertevé!"

Vi føje kun til, at Beaufort ligger i det sydligste County i Syd Carolina ved Jernbanen mellem Charleston og Savannah og er bekendt fra den amerikanske Borgerkrig. — Og hermed vende vi os til den syge Søster.

Henriette Wulff hørte til de ikke faa danske Kvinder, yngre og ældre, som stod i Venskabsforhold til H. C. Andersen. En Masse af hans Breve ere stilede til hende, som han ofte titulerer „Min kære trofaste Søster Jette."

Hun maatte ofte rejse for sit skrøbelige Helbreds Skyld.

I 1850 rejste hun med sin Broder til Vestindien — for at vinde sin Sundhed tilbage. Hun forsøgte at faa

H. C. Andersen til at gøre en Rejse til Amerika; men han var bange for den lange Sørejse og de store Udgifter.

1853 var Frøken Wulff igen i Danmark, hvor hun blev angreben af Kolera, men kom sig igen. 1855 rejste hun igen til Amerika, og paa denne Rejse mistede hun sin Broder, som før nævnt. Hun kom saa atter til Danmark, men i 1858 betraadte hun sin sidste og sørgelige Rejse til Amerika. Det var hendes Hensigt at tage til en Hr. Marcus Spring, som hun kendte noget til fra sine tidligere Besøg. Men hun skulde aldrig mere naa Amerika. I Hamburg gik hun om Bord i det saa sørgelig bekendte Dampskib Austria, som brændte op paa Atlanterhavet omtrent et Døgns Rejse fra Amerika den 13. September 1858. Af 500 Passagerer bleve kun 68 reddede, Resten omkom enten i Flammerne eller Bølgerne, og blandt dem var Henriette Wulff. H. C. Andersen tog sig hendes Død meget nær. —

H. C. Andersen er den Forfatter i nyere Tid, hvis Navn er naaet videst ud over Danmarks Grænser. Amerika danner i saa Henseende ingen Undtagelse. Andersens Skrifter ere komne hertil fra England, hvor de temmelig tidlig vare kendte i Oversættelse.

I 1837 skriver A. i et Brev til Henriette Wulff: „Gid jeg maatte opnaa den Glæde, at en af mine Romaner kom ud paa Engelsk; det vilde fornøje mig særdeles."

Denne Glæde skulde A. faa i rigt Maal. Den, som især har indført A. i England — og dermed i Amerika, er Boghandler Richard Bentley i London, som besørgede hans Bøger oversatte og udbredte.

Paa en Rejse i Frankrig i 1846 traf A. den bekendte Ole Bull, som netop var kommen fra Amerika, i Marseille. „Han fortalte mig, at de engelske Oversættelser af mine Romaner vare i Amerika eftertrykte og i Godtkøbsudgaver i tusindvis udbredte, og at mit Navn der var hædret og kendt. Det havde jeg endnu ikke troet, at mine Skrifter

skulde flyve til den ny Verden: Ja, jeg er et Lykkens Barn; men jeg skønner paa det! Vorherre har vist lagt Mærke dertil, ellers var han mig ikke saa god."

I 1851, da Frøken Wulff var i Amerika, skrev A. til hende: Vil De hilse mine Venner og Veninder i Amerika. Jeg haaber, at De derfra har skaffet mig, som jeg bad Dem om før Afrejsen, en Godtkøbsudgave af et Par eller en af mine Bøger, der skal være Udgaver af f. Eks. „O. T." og „Spillemanden" til to Shillings; har De glemt det, da husk det endnu, medens De bor paa Hjørnet af den anden Verden."

H. C. Andersen havde et vaagent Øje for alt, hvad angik ham og hans Bøger, enten det saa foregik i Danmark — eller Amerika; han glemmer aldrig at omtale det i sine Breve. Saaledes omtaler han i et Brev af 1860 til Digteren Ingemann: „I Gaar fik jeg fra Springs (se ovenfor) i Amerika et interessant Brev, mest om den ædle Brown, der i sin Iver for de sortes Frihed blev henrettet; De har nok læst i Avisen om ham. Fru Spring fortæller, at da han førtes til Rettersted:t, vilde han ikke ledsages af nogen Præst, der havde holdt paa Slaveriet, men ønskede, at en sort Moder med sine Børn fulgte ham- en saadan trængte sig ogsaa frem mellem Soldaterne, velsignede ham, og han løftede et af hendes sorte Børn op og kyssede det. Min lille Historie „Ved det yderste Hav" læste han i sit Fængsel, fortæller Fru Spring, der med sin Mand besøgte ham."

Brown er den bekendte Slaveven og Oprører John Brown, der i 1859 blev fanget, forhørt og henrettet i Virginia, en Begivenhed, der bidrog sit til at fremskynde Borgerkrigen, idet Brown af mange ansaas for en Martyr.

En anden Beretning ogsaa angaaende sine Bøger fortæller A. saaledes i et Brev af 1874 til Digteren Nik. Bøgh:

„Derovre fra (ɔ: fra Amerika) kom dog i Gaar en

Luftning, som bragte Taarer i mine Øjne. Grevinde Friis sendte mig Brev, og deri fortalte hun mig, at hendes Søstersøn, der har været Kaptajn i den franske Arme, nu i et Par Aar har tilbragt aldeles et Eneboerliv i det indre af Amerika og levet af Jagt; paa en af disse (!) fandt han i den øde Skovstrækning et Hus og i dette en eneste Bog: Andersens Eventyr. Det havde berørt mange Strømninger i den unge Mands Bryst." — Den i dette Brevstykke omtalte Søstersøn af Grevinde Friis, er Adolf Vilh. Dinesen, der fra 1872 til 1874 levede blandt Indianere i Wisconsin som Jæger, og er nu Ejer af Rungstedlund og Folehave paa Nordsjælland.

I 1871 fik H. C. Andersen Indbydelse fra Konsul Rambusch i Wisconsin om at komme til Amerika og besøge sine mange Venner. A. siger: „Jeg kommer naturligvis ikke! Var jeg 30 Aar yngre, saa rejste jeg maaske, uagtet jeg skal over det umaadelige Hav, der har slugt flere af mine Venner." Ligeledes fik han Indbydelse fra sin Forlægger, Harper, i N. York at komme, og fik Tilbud om fri Rejse og frit Ophold. Men han var bange for den lange Sørejse.

Det var dog ikke alt fra Amerika, som A. syntes godt om. Han led saaledes ikke, at et amerikansk Maanedsskrift berettede om ham, at han i Kjøbenhavn altid gik under Navnet „lille Hans," der, naar han viste sig paa Gaden, altid omringedes af en Skare Børn, som trak ham i Ærmet, til de fik ham ind i nærmeste Port, hvor han saa fortalte dem et Eventyr! A. henvendte sig til Udgiveren af vedk. Maanedsskrift med Beklagelse, men fik en Beklagelse tilbage — samt den Oplysning, at det var en af hans egne Landsmænd i Amerika, som havde skildret ham som anført!

Heller ikke syntes han om, at amerikanske Reporters fortalte altfor store Løgne om ham.

Det var ham heller ikke til saa lidt Besvær paa hans

gamle Dage, at han blev bestormet af amerikanske Turister, i hvis Navnebøger han skulde skrive, enten han saa var i Stand til det eller ej.

Følgende, som fandt Sted paa H. C. Andersens gamle Dage, vidner mer end noget andet om den store Indflydelse, han havde øvet i Amerika:

"The Childrens Debt."

I 1874 stod der i flere amerikanske Blade en Opfordring til Børnene og de unge om at give den gamle, svage Digter en Gave, og den Tanke var nok ikke fri for at komme ud, at han led Nød paa sine gamle Dage. Børnene skulde nu afbetale noget af den Gæld, hvori de stod til ham, der saa tit havde glædet dem med sine Historier. Vi lade Digteren selv fortælle derom i et Brev til E. St. A. Bille af Juli 1874: „I Aften modtog jeg et Brev fra et Barn i New York — og i samme laa "one Dollar" samt et Stykke af en Avis "The Childrens Debt"; jeg forstaar deraf, at det er en Slags Opfordring til den amerikanske Ungdom om, at jeg kan faa en Nødskilling til en behagelig Alderdom. Er det ikke saa? Ideen kunde være meget smuk, naar den af betydende Mænd blev sat i Scene, eller der kom et stort Resultat; det vilde jo være en Ære for det unge Amerika og dets danske Digter. Men saaledes slaar det skrevne ikke an hos mig, og det forekommer mig, om jeg forstaar ret, at der staar, at jeg aldrig nogensinde fra Amerika har faaet en Dollar for mine Skrifter; det skal jeg selv have sagt. Det er aldrig kommet over mine Læber og staar vist i Forbindelse med det urigtige Referat om et Besøg hos mig af en ungarsk Digter, at jeg havde sagt ham, at jeg aldrig fra Tyskland havde erholdt saa meget som en Skilling i Honorar for mine Skrifter, men at jeg derimod nyligt fra Amerika havde modtaget 800 Rdlr. Jeg tror, kære Ven, at jeg fortalte Dem herom, og at jeg tydeligt havde sagt, at fra Tyskland havde jeg en Gang (ved Boghandler Lo.ck) modtaget 800 Rdlr. for mine sam-

lede Skrifter, og i den sidste Tid for en lignende Udgave i Amerika havde jeg modtaget en lille Sum. — Dette blev anderledes vendt om, ja, kom i danske Aviser, og Folk lykønskede mig til, at jeg fra Amerika havde modtaget 8000 Rdlr. Nu er det her igen sat i en anden Stil, og det er i Sandhed, som om jeg idelig klynkede og klagede, noget, De og alle mine danske Venner vide, jeg ikke gør. Sig mig nu snarest, hvorledes jeg skal tage denne Sag. Sende den ene Dollar tilbage synes mig uvenligt mod det venlige Barn, som sendte den; skrive Brev er for mig megen Ulejlighed, og kom Historien i vore Aviser, vilde den ene Dollar i Folkemunde snart vokse op til 1000 modtagne Dollars. Glæd mig med et Par Ord herom. Jeg ved ikke, om jeg skal ærgre mig eller glæde mig over det hele. — —"

Senere skriver A.: „Fra vor kære Direktør Bille fik jeg med samme Post i Dag et højst kærkomment Brev, der gav mig Ret i min Opfattelse af den amerikanske Meddelelse, men mente klogeligt, at det var ikke værd at svare eller gøre noget, før vi saa, hvorledes denne for Resten velvillige og ganske hædrende Ide udviklede sig, eller om den ikke straks fordunstede. Helst tier jeg dermed!"

Den 30. August 1874 skriver H. C. Andersen til Gibson Peacock, Udgiver af "The Evening Bulletin." i Philadelphia:

„Ærede Herre! De vil modtage min hjertelige Tak for Deres venlige Skrivelse, og med samme Sindelag hør, hvad jeg har at sige.

Amerikanske Blade have taget Anledning af min nylig overstaaede Sygdom til at omtale de ydre Vilkaar, hvorunder jeg lever, og til at foreholde ældre og yngre „en Gæld," hvori de, efter det smigrende Udtryk, staa til mig som Forfatter af „Eventyr og Historier." Det siges mig fremdeles, at en almindelig Subskription er begyndt paa flere Steder i Unionen; De, min ubekendte Ven, har allerede sendt mig nogle indkomne Bidrag. — Den Tanke,

hvorfra denne Bevægelse har sit Udspring, rører mig dybt. Det har altid været min Glæde og Lykke, at mine Fortællinger have fundet Læsere langt udenfor mit lille Fædrelands og mit lidet udbredte Sprogs Grænser, at de have vundet Udbredelse over hele Verden, og jeg kan ikke for nogen af Forsynets Velgerninger imod mig være mere taknemmelig, end for den, at det har været mig forundt at indvirke paa saa utallige Barnesjæle og i saa uendelig mange, barnlige Hjerter nedlægge, haaber jeg, noget ædelt og godt. Det bevæger mig dybt, og jeg paaskønner inderligt, at der udtaler sig en Følelse af Hengivenhed og Taknemmelighed mod mig; jeg paaskønner det dobbelt, idet den søger mig efter et svært Sygeleje og under formentlig trykkende Vilkaar.

En Kærlighedsgave bragt mig under saadanne Omstændigheder, kan jeg ikke støde fra mig. Stor eller liden bærer den et Præg, som maa gøre mig den dyrebar. Dybt bevæget sender jeg de smaa min Hilsen og Tak.

Men jeg skylder baade mig selv og det Folk, jeg tilhører, at opklare en mulig Misforstaaelse. Jeg er efter min Sygdom endnu svag og fylder allerede snart mit 70de Aar; men jeg er ikke i Trang. Mit Fædreland er ikke et af dem, som lader sine Digtere lide Nød. Uden at være i Statens Tjeneste oppebærer jeg af Staten aarligt en for vore Forhold hæderlig Løn. Min Forfattervirksomhed yder mig ogsaa en Indtægt, og skønt det er Sandhed, at jeg saa godt som intet Honorar har modtaget for de mangfoldige Oversættelser af mine Arbejder paa fremmede Sprog, saa har jeg dog stundom modtaget et Vederlag, saaledes fra Amerika fra den skotske "Authors Edition". Mine deltagende Venner maa derfor ikke tænke paa mig som en stakkels gammel forladt Digter, der lever i Sorg for det daglige Brød og ikke kan pleje det syge Legeme. Gud har ogsaa i den Henseende været god imod mig: kærlige Venner omgive mig. Uendelig megen Glæde, om ikke

Formue, er bleven mig tildelt, og ikke allermindst er den, at jeg oplever, at i det store Amerika mange kærlige Børn slaa deres Sparebøsser itu for at dele med deres gamle Digter, de tror er højst trængende.

Det hele er mig et Eventyr-Blad i min Livshistorie; men det maa jeg fremhæve, at jeg ikke kan modtage nogen Gave, der sendes mig fra en enkelt. Hvor velment den end er, faar den dog et Præg, som hverken kan stemme med Giverens Ønske eller med min Værdighed. Hvad der vilde komme til mig som en Hæder og et Vidnesbyrd om Hengivenhed, naar det betragtes fra den amerikanske Ungdom som et Hele, det bliver en pinlig Velgerning, naar det stykkes ud i Gaver fra enkelte Personer, og der, hvor jeg vilde føle Stolthed og Taknemmelighed, udsættes jeg for at føle en Ydmygelse. — Jeg beder Dem, min Herre, som allerede har vist mig Velvillie og Deltagelse, at bringe denne min Udtalelse til Deres Læseres Kundskab, og jeg haaber, at deres ærede Kolleger rundt om i det store Land ville forunde den Offentlighed. Jeg forbliver

Deres hengivne, ærbødige

H. C. Andersen."

I et Brev til Fru Melchior — af 4. Oktober 1874 skriver Andersen: „I Brevet (ↄ: fra Fru Steinhauer) laa en anden Skrivelse fra hendes Broder, General Christensen, der melder, at det er ganske rørende, hvor afholdt jeg er derovre, at Ideen med Indsamlingen først har været: at skaffe mig et eller andet til min Komfort, f. Eks. en Equipage, at jeg var mere yndet end nogen anden Digter i Indlandet og Udlandet, og vilde jeg komme derover i 1876 til Amerikas Hundredaarsfest, vilde jeg faa en Modtagelse, større en nogen Monarks. Ja, det er Ordene! Man kunde jo næsten blive stolt, naar man ikke vidste, hvor lidt Alverdens Ros vil sige, naar man gaar og hiver op i sit 70de Aar."

I et andet Brev af 27. Januar 1875 skriver A.: — „Men efter at min offentlige Skrivelse (se foran) havde opklaret, at jeg ikke led Nød, blev Indsamlingen anvendt til at købe et kostbart, illustreret Værk over Amerika, hvilket der ikke blev mig ydmygende, men hædrende at modtage.

Dette Værk blev "Picturesque America," som naaede ham i hans sidste Leveaar, laa paa Bordet ved hans Sotteseng, og var en af de sidste Bøger, om ikke den sidste, den gamle barnlige Digter læste i. For dette Pragtværk takkede han Giverne gennem et Brev til Udgiveren af "New York Tribuna"

H. C. Andersen døde den 4. August 1875, — saa han naaede ikke at komme til Amerika til Hundredaarsfest.

Angaaende Kendskabet til H. C. Andersen i Amerika, skal her kun bemærkes, at der findes Stykker af hans Historier i de fleste af de "Readers," som bruges i Børneskolerne, maaske dog mindre nu end tidligere. Hans Andersens "Fairy Tales" er spredt ud over Landet i en Masse "Cheap Editions" — og ere kendte næsten af alle. En Udgave af hans Skrifter i 10 Bind, til en Pris af 1 Dollar pr. Bind, kan faas i de fleste større Boghandler. De ere oversatte af Mrs. H. B. Paull og Mary Howard. — Vi sige ikke for meget, naar vi paastaa, at H. C. Andersen er den af ikke-engelske Forfattere, som er bedst kendt i Amerika. Derfor var et af de Steder paa Udstillingen i Chicago forleden Aar, som ikke blev mindst besøgt, H. C. Andersens Stue i den danske Afdeling. Landsmænd have ved Sammenskud fra Danske i Amerika rejst hans Statue i Lincoln Park, Chicago. Nævnte Statue er den danske Kunstner Johannes Gelerts Arbejde. Den blev afsløret den 26. Septb. 1896.

* * *

Skulde det være Tilfældet, hvad jeg for nogle Aar siden saa en Notits om i „Skandinavien," at Revolveren

oprindelig er en dansk Mands Opfindelse, som blev ham frastjaalet og benyttet af en snedig Amerikaner, — saa kan vistnok ingen nægte, at dansk Indflydelse har gjort og gør sig gældende i Amerika i en Udstrækning, saa man kunde være tilbøjelig til at ønske, at den ikke var fuldt saa stor. Desværre har jeg ikke gemt nævnte Notits, og vil derfor være den taknemlig, som her kan komme mig til Hjælp med de nødvendige Oplysninger.

IX. Danske Settlementer i Amerika før 1860.

Angaaende Efterretningerne om disse maa jeg, saavel som angaaende saa meget andet i disse Artikler, bede om megen Overbærenhed med de sparsomme og spredte Oplysninger, jeg ser mig i Stand til at give. Jeg trøster mig med, at noget er bedre end intet, og det er mit Haab, at andre baade ville og kunne komme med fyldigere og mere paalidelige Oplysninger. Det er en Skælm, som giver mer, end han har. — Angaaende de danske Settlementer før 1860, da kunne de ifølge Sagens Natur ikke være enten mange eller store, eftersom Danskernes Antal den Gang kun var lille. Jeg anser det for det bedste at begynde i Øst og saa nævne dem efter de Stater, hvor de fandtes — og til Dels findes endnu. Dette lader sig saa meget bedre gøre, som vi naturligt finde de ældste i Østen.

1. New York.

I Byen New York fandtes, saa vidt mig bekendt, det første danske Settlement i Amerika, hvilket jo er meget naturligt. Allerede i 1844 stiftedes her den første skandinaviske Forening i Amerika. Den stiftedes den 27. Juni 1844 og fik Navnet „Skandinavia." En af Stifterne af denne Forening var den tidligere nævnte Eventyrer Harro Paul Harring; men som dens egentlige Stifter regnes James Petersen, efter Navnet at dømme vistnok en

dansk Mand; Som man ser af Navnet var det ikke særlig en dansk Forening, men den omfattede tillige Nordmænd og Svenske. Den maa betragtes som et Udslag af den „Skandinavisme," som i 40'erne var raadende i de gamle nordiske Lande. Som Medlemmer af denne Forening kunne vi nævne General C. T. Christensen (se foran), den norsk-danske Portrætmaler Ole Peder Hansen Balling, der har været med som Officer baade i Krigen 1848—50 og i den nordamerikanske Borgerkrig 1861—63, da han fik sin Afsked som Oberstløjtnant. Hans vigtigste Arbejde her i Amerika er et Billede af General Grant og hans Stab til Hest. Balling kom her til Landet i 1856. — Af Danske, som vare bosatte i New York før 1860 nævne vi endvidere Hans Jørgen Hansen, eller som han gerne kaldtes „Oliemøller Hansen," fordi han ejede en Linoliemølle i Byen. Hos ham fik den senere General Christensen Arbejde som Daglejer, da han i 1850 kom her til Landet. Om Oliemøller Hansen, der roses som en brav dansk Mand, findes Oplysninger i „Illustreret Familieblad" af Chr. Rasmussen, Minneapolis, Minn, hvortil henvises.

I sin bekendte „Fra Amerika" (II, 119) nævner H. Cavling en Købmand L. J. Hellenius i New York, „der har været i Amerika i 50 Aar;" men „Fra Amerika" er just ikke bekendt for Paalidelighed.

Desuden kan nævnes N. Erlandsen fra Faaborg, som har et mekanisk Værksted, der oprindelig ejedes af Lauritz Brandt (se foran), men overdroges af denne til Erlandsen i 1859.

Cavling fortæller, at det bekendte Hotel "Gilsey House" paa Broadway i New York, i sin Tid det fineste Hotel i New York, er bygget af en jysk Husmandssøn, Peter Gilsey, der begyndte sin Forretning i New York med at sælge Cigarer paa Gaden, men endte som den rigeste Dansker i Byen. Hotellet, i hvis Modtagelsesværelse Peter Gilseys Billede hænger, bestyres nu af hans Sønner.

Af paalidelige Mænd ved jeg, at dette, der lyder som et Eventyr, er Sandhed. Men naar Gilsey, hvis Navn naturligvis er amerikaniseret, levede, og naar han døde, kan jeg ikke oplyse. I Topsøes „Fra Amerika" 2det Oplag Side 154 oplyses, at Manden oprindelig hed Gildsig, og at Hotellet opførtes i 1871.

Det er umuligt for os her at opregne Navnene paa alle Danske i New York før 1860. Derfor endnu kun nogle faa. Den nuværende danske Konsul i New York, Henry M. Braem, Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmand, er født i New York City i 1836, hvor hans Fader den Gang var en anset Købmand.

Peter Bennesen, som i 1850'erne holdt Boarding House i New York, havde været i Byen siden 1832.

Peter Andreas Mosbyll eller Mosbøl, en Slesviger, havde en Sailors Clothing Store, havde været i New York siden 1836. Og saaledes kunde der nævnes endnu flere.

Peter A. Mosbøl var en troende Kristen, der samlede sine Landsmænd til Opbyggelse i sit Hjem. Han døde i 1881. Angaaende Efterretninger om ham henvises til R. Andersen „Emigrantmissionen" Side 101. Dette fortjenstfulde Skrift har sikkert ikke faaet den Udbredelse, som det med Rette kunde vente.

At der tidlig har været en dansk Indvandring til New York fra dansk Vestindien, er jeg vis paa, uden at jeg dog nærmere kan gøre Rede derfor. Tidligere have vi nævnt Magens i forrige Aarhundrede. Topsøe oplyser, at paa Trinity Kirkegaard paa Broadway i New York findes et anseeligt Mindesmærke med dansk Indskrift over Dansкeren Lars Nannestad, f. 1757, død i New York 1807. Han var i sin Tid Postmester paa St. Thomas.

2. Pougkeepsie, New York.

Her kan vel ikke siges egentlig at have været noget dansk Settlement; men naar vi alligevel nævne dette Sted

her, saa er det, fordi vor Landsmand, Konsul Bech, her havde sit Hjem. Mine Efterretninger om ham ere kun sparsomme.

Efter Sigende var han fra Falster. Han var dansk Konsul i New York til omkring ved 1870. Han var en meget rig Mand, der ejede Dampskibe, som løb paa Hudson Floden, ligesom han var en stor Jernværksejer. Han var Stedfader til nuværende Konsul Braem, hvis Moder, en Kanadaerinde, han ægtede. Konsul Bech var en god dansk Mand, og baade hans Hustru og Børn lærte Dansk og talte Dansk. Hans Søn har store Ejendomme ved Stockbridge, Mass. Den bekendte danske Naturforsker og Skolemand Carl Johan Fogh var fra 1851 til 1853 Huslærer hos Konsul Bech i Pougkeepsie. Efter sin Hjemkomst til Danmark udgav han i 1854 „Et Par Ord om Friskolen i Amerika og den danske Folkeskole," et Skrift, som vakte megen Opmærksomhed i Danmark. Ligeledes har Fogh i „Tidsskrift for populære Fremstillinger af Naturvidenskaben," hvoraf han var Medstifter, skrevet flere Afhandlinger om Naturforholdene i Amerika.

3. Perth Amboy, N. J.

Denne By, som ligger ganske nær ved New York, er nu Hjemstedet for et stort dansk Settlement, der vistnok gaar tilbage til Aarene før 1860; men jeg ser mig ikke i Stand til at kunne bevise det ved at opregne enkelte Mænds Navne.

4. Philadelphia, Penn.

Ogsaa i denne gamle By har der været Danske fra meget tidlig Tid. Vi har tidligere set, at den danske Gesandt, Konferentsraad Peder Pedersen levede i Philadelphia fra 1802 til 1831. — Hans Efterfølger, St. A. Bille, levede ligeledes i Philadelphia. — Om Biskop paa Fyen, Nikolaj Faber († 1848), som i sin Ungdom havde ondt ved at komme til Klarhed med sig, om han vilde være

Præst eller ej, — fortælles, at han i 1817—18 tænkte paa at rejse til Philadelphia, hvor en Svoger af ham var bosat, for der at oprejse en Privatskole. Den paatænkte Rejse blev forhindret ved hans Søns Sygdom og Død, og da Faber i 1820 blev Præst i Allested, opgav han Rejsen.

Kan nogen oplyse, hvad denne Svoger hed, og hvad han var i Philadelphia? Var han en Broder til Fabers Kone, saa har hans Navn været Kaarup; men derom ved jeg intet. I R. Andersens Kirkehistorie (Side 413) fortælles, at en Slægtning af J. M. Magens, som hed Maria Elisabeth Aarøe, døde i Philadelphia i 1853. — Ligeledes henvises til, hvad der er sagt under M. A. Sommer.

5. Baltimore, Maryland.

Ogsaa i denne By, der er bekendt for sine Østers, og er Sædet for en pavelig Kardinal, — har der tidlig været Danske. Af disse nævne vi Pianisten Bernhard Courländer, en københavnsk Jøde, f. 1815. Han blev i 1842 udnævnt til kongelig Kammermusikus. I 1846 rejste han til Amerika, hvor han, efter at have rejst rundt og givet Koncerter paa de vestindiske Øer, giftede sig og nedsatte sig i Baltimore som Lærer i Musik. Her levede han endnu for faa Aar siden. Af andre danske Musikere, som have Ansættelse i Baltimore ved „Peabody Institut“ nævne vi fra nyere Tid Em. Wad og Asger Hammerich.

6. Indianapolis, Indiana.

Ogsaa her var der ved 1860, maaske noget efter, et lille Settlement af Danske fra Tostenæs, Fanefjord Sogn paa Møen. Af de første Settlere nævne vi Rasmus Svendsen og Hustru, som kom her til Landet med Sejlskib og vare næsten døde, da de endelig naaede Land; Provianten var nemlig sluppen op.

Svendsen, der nu er død, drev Grocery-Forretning og havde tillige et Kosthus.

Peter Weiss fra Vallerup, Fanefjord Sogn, kom her omtrent samtidig med Svendsen. Ogsaa han drev Grocery-Forretning, forsøgte sig siden som Sagfører, men var uheldig. Han rejste til Danmark og talte om Amerikas Herlighed for sine Landsmænd, af hvilke ikke faa fulgte med ham. Weiss er nu død. I Indianapolis var en af de tidligste danske Menigheder i Amerika. Men da den først blev stiftet i 1867—68, skulle vi ikke her nærmere omtale dens Historie. En Del af de Danske, som i sin Tid boede i Indianapolis, flyttede siden til Chicago, Elk Horn osv. osv.

Men der er endnu en lille Koloni af Danske i Indianapolis.

7. Gowen, Montcalm Co., Michigan.

I Montcalm County, Michigan, findes et af de ældste og største Landsettlementer af Danske i Amerika. Desværre ser jeg mig kun i Stand til at give ganske faa Træk af dette Settlements Tilblivelse.

De første Landnamsmænd her vare Sjællændere fra Holbæk Amt. Som den første Settler nævnes August Rasmussen, der lever endnu i Gowen som en gammel Mand. Han er fra Kallebyore, Nord for Tiis Sø. Han kom til Amerika med Sejlskib i 1850 og settlede i Gowen. Han har ført en hel Del af sine Landsmænd hertil.

Rasmus Jensen fra Sæby Sogn paa Sjælland kom til Gowen i 1852—53. Han lever endnu. En Broder af R. Jensen var med i den amerikanske Borgerkrig — og blev skudt.

Peter Gusman fra Gowen var ogsaa med i Krigen. Han lever endnu.

Af de ældste Settlere kan endnu nævnes Anders Jensen og Jens Sørensen, ligeledes fra Kallebyore. Gowen-Settlementet bestaar hovedsagelig af Sjællændere.

Der findes ikke mindre end 7—9 lutherske Kirker i Settlementet.

Foruden i Gowen findes der i Michigan ældre Settlementer af Danske i Ludington, Muskegon, Manistee, Grant Rapids og Detroit. Men de ere vist allesammen yngre end 1860.

8. Chicago, Illinois.

I „den hvide By" har der været Danske næsten lige siden dens Grundlæggelse i 1837. Som Eksempel herpaa have vi tidligere nævnt Georg P. Hansen. Det har ikke været mig muligt at udfinde ret mange af de ældste Settleres Navne. De, jeg har spurgt, vare enige om, at der var en Del Danske i Chicago før 1860; men naar de skulde nævne, hvem der da var, har det knebet. Den første „Dania" Forening i Amerika blev stiftet i Chicago i 1862, et Vidnesbyrd om, at der den Gang ikke var saa faa Danske i Byen.

Vi nævne her nogle Navne paa en Del af de ældre og ældste Settlere: Georg Olsen, Bygningsentreprenør; Andrew Petersen, Konsul, død i 1899; hans Broder, Lægen N. P. Pearson, den egentlige Stifter af „Dania;" Georg P. Bay, af Bankierfirmaet Petersen & Bay; Ferdinand S. Winsløw, som ogsaa havde en Bank i Chicago; Oberst Chr. Mønster, eller som han sædvanlig kaldes Colonel Monsterey; Georg A. Hoffmann; Gravør Chr. H. Hansen. Og saaledes kunde der endnu nævnes en hel Tel Navne, hvilket dog ikke er nødvendigt.

Chicago Settlement er stort og delt, baade i lokale og andre Henseender. Det ældste fandtes hovedsagelig paa Milwaukee Avenue fra Kinzie til Division Street. Derfra har det bredt sig ud mod Humboldt Park. — Dette Settlement har Æren af at have haft i sin Midte den eneste Dansker, der hidtil, saa vidt jeg ved, har haft Sæde i de Forenede Staters Kongres. Denne Mand hed Charles W.

Woodman (hvad hans danske Navn var, ved jeg ikke). Han er født i Aalborg i 1844, kom til Amerika i 1864, var med i Borgerkrigen. Siden studerede han Lov, blev Sagfører i Chicago, og blev i 1894 valgt af Republikanerne til de Forenede Staters Kongres. (Cawling II, 66—67). Woodman er nu død. — Vi maa her forlade dette Settlement, der især mellem 1860—70 talte mange interessante Personligheder i sin Midte.

9. Kenosha, Wisconsin.

I denne smukke By ved Michigansøen findes nu et temmelig stort dansk Settlement. Der skal have været Danskere i Kenosha meget tidligt. Godtfredsen Brødrene fra Ribe kom her ved 1850 og anses for de første. Jeg er ikke i Stand til at give nærmere Oplysninger om dem. I 1860—70 kom der en Del Vestjyder fra Vardeegnen til Kenosha, navnlig „gamle Hansen" og hans Sønner. —

10. Racine County, Wisconsin.

I Racine By og County findes nu et stort dansk Settlement, der tillige er temmelig gammelt. Jeg antager, at Town of Raymond er den Del af Racine County, hvor Danskerne tidligst nedsatte sig. Naar den første Dansker kom til denne Plads, og hvad han hed, kan jeg ikke oplyse. Men en af de første Settlere hed Christen Hansen „halte Kristen." Han var fra Thorslunde, Kundby Sogn ved Holbæk, var paavirket af Mormonerne, og udvandrede til Amerika i 1854, hvor han nedsatte sig i Town of Raymond, Racine County. Christen Hansen rejste siden til Utah. Mens han var i Racine Co. drog han flere Landsmænd til Amerika, blandt andre Jørgen Christensen, ogsaa fra Kundby Sogn, som kom til Amerika i 1856. Christensen drog tillige med flere Danske fra Town of Raymond til Pine River, Wis., i 1857, hvor han blev en af de første, om ikke den første, danske Settler. — Fra

det danske Settlement i Racine Co. ere de første Danske komne til Neenah, Wisconsin.

Settlementet i Racine Co. har i nyere Tid særlig samlet sig om Byen Racine, hvor der nu findes et af de største danske Settlementer i Amerika. Der findes ikke mindre end 8—9 danske Menigheder i Racine, hvoraf de fleste og største ere lutherske.

Fra Racine County sendtes den første Dansker til Wisconsins lovgivende Forsamling, nemlig P. C. Lykken, som valgtes i 1857.

11. Hartland, Wisconsin.

Paa denne naturskønne Plads i Waukesha County findes et gammelt dansk Settlement, vistnok det ældste danske Landsettlement i Amerika, i hvert Fald et af de ældste.

Det er grundet af Chr. Christensen, som kom hertil i 1845. Han havde været Kromand i Stakkemark paa Lolland og været, saavidt jeg ved, i Sydamerika, før han kom her til Landet. Christensen, der roses som en agtet og godgørende Mand, en Stamfader til en stor Slægt, som endnu lever i Hartland Settlementet.

Nær ved Hartland ligger Nashotah, hvor Rasmus Sørensens Søn studerede til Episkopalpræst. Om han har haft Indflydelse paa sine Landsmænd i Hartland i kirkelig Henseende, ved jeg ikke. Men den tidligere nævnte Fribert, hvis Bog om Amerika gav Stødet til, at Rasmus Sørensen udvandrede her til Landet, har levet i Hartland og arbejdet for den episkopale Kirke. Vist er det, at dette Kirkesamfund vandt Indgang blandt de danske Settlere her. Rasmus Sørensen har besøgt Hartland; om han har bragt Nybyggere hertil, er mig ubekendt. I 1871 var „Dagbladets" Redaktør, V. C. S. Topsøe paa Besøg heroppe. I hans Bog „Fra Amerika" findes et Stykke med Overskriften „Hos danske Farmere," der handler om hans Besøg i Hartland. Han nævner, at den første

Dansker, som kom til Pladsen, levede endnu, men han nævner ingen Navne. I det hele bliver man ikke meget klog af Topsøes Skildring. Det er mig bekendt, at Danskere, der om Sommeren havde Hyre paa Skibe, der for paa Lake Michigan, fik Arbejde om Vinteren hos deres Landsmænd i Hartland eller New Denmark, Brown Co., Wis.

Det skal endnu nævnes, at i 1871 fik Hartland Besøg af en anden dansk Mand, som den Gang var paa Rundrejse i Amerika. Det var den bekendte Præst, A. L. C. Grove-Rasmussen, der omtaler Hartland i sin Artikel: „En Rejse i Amerika.“ Det var paa disse Egne i Wisconsin, at der i 1868—70 dannedes „Det danske Land og Hjemsted Kompagni,“ der inkorporeredes under Staten Wisconsins Love i 1870 — med Lars Hannibal fra Nashotah som Formand. Dette Kompagni har anlagt Settlementerne Dannebrog, Nysted m. fl. i Howard Co., Nebraska, i 1871. Men da dette hører en senere Tid til, skulle vi ikke her nærmere komme ind derpaa.

* * *

I Milwaukee var der før 1860 nogle faa Danske bosat. Af disse nævne vi P. L. Mossin, en Gravør fra Kjøbenhavn, C. H. J. Møller, senere Redaktør af Bladet „Fremad“ og Medlem af den Komite, som udsøgte Land til Settlementerne i Howard Co, Nebr. I 1859 kom Lars Lamp, en af de ældste Settlere i Sleepy Eye, Brown Co., Minn., til Milwaukee.

Denne By har dog aldrig talt mange Danske blandt sine Indbyggere.

12. Neenah, Wisconsin.

Ogsaa i denne smukke By ved Winnebago Søen fandtes Danske meget tidligt — forholdsvis.

Desværre ser jeg mig ikke i Stand til at give ret fyldige Efterretninger om de ældste danske Settlere, men kan

kun nævne nogle Navne. Allerede omkring ved 1850 skal Brødrene Falck, som vare Danske, være komne til Neenah; men om dem savnes nærmere Efterretninger.

En anden af de ældste Settlere i Neenah er Søtoft, som kom her ca. 1855 og lever endnu som en rig Mand. Rasmus Sørensen har bragt flere Settlere til Neenah, særlig fra Jylland. Fra Neenah ere de danske Settlementer i Polk County, Wis., befolkede, dog først henimod 1870. I Neenah er ligeledes den første Begyndelse til Samfundsorganisation blandt Danske i Amerika gjort, idet „Luthersk Missionsforening" blev dannet her i 1872. Senere blev dens Navn ændret til „Den danske Kirke i Amerika."

I Winnebago County er der et betydeligt dansk Settlement og en af de ældste dansk lutherske Menigheder i Amerika.

En af de dygtigste Mænd, som har arbejdet i den lutherske Mission blandt Danske i Amerika, Pastor Niels Thomsen, var i flere Aar Præst for Menigheden i Neenah, hvor hans Enke og Børn endnu opholde sig.

13. Ny Danmark, Brown Co., Wis.

Dette store og gamle danske Settlement talte i 1867 50 danske Familier „fra alle Dele af det egentlige Danmark." Saaledes beretter Nordmanden Johan Schrøder i sin Bog „Skandinaverne i de Forenede Stater og Canada." La Crosse, 1867. Settlementet tæller nu henved 200 danske Familier. Af de ældste Settlere paa denne Plads skal her nævnes nogle faa.

Niels Gotfredsen fra Lolland, som kom hertil i 1844 med sin Hustru. Niels Gotfredsens Fader var velstaaende og havde sendt sin Søn paa gode Skoler, saa denne havde en forholdsvis god Uddannelse, noget, der kom ham tilgode, som „Kongen i Ny Danmark," det Navn, hvormed han sædvanlig nævnes. Desuden havde

han en Del Penge, da han kom til Amerika — og var altid en velstaaende Mand. Han interesserede sig for Litteraturen, læste baade Engelsk og Dansk, og var efter sin Stilling en dannet Mand. Han roses som en godgørende og ærlig Mand i Handel og Vandel. Navnlig er han bekendt som Settlementets ældste Dyrlæge. Gotfredsen var af en religiøs Natur, blev paavirket af Langelænderen Johan Gotlieb Mathiesen — John G. Matheson — og lod sig gendøbe tillige med sin Hustru. Senere, da J. G. M. blev Adventist, gik Gotfredsens Hustru ind til denne ny Religion; men Gotfredsen blev aldrig Adventist, gik derimod i fri-religiøs Retning, var altid en alvorlig Mand. Han døde i 1892 eller 93. Hans Hustru døde nogle Aar senere. Han efterlod sig tre Sønner og to Døtre.

Anders Pedersen kom til Ny Danmark fra Lolland omkring ved 1848 og var altid en fremtrædende Mand i Settlementet. Han var Justice of the Peace, Sekretær for Menigheden og tillige Spillemand ved festlige Lejligheder.

Han fik det første Skoledistrikt ordnet — og var den første Lærer i Skolen. Skolehuset, som tillige benyttedes til Townhouse, staar endnu. Anders Pedersen var gift med en norsk Kvinde, efterlod sig et Par Døtre, men ingen Sønner. Han døde omkring ved 1883.

Af de ældste Settlere kan endnu nævnes Mads Rasmussen, Niels P. Nielsen, Casper Hansen, Rasmus Andersen fra Langeland, Rasmus Madsen, Frits Rasmussen, som har syslet meget med Settlementets Historie.

Noget senere er Hylsenberg-Familien fra Fakse osv.

Til de ældste Settlere maa tillige regnes Christen Olsen, som nu lever i Milltown, Polk Co., Wis. Han kom her omkring ved 1850, byggede en dansk Vejrmølle i Ny Danmark og drev Mølleforretning. Møllen er nu forfalden. C. Olsen er i Besiddelse af ualmindelig meka-

nisk Færdighed, hvorom det mærkelige gamle Stueur, som han førte med fra Danmark, kan være vidne. Da Olsen nemlig i sin Tid var bosat paa S. Dakotas Prærier, skilte Stormen baade Huset og Uret ad og strøede sidstes Indhold ud over Marken. C. Olsen samlede de Hjul, han kunde finde, og fabrikerede selv, hvad der manglede, saa den gamle Repeter-Klokke kan endnu ved et Ryk i en Snor, fortælle, hvad den sidst har slaaet, selv om Natten og Stuen ere aldrig saa mørke.

Om denne gamle flinke Landsmand fra Langeland nogen Sinde faar en Evighedsmaskine i Stand, vides ikke. Derimod er det helt vist, at han er en af vore mest begavede Landsmænd i Amerika.

Af de gamle Settlere i Ny Danmark kan fremdeles nævnes Hans P. Christensen, som nu lever i Town of Luck, Polk Co., Wis. Han, der er født paa Langeland, kom her til Landet før 1860, var med i Borgerkrigen, har siden været bosat i Neenah, Wis. — og lever nu paa sine gamle Dage i Luck, hvor han i sin Tid drev en Savmølle. Han er nu town treasurer og en meget stor Bielsker.

Settlementet i Ny Danmark var, især i ældre Tid, ikke blot dansk i Sprog, men ogsaa dansk i Sæder og Skikke. Der blev pløjet som i Danmark, Karlene tærskede om Vinteren som hjemme, skar Hakkelse t'l Hestene som i Danmark. For den Sømand, som havde ladet sig afhyre til Vinteren, i Milwaukee eller en anden af de større Byer ved Michigan Søen, kunde det lade sig gøre at faa en Tærskeplads om Vinteren hos en af Bønderne i Ny Danmark. Man morede sig paa dansk, og med Hensyn til Giftermaal osv. toges nok samme Hensyn, som gjorde sig gældende i det gamle Danmark.

Men en udførlig Skildring af det ny Danmark burde gives, inden det er for silde, og det bliver det snart.

14. Waupaca, Wisconsin.

Dette Settlement er grundet af Rasmus Sørensen, som vi tidligere have dvælet ved. Sørensen var bosiddende i Waupaca siden hans Ankomst til Amerika. Hans Enke døde i Waupaca, efter hvad mig er fortalt. To af Sørensens Døtre vare gifte i Waupaca County, den ene med en Sagfører, Mr. Fourdyce, den anden med en Mr. Gasman, der var af norsk Herkomst. For Resten henvises til Artiklen om Rasmus Sørensen.

De Danske i Waupaca kunne efter deres Hjemsted deles i Lollændere, Møenboer og Jyder.

Mig bekendt høre Lollænderne til de ældste Settlere. Blandt dem nævne vi her Ole Larsen, der lever endnu.

Blandt de ældste Møenboer maa nævnes Brødrene Peder og Jens Jensen. Jyderne ere især komne fra Naarup Sogn ved Vejle — og førtes til Amerika af Rasmus Sørensen.

Flere unge Danske fra Waupaca County deltog i den amerikanske Borgerkrig. Blandt disse nævne vi Hans Bønnelykke, der endnu lever i Waupaca og har haft flere County-Embeder.

I Waupaca findes en af de ældste danske Menigheder i Amerika. Den er nu delt i to Menigheder, der hver har sin Kirke og Præst.

Der findes Danske rundt omkring i Waupaca og omliggende Counties. Waupaca County er Nummer 3 af Countierne i Wisconsin, hvad Antallet af Danske angaar. Der angives at være 962 fødte i Danmark, hvilket med andre Ord vil sige, at der er henved 3000 Danske i dette County.

15. Pine River, Waushara Co., Wis.

Oasaa her findes et gammelt dansk Settlement. De første Danske kom hertil fra Racine County, Wisconsin.

Af disse nævne vi Jørgen Christensen fra Kundby Sogn ved Holbæk, som kom til Pine River tillige med flere Danske i 1857. Til de ældste Settlere hørte ogsaa Jakob Nielsen, ogsaa fra Holbæk Amt.

Ogsaa i Pine River findes en dansk luthersk Menighed.

16. Andre danske Settlementer før 1860.

Der fandtes enkelte Danske og enkelte Familier paa følgende Pladser før 1860:

Dwight, Livingstone Co., Ill. Her levede en Peder Nielsen fra Fyen, som var med i Borgerkrigen — og flere Danske.

I Sheffield, Bureau Co., Ill., hvor der nu findes et betydeligt dansk Settlement, navnlig af Lollændere, var der vistnok ogsaa Danske før 1860, ligesaa i Moline, Ill., hvor der omkring ved 1860 dannede sig et Settlement af Møenboer, af hvilke flere vare med i Borgerkrigen. Fra Moline ere de første danske Settlere komne til Elk Horn, Iowa. En Del af Møenboerne fra Moline have nedsat sig i Friend, Salme Co., Nebr.

Idet vi nu gaa over Mississippi-Floden og komme til Iowa, finde vi et gammelt dansk (slesvigsk) Settlement i Clinton County. Herfra ere nogle af de ældste Settlere komne til Cedar Falls. Det danske Settlement i Byen Clinton er noget yngre end 1860.

I Davenport, Scott Co., fandtes ogsaa Danske tidlig, særlig fra Sønderjylland, dog vistnok først efter 1860. Nede i det sydøstlige Hjørne af Iowa, i Lee Co., skal have været et gammelt dansk Settlement, der nu er amerikaniseret. Byen Denmark, hvor Kongregationalisterne har et Akademi, minder endnu om Danskerne. Nærmere Besked kan jeg ikke give, men i Minneapolis, Minn., blev jeg gjort opmærksom paa en Wholesale Gro-

cer, der skulde nedstamme fra Danskerne i Lee Co., Iowa. Hans Navn er gaaet mig af Glemme. I Iowa City, Johnson Co., finde vi N. C. Boye i 1842. I Nærheden af Luzerne, Benton Co., grundedes et dansk Settlement i 1854 af Københavneren P. Nikolaysen, der ankom med sin Familie til New York i 1851. Angaaende dette henvises til R. Andersen „Emigrantmissionen" Side 100—104.

I Pocohontas County, i Nærheden af Byen Gilmore, fandtes i 1850—60 et lille dansk Settlement, hvis Hovedmænd var en Bendixen fra Langeland og en Provstesøn, Gad, fra Lolland.

Og saaledes kunde der nævnes endnu flere Pladser, hvor enkelte Danske havde nedsat sig.

Men før 1860 fandtes der kun nogle Hundrede Danske i Iowa. I 1856 var der kun 172 Danske i Staten. Det er først efter 1870, at Danskerne have nedsat sig i Iowa i saa stort Antal, at denne Stat nu er Danmark i Amerika.

I New Orleans fandtes tidlig Danske, uden at vi dog kan tale om noget dansk Settlement. Her levede den bekendte Henry Trelsen, som havde været med i den græske Frihedskrig sammen med Lord Byron, kom siden til Amerika, hvor han svang sig op til en meget rig og anset Købmand. Hans Liv er som et Eventyr.

Ogsaa i Texas fandtes Danske før 1860. Der nævnes en C. Lindberg, Broder til den bekendte J. Chr. Lindberg. C. Lindberg kom i 1846 med sin Familie til Brownsboro, Henderson Co., Texas, tillige med nogle Norske.

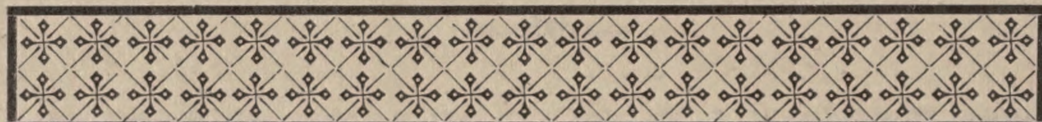
Hvad angaar California, da have Danske tidlig nedsat sig i dette solrige Land, og navnlig været med i den store Skare af Guldsøgere, som fra 1848 søgte derud for at finde Rigdom og Lykke. Det kan vistnok siges, uden at

komme Sandheden for nær, at de fleste af de første Danske i Amerika vare enten Søfolk, Mormoner eller Guldsøgere.

Den første Dansker, som kom til California, som jeg ved af, var Peter Lassen, der var født i København den 7. August 1800. Han lærte Smedehaandværket i København, men udvandrede i 1829 til Amerika og kom i 1839 til California. Her levede han som Smed, Savmøller og Ranchmand, til han i 1859 blev snigmyrdet. Lassen var en anset, dygtig og ærlig Mand.

Hans Minde er bevaret i „Lassen County", som er opkaldt efter ham, ifølge Beslutning af den lovgivende Forsamling 1864.

Hermed maa vi afslutte denne korte og ufuldkomne Oversigt over danske Settlementer i Amerika før 1860. Her er naturligvis oversprunget flere, dels fordi de ere mig ubekendte, dels fordi jeg kun kender Navnet paa dem. Som Eksempler paa sidste Slags kan her nævnes Jamestown, N. York, hvor der findes et gammelt dansk Settlement, navnlig af Bornholmere; ligeledes Warren, Penn., der dog vistnok er noget yngre. Og saaledes kunde der nævnes endnu flere.

Oversigt

over

Danskernes Udbredelse i Amerika,

ifølge United States Census af 1890.

I følgende Oversigt, som er taget af United States Census af 1890, har jeg taget ikke blot de enkelte Stater, men ogsaa nævnt alle de Counties, hvor der findes over 50 Danske. Jeg gør opmærksom paa, at Tallene gælde kun dem, som ere „fødte i Danmark". Deres Børn ere ikke talte med, og Slesvigerne, som ogsaa ere Danske, anføres naturligvis som "born in Germany". Man plejer at sige, at man maa multiplicere de i Census opgivne Tal med 2½ for at komme til det virkelige Tal paa Danskerne i Amerika. Hertil kommer, at det nu snart er 10 Aar siden den sidste Folketælling fandt Sted, og i disse 10 Aar har Udvandringen fra Danmark ikke været lille.

1. Alabama.

I hele Staten findes kun 71, som ere fødte i Danmark. De ere spredte over hele Staten.

2. Arizona.

Der angives at være 180 Danske i Territoriet.

3. Arkansas.

tæller kun 125 Danske.

4. California.

Her fandtes i 1850 — 92 Danske, i 1860 — 1328, i 1870 — 1837, i 1880 — 3,748 og i 1890 — 7,764.

De findes fordelte saaledes efter Counties:

Alameda	1265	Humboldt	342
Butte	75	Los Angeles	289
Contra Costa	151	Marin	126
Fresno	450	Mendocino	166

Merced	118	San Joaquin	133
Monterey	390	St. Louis Oluspo	170
Napa	112	San Meteo	61
Nevada	54	Santa Clara	130
Placer	131	Santa Cruz	259
Sacramento	153	Solano	265
San Bernardino	55	Sonoma	177
San Diego	103	Stanislaus	140
San Francisco	1785	Tulare	61

Der findes Danske i alle Counties i Staten.

5. Colorado.

I denne Stat fandtes ikke Danske før 1870. I 1880 fandtes 507 Danske, i 1890 — 1650 — fordelte saaledes efter Counties:

Arapahoe	652	Lake	74
Boulder	73	Washington	54
Conejos	87	Weld	54

Der findes Danske i de fleste Counties i Staten.

6. Connecticut.

I denne Stat fandtes i 1850 — 16 Danske, i 1860 — 91, i 1870 — 116, i 1880 —428 og i 1890 —1474, saaledes fordelte efter Counties:

Fairfield	503	New Haven	330
Hartford	448	Tolland	62

Der findes Danske i alle Counties.

7. Delaware.

I denne Stat fandtes i 1850 — 1 Dansker, i 1860 — 5, i 1870 — 8, i 1880 — 36 og i 1890 — 41.

8. District of Columbia.

Her fandtes i 1850 — 6 Danske, i 1860 — 6, i 1870 — 6, i 1880 — 6 og i 1890 — 72.

9. Florida.

Her fandtes i 1850 — 21 Danske, i 1860 — 21, i 1870 — 40, i 1880 — 259 og i 1890 — 105.

10. Georgia.

Her fandtes i 1850 — 24 Danske, i 1860 — 21, i 1870 — 42, i 1880 — 53 og i 1890 — 61.

11. Idaho.

Her fandtes ikke Danske før 1880. I 1890 opgives deres An-

tal til 1241 — fødte i Danmark, og 2232 fødte i Danmark og Amerika.

I Bear Lake County findes	276 Danske
„ Bingham „ „	361 „
„ Oneida „ „	313 „

Der findes Danske i alle Statens Counties.

12. Illinois.

I denne Stat fandtes i 1850 — 93 Danske, i 1860 — 712, i 1870 — 3,711, i 1880 — 6,029, i 1890 — 12,044.

Fordelte saaledes efter Counties:

Bureau	472	Lake	146
Carroll	97	La Salle	183
Campaign	51	Livingstone	378
Cook	7488	McHenry	139
De Kalb	225	Putnam	55
Du Page	73	Rock Island	165
Ford	230	Vermillion	68
Grundy	213	Warren	62
Iroquois	275	Whiteside	63
Kane	387	Will	216
Kankakee	164	Winnebago	85
Kendall	132		

Der findes Danske i næsten alle Counties i Staten.

13. Indiana.

Her fandtes i 1850 — 10 Danske, i 1860 — 109, i 1870 — 315, i 1880 — 583, i 1890 — 718. Fordelte saaledes efter Counties:

Benton	57	Newton	90
Laporte	64	St. Josef	78
Marion	203		

Der findes Danske i de fleste Counties.

14. Iowa.

I denne Stat, som nu med Rette kan kaldes „Danmark i Amerika", fandtes der ifølge de Forenede Staters Census i 1850 — 19 Danske, i 1860 — 661, i 1870 — 2,827, i 1880 — 6,901, i 1890 — 15,519. Fordelte saaledes efter Counties:

Audubon	1067	Buchanan	207
Benton	84	Buena Vista	512
Blackhawk	645	Butler	114
Boone	90	Calhoun	104

Cass	291	Lyon	56
Cedar	104	Marshall	226
Cerro Cordo	178	Mitchell	95
Cherokee	79	Monona	299
Clay	341	Osceola	53
Clinton	951	Palo Alto	286
Crawford	105	Plymouth	145
Des Moines	177	Pocahontos	136
Emmet	188	Polk	255
Franklin	367	Potlawatamie	1922
Greene	91	Soc	131
Grundy	379	Scott	142
Hamilton	298	Shelby	1347
Hancock	333	Sioux	60
Hardin	59	Story	370
Harrison	157	Tama	74
Humboldt	301	Webster	119
Ida	115	Winnebago	51
Iowa	215	Woodbury	711
Jasper	74	Worth	123
Kossuth	185	Wright	170
Linn	139		

Der findes Danske i alle Counties i Staten.

15. Kansas.

I denne Stat fandtes i 1860 — 70 Danske, i 1870 — 502, i 1880 — 1838, i 1890 — 3136. Fordelingen efter Counties er ifølge Census af 1890 saaledes:

Cloud	187	Marshall	98
Dickinson	53	Osage	116
Doniphan	75	Ottawa	86
Garfield	53	Republic	97
Jackson	104	Riley	63
Jewell	54	Saline	78
Lincoln	179	Wabaunsee	61
Lyon	87	Washington	101
McPherson	59	Wyandotte	202
Marion	99		

Der findes Danske i næsten alle Counties i Kansas.

16. Louisiana.

I denne Stat fandtes der i 1850 — 288 Danske, i 1860 — 309, i 1870 — 290, i 1880 — 285, i 1890 — 332.

I Orleans County findes	....	115 Danske
" St. Marys "	"	43 "

Resten ere spredte.

17. Maine.

I denne Stat fandtes i 1850 — 47 Danske, i 1860 — 59, i 1870 — 120, i 1880 — 273, i 1890 — 696.

I Cumberland County findes	....	500 Danske
" Penobscot "	"	50 "
" Washington "	"	56 "

18. Maryland.

I denne katolske Stat fandtes i 1850 — 35 Danske, i 1860 — 67, i 1870 — 106, i 1880 — 128, i 1890 — 130.

Af disse findes i Baltimore City 81 Danske. — Resten ere spredte.

19. Massachusetts.

I denne gamle Puritanerstat fandtes i 1850 — 181 Danske, i 1860 — 213, i 1870 — 267, i 1880 — 576, i 1890 — 1512.

Fordelte saaledes efter Counties:

Bristol	73	Norfolk	89
Essex	163	Plymouth	53
Hampden	113	Suffolk	417
Middlesex	428	Worcester	121

Der findes Danske i alle Counties — med Undtagelse af Nantucket.

20. Michigan.

I denne Stat fandtes i 1850 — 13 Danske, i 1860 — 192, i 1870 — 1354, i 1880 — 3513, i 1890 — 6335.

Fordelte saaledes efter Counties:

Crawford	179	Menominee	366
Delta	113	Montcalm	1289
Gogebic	84	Muskegon	497
Kent	397	Newaygo	215
Livingstone	67	Oceana	127
Manistee	778	Sagenaw	60
Marquette	297	Wayne	185
Mason	484	Wexford	110
Mecosta	148		

Med Undtagelse af 4 findes der Danske i alle Counties i Staten.

21. Minnesota.

I denne Stat fandtes i 1850 — 1 Dansker, i 1860 — 170, i 1870 — 1910, i 1880 — 6071, i 1890 — 14133.

Fordelte saaledes efter Counties:

Anoka	60	Lyon	238
Becker	73	McLeod	546
Bigstone	75	Morrison	146
Blue Earth	193	Mower	288
Brown	418	Murray	51
Chippewa	62	Norman	52
Chisago	67	Olmsted	285
Clay	72	Ottertail	345
Cottonwood	187	Pipestone	58
Crow Wing	116	Polk	197
Dakota	165	Ramsey	1482
Dodge	237	Redwood	439
Douglas	234	Renville	149
Faribault	154	Rice	128
Fillmore	68	Rock	83
Freeborn	1633	St. Louis	407
Goodhue	99	Sherburne	156
Hennepin	1731	Stearns	135
Jackson	132	Steele	588
Kandiyohi	331	Washington	291
Lac qui Parle	61	Winona	126
Lincoln	613	Yellow Medicine	79

Der findes Danske i næsten alle Counties.

22. Mississippi.

I denne Stat fandtes i 1850 — 24 Danske, i 1860 — 31, i 1870 — 193, i 1880 — 99, i 1890 — 90.

Disse faa Danske findes spredte over hele Staten.

23. Missouri.

I denne Stat fandtes i 1850 — 55 Danske, i 1860 — 464, i 1870 — 665, i 1880 — 970, i 1890 — 1333.

Fordelte saaledes efter Counties:

Buchanan	102	St. Louis	103
Jackson	326	St. Louis City	285
Nodaway	110		

24. Montana.

Danskernes Antal her opgives ikke før 1890, da var der 683.

Fordelte saaledes efter Counties:

Deer Lodge	131	Missoula	83
Lewis & Clarke	90	Silverbow	90

25. Nebraska.

I denne Stat fandtes i 1870 — 1129 Danske, i 1880 — 4511, i 1890 — 14,345.

Fordelte saaledes efter Counties:

Adams	240	Kearney	914
Antelope	108	Lancaster	505
Buffalo	61	Lincoln	91
Burt	235	Merrick	90
Cass	127	Nance	75
Cedar	95	Nuckolls	143
Cherry	51	Otoe	125
Clay	92	Phelps	57
Colfax	67	Pierce	76
Cuming	183	Platte	285
Custer	157	Polk	238
Dakota	136	Saline	75
Dawis	61	Sarpi	57
Dawson	111	Saunders	205
Dixon	77	Seward	180
Dodge	623	Sheridan	66
Douglas	4714	Sherman	85
Franklin	88	Valley	135
Gage	147	Washington	724
Hall	197	Wayne	106
Hamilton	411	Webster	53
Holt	65	York	57
Howard	1153		

Der findes Danske i alle Counties med Undtagelse af Arthur og Chase.

26. Nevada.

I denne Stat fandtes i 1870 — 208 Danske, i 1880 — 350, i 1890 — 332.

Fordelte saaledes efter Counties:

Douglas	47	Ormsby	40
Humboldt	44	Woshoe	69

27. New Hampshire.

I denne Stat fandtes i 1850 — 3 Danske, i 1860 — 3, i 1870 — 11, i 1880 — 30, i 1890 — 64.

28. New Jersey.

I denne Stat fandtes i 1850 — 28 Danske, i 1860 — 175, i 1870 — 510, i 1880 — 1264, i 1890 — 2991.

Fordelte saaledes i Counties:

Bergen	67	Morris	53
Essex	164	Passaic	63
Hudson	390	Union	171
Mercer	67	Warren	140
Middlesex	1669		

29. New Mexico.

I dette Territorium findes 54 Danske.

30. New York.

I denne Stat fandtes i 1850 — 429 Danske, i 1860 — 1196, i 1870 — 1698, i 1880 — 3145, i 1890 — 6238.

Fordelte saaledes efter Counties:

Albany	59	Orange	67
Chautauqua	264	Queens	212
Dutchess	53	Renselaer	516
Erie	176	Richmond	135
Kings	1936	Seneca	55
Monroe	71	Suffolk	54
New York	1495	Westchester	223
Oneida	83	Yates	275
Onondaga	66		

31. North Carolina.

I denne Stat fandtes i 1850 — 6 Danske, i 1860 — 11, i 1870 — 8, i 1880 — 58, i 1890 — 26.

32. North Dakota.

I denne Stat fandtes i 1890 — 2860 Danske.

Fordelte saaledes efter Counties:

Barnes	104	Pembina	1627
Cass	139	Richland	81
Cavalier	165	Stutsman	62
Grand Forks	70	Walsh	149

NB. I de senere Aar har en stor Mængde Danske nedsat

sig i Ward County, der vel nu har en dansk Befolkning paa 1000—1500.

33. Ohio.

I denne Stat fandtes i 1850 — 53 Danske, i 1860 — 164, i 1870 — 284, i 1880 — 642, i 1890 — 956.

Fordelte saaledes efter Counties:

Cuyahoga	381	Stark	60
Lucas	105	Summit	70
Mahonney	54		

34. Oklahoma Territory.

Dette Territorium har kun 37 Danske.

35. Oregon.

I denne Stat fandtes i 1850 — 2 Danske, i 1860 — 50, i 1870 — 87, i 1880 — 385, i 1890 — 1288.

Fordelte saaledes efter Counties:

Clackamas	50	Yamhill	93
Clatsop	102	Wasco	66
Marion	49	Washington	49
Multomoh	474		

Der findes Danske i alle Statens Counties med Undtagelse af Crook.

36. Pennsylvania.

I denne Stat fandtes i 1850 — 97 Danske, i 1860 — 234, i 1870 — 561, i 1880 — 945, i 1890 — 2010.

Fordelte saaledes efter Counties:

Alleghany	128	Luzerne	78
Clearfield	58	Warren	362
Erie	172	Philadelphia City	704

Danske findes i de fleste Counties.

37. Rhode Island.

I denne Stat fandtes i 1850 — 15 Danske, i 1860 — 10, i 1870 — 24, i 1880 — 55, i 1890 — 154. Spredte overalt.

38. South Carolina.

I denne Stat fandtes i 1850 — 24 Danske, i 1860 — 38, i 1870 — 50, i 1880 — 60, i 1890 — 36. Spredte.

39. South Dakota.

I denne Stat fandtes i 1890 — 4369 Danske.

Fordelte saaledes efter Counties:

Aurora	67	Lawrence	164
Beadle	77	Lincoln	109
Brookings	169	Minnehaha	140
Brule	74	Miner	99
Clay	338	Moody	199
Day	63	Spirit	105
Hamlin	105	Turner	884
Hanson	61	Union	136
Hughes	62	Yankton	333
Kingsbury	366		

Danske findes i de fleste Counties.

40. Tennessee.

I denne Stat fandtes i 1850 — 8 Danske, i 1860 — 32, i 1870 — 86, i 1880 — 98, i 1890 — 92. Spredte.

41. Texas.

I denne Stat fandtes i 1850 — 8 Danske, i 1860 — 150, i 1870 — 159, i 1880 — 489, i 1890 — 649.

Fordelte saaledes efter Counties:

Bexar	38	Harris	25
Dallos	44	Lee	35
Galveston	61	Travis	41

Siden 1890 er der anlagt danske Kolonier i Fort Bend og i Wharton Counties.

42. Utah.

I denne Stat fandtes i 1850 — 2 Danske, i 1860 — 1824, i 1870 — 4,957, i 1880 — 7,791, i 1890 — 9,023.

Angaaende Fordelingen i Counties se foran Side 13—14.

43. Vermont.

I denne Stat fandtes i 1860 — 3 Danske, i 1870 — 21, i 1880 — 35, i 1890 — 58. Spredte i Staten.

44. Virginia.

I denne Stat fandtes i 1850 — 15 Danske, i 1860 — 41, i 1870 — 23, i 1880 — 60, i 1890 — 108. Spredte i Staten.

45. West Virginia.

I denne Stat fandtes i 1890 kun 44 Danske.

46. Washington.

I denne Stat fandtes i 1860 — 27 Danske, i 1870 — 84, i 1880 — 296, i 1890 — 2,807.

Fordelte saaledes efter Counties:

Cawlitz	60	Skagit	66
Jefferson	94	Snohsmish	87
King	706	Spokane	229
Kittitass	74	Thurston	54
Lewis	69	Walla Walla	69
Lincoln	81	Whatcom	160
Pierce	661		

Danske i næsten alle Counties.

47. Wisconsin.

I denne Stat fandtes i 1850 — 146 Danske, i 1860 — 1,150 i 1870 — 5,212, i 1880 — 8,797, i 1890 — 13,885.

Fordelte saaledes efter Counties:

Adams	142	Marquette	70
Ashland	120	Milwaukee	381
Barron	70	Monroe	186
Brown	819	Oconto	388
Clark	87	Outagamie	217
Columbia	74	Pierce	210
Dane	449	Polk	844
Door	314	Portage	118
Douglas	80	Racine	2893
Dunn	109	Rock	128
Eau Claire	131	St. Croix	320
Green Lake	50	Shawano	200
Jackson	51	Taylor	50
Juneau	302	Walworth	93
Kenosha	554	Waukesha	393
La Crosse	87	Waupaca	962
Langlade	69	Waushara	342
Lincoln	92	Winnebago	1210
Marathon	90	Wood	213
Marinette	304		

48. Wyoming.

I denne Stat fandtes i 1870 — 50 Danske, i 1880 — 188, i 1890 — 6-0. Fordelte saaledes efter Counties:

Albany	184	Sheridan	73
Carbon	134	Sweetwater	75
Laramie	133		

Rettelser og Tillæg.

Det er egentlig imod min Villie, at dette Skrift ser Lyset i Bogform, da jeg er mig vel bevidst, at det er meget ufuldkomment — og det i mere end een Henseende. Trods al sin Ufuldkommenhed er det dog mit Haab, at det maatte vække Interesse for den vigtige Sag, til hvis Behandling det er et første famlende Forsøg. Jeg mener vort Folks Historie her i de Forenede Stater.

At mundtlige Beretninger, endog fra paalidelige Mænd, kunne være meget upaalidelige, har jeg ved Samlingen af Stoffet til disse Artikler faaet rig Erfaring af. — Det maa være mig tilladt, inden jeg tager Afsked med dette lille Skrift, at fremkomme med enkelte Rettelser og Tilføjelser.

Side 17, 1ste Linie fra oven, 1851. læs 1841.

Side 20. „Emigranten" var ikke „den første norske Avis i dette Land". Den første norske Avis i Amerika hed "Nordlyset". Den begyndte i 1847 og udgaves af Heg og Reymert i Norway, Racine Co., Wis. I 1849 blev Avisen omdøbt „Demokraten".

Til Side 26—27. R. Sørensen anlagde i 1849 Uldum Højskole ved Vejle. Frederik d. 7de gav ham 500 Daler, for at han skulde arbejde for den danske Almues Oplysning. Her var han dog kun et Aar.

Til Side 30. Martin Fred. Sørensen var til sidst Episkopalpræst i Council Bluffs, Ia., hvor han i Sindsforvirring endte sine Dage ved Selvmord, den 22de Novb. 1889. En Søn af ham, Alfred Sørensen, var dengang

Redaktionssekretær ved et Blad i Omaha. (Oplysning af Past. R. Andersen).

Til Side 51: der skal læses „Harro“ i Stedet for „Karro“.

Til Side 59. Christian Willerup døde i København den 19de Maj 1886, efterladende sig Hustru og Børn.

Til Side 60. Harald Christian Døllner døde i Brooklyn den 29de August 1886, 80 Aar gammel. Han var Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmand. Han var beslægtet med den bekendte Prof. P. Hjorth i Sorø.

Side 62, Linie 12 fra oven: „Brohesberg“, læs Brahesborg.

Side 69, Linie 4 fra neden: Beanfort, læs Beaufort.

Side 70, Linie 12 fra neden. Samme Rettelse.

Side 84. Kallebyore, skal være Hallebyore.

Side 85. En af de tidligste Danske i Chicago var Christoffer Johnson, født i København d. 3. Oktb. 1819, som kom til Chicago i 1838 og levede der til sin Død, den 28. September 1895. Han kom i 1837 med Sejlskib til New Orleans, derfra til St. Louis, Mo., og Peoria, Ill. — og derfra med Vogn til Chicago. Han ejede i sin Tid et Skib, med hvilket han sejlede paa Lake Michigan, siden var han Tømmerhandler, men mistede sit Tømmeroplag i den store Brand i 1871. Han var gift med Emilie Raymond, som var født i København i 1833, men kom her til Landet med sine Forældre i 1843 og blev Johnsons Hustru i 1849 — og ved ham Moder til 13 Børn, af hvilke de 8 endnu leve.

Georg A. Hoffman (skulde være Georg J. H.) kom til Amerika i 1861. Han tjente med Ære i Borgerkrigen.

Side 87, Linie 9 fra oven: P. C. Lykken, skulde være P. C. Lytken.

Som en af de tidligste Danskere i Racine County maa nævnes Peder Johan Mourier, f. 1812, der an=

gives at have været „Landmand i Racine, Wisconsin, N. Amerika“, hvor han døde den 5. Marts 1853.

Til Side 89. Niels Gotfredsen hed Niels Hansen Godtfreden, og var ikke fra Lolland, men fra Langeland, hvor han var født i Stoense Sogn den 2. Marts 1814. Han kom ikke til Amerika i 1844, men i Maj 1848, sammen med ca. 50 andre Danske. I Juni samme Aar kom han til Milwaukee og i Juli, sammen med 3 andre, til Brown County. Han døde den 22. Februar 1894. Med Hensyn til Oplysning stod han tilbage for flere af sine Medborgere i N. Denmark. men ikke med Hensyn til praktisk Dygtighed. — I det hele trænge Oplysningerne angaaende Ny Denmark til betydelig Revision, hvilket her vilde blive for vidtløftig, hvorfor den opsættes til en anden Lejlighed.

Side 94, Linie 13 fra neden: Henry Trelsen, læs Henry Frelsen.

[illegible]", hvor han døde den 3. Marts 1864.

Til Side 30. [illegible]

[illegible] i Mai 1868, [illegible]

[illegible] 12. Februar 1864 [illegible]

[illegible]

